

Hallituksen esitys eduskunnalle valvottua koevapautta koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valvotusta koevapaudesta ja muutettavaksi rikoslain vankeutta koskevaa lukua sekä ehdonalaisen vapauden valvonnasta annettua lakia ja vankeuslakia.

Valvotun koevapauden teknisistä ja muista valvontatavoista säädettäisiin uudessa laissa nykyistä täsmällisemmin. Suuri osa nykyään valtioneuvoston asetuksen tasolla olevasta koevapautta koskevasta sääntelystä siirrettäisiin lain tasolle. Muun muassa valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytyksistä, koevapauden toimeenpanosuunnitelmasta, toimintavelvollisuudesta, valvottuun koeva-

pauteen sijoitetun yleisistä velvollisuuksista sekä menettelystä valvottuun koevapauteen sijoitettaessa säädettäisiin uudessa laissa.

Esityksessä ehdotetaan seksuaalirikoksen ehkäisemiseksi tarkoitetun lääkehoidon ja siihen liitettävän psykososiaalisen hoidon ja tuen mahdollistamista osana valvotun koevapauden ja ehdonalaisen vapauden järjestelmää.

Samalla muutettaisiin vankeuslakia siten, että vankilan ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa voitaisiin valvoa sähköisin välinein.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2013.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Voimassa oleva lainsäädäntö.....	4
2.1.1 Valvottu koevapaus.....	4
2.2 Lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan Euroopan neuvoston yleissopimus.....	6
2.3 Käytäntö.....	6
2.3.1 Valvottu koevapaus.....	6
2.3.3 Suomen vankeinhoidossa käytössä olevat hoitomuodot.....	7
2.4 Kansainvälinen kehitys sekä pohjoismainen lainsäädäntö.....	8
2.4.1 Valvottu koevapaus.....	8
Ruotsi.....	8
Norja.....	8
Tanska.....	8
Viro.....	9
2.4.2 Seksuaalirikollisille tarjolla olevat hoito-ohjelmat ja lääkehoito.....	9
2.4.3 Seksuaalirikollisten hoito muissa pohjoismaissa.....	10
Ruotsi.....	10
Norja.....	11
Tanska.....	11
2.5 Nykytilan arviointi.....	13
2.5.1 Valvottu koevapaus.....	13
2.5.2 Seksuaalirikollisille tarkoitettu hoito.....	14
2.5.3 Sähköinen valvonta vankilan ulkopuolella toteutettavan toiminnan valvonnassa.....	14
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	14
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	16
4.1 Valvottu koevapaus.....	16
Taloudelliset vaikutukset.....	16
Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	17
Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	18
4.2 Seksuaalirikollisille tarkoitettu lääkehoito.....	18
5 ASIAN VALMISTELU.....	19
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	20
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	21
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	21
1.1 Rikoslaki.....	21
2 c luku Vankeudesta.....	21
1.2 Laki valvotusta koevapaudesta.....	22
1 luku Yleiset säännökset.....	22
2 luku Valvotun koevapauden edellytysten selvittäminen ja valvotun koevapauden valmistelu.....	27

3 luku	Koevapauteen sijoitetun velvollisuudet ja niiden noudattamisen valvonta	30
4 luku	Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tehtävät, apuvalvoja ja päätöksenteko	37
5 luku	Erinäiset säännökset	41
1.3	Ehdonalaisen vapauden valvonnasta annettu laki	43
1.4	Vankeuslaki	44
8 luku	Toimintaan osallistuminen	44
20 luku	Muutoksenhaku	44
21 luku	Vapauttaminen	45
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	45
3	VOIMAANTULO	45
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	45
4.1	Valvotun koevapauden täytäntöönpano	45
4.2	Lääkehoito seuraamusjärjestelmässä	48
	LAKIEHDOTUKSET	51
	Laki rikoslain 2 c luvun muuttamisesta	51
	Laki valvotusta koevapaudesta	53
	Laki ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain muuttamisesta	65
	Laki vankeuslain muuttamisesta	67
	LIITE	69
	RINNAKKAISTEKSTI	69
	Laki rikoslain 2 c luvun muuttamisesta	69
	Laki ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain muuttamisesta	73
	Laki_vankeuslain muuttamisesta	77

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Valvottu koevapaus otettiin vuonna 2006 käyttöön Suomen seuraamusjärjestelmässä uutena asteittaisen vankilasta vapauttamisen vaiheena. Valvottu koevapauden edellytyksistä otettiin säännökset rikoslain (89/1889) 2 c lukuun. Menettelyä koskevia yksittäisiä säännöksiä sisältyy myös pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelystä annettuun lakiin (781/2005) sekä vankeuslakiin (767/2005). Valvottu koevapauden täytäntöönpanon sisältöä koskeva sääntely on pääosin asetuksen tasolla.

Valvottu koevapaudesta saadut kokemukset osoittavat, että koevapaus vastaa hyvin niihin tavoitteisiin, jotka sille käyttöönottovaiheessa asetettiin. Käytännössä on kuitenkin havaittu, että koevapautta koskevaa lainsäädäntöä on tarpeen täsmentää. On myös aiheellista siirtää koevapauden valmistelua ja sisältöä koskeva yleinen sääntely valtioneuvoston asetuksen tasolta lain tasolle.

Koivapaudessa olevien henkilöiden määrän lisääntyessä on myös tarkoitus ottaa käyttöön uusia teknisen valvonnan tapoja, mikä edellyttää entistä täsmällisempää lainsäädäntöä.

Valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö on tullut voimaan 1 päivänä marraskuuta 2011. Vaikka valvontarangaistus on itsenäinen seuraamus ja valvottu koevapaus vankeusrangaistuksen loppuun sijoittuva täytäntöönpanojakso, valvontarangaistuksen ja valvottu koevapauden täytäntöönpanossa ja valvonnassa on paljon yhteneväisyyksiä. Tämän vuoksi sääntelyn tulisi olla yhdenmukaista.

Vangin sitoutuminen seksuaalirikoksen ehkäisemiseksi määrättävään lääkehoitoon otettaisiin uudeksi valvottu koevapauden ehdoksi. Tällaisella lääkehoidolla pyrittäisiin ehkäisemään uutta seksuaalirikosta.

Seksuaalirikokset aiheuttavat tekojen kohteiksi joutuneille ja heidän läheisilleen usein pitkäaikaista kärsimystä. Siksi on tärkeää, että seuraamusjärjestelmässä otetaan harkittavaksi kaikki asianmukaiset keinot niiden vä-

hentämiseksi. Lääkehoito jatkuisi ehdonalaissa vapaudessa.

2 Nykytila

2.1 Voimassa oleva lainsäädäntö

2.1.1 Valvottu koevapaus

Valvottu koevapaudesta säädetään rikoslain 2 c luvussa, pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelystä annetussa laissa, vankeuslaissa ja vankeudesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (509/2006, myöhemmin vankeusasetus).

Rikoslain 2 c luvun 8 §:n mukaan vanki voidaan yhteiskuntaan sijoittamisen edistämiseksi sijoittaa vankilan ulkopuolelle teknisin välinein tai muulla tavoin erityisesti valvottuun koevapauteen enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista. Valvottu koevapauden edellytyksenä on, että koevapauden ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä vangin rangaistuksen aikaisesta käyttäytymisestä sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudestaan saatujen tietojen perusteella. Valvottu koevapaus on osa vankeusaikaa.

Samassa 2 luvun 8 §:ssä säädetään myös, että valvottu koevapauden on edistettävä vangin rangaistusajan suunnitelmaa, vangin on sitouduttava noudattamaan yhteydenpitovelvoitetta koevapauden aikana ja koevapauden ehtojen täyttämistä on voitava soveltuvin tavoin valvoa. Koivapauden ehtoihin kuuluu muun muassa se, että vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita tai dopingaineita koivapauden aikana ja suostuu myös päihitteettömyyden valvontaan. Jos valvottu koivapauden edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty, koivapaus peruutetaan.

Koivapauteen sisältyy toimintavelvoite, joka koivapauden muiden ehtojen tapaan määritellään kirjallisessa toimeenpanosuunnitelmassa. Vankeusasetuksen 74 §:n mukaan koivapauden toimeenpanosuunnitelmassa määrätään muun muassa vangin toimintavelvoitteen sisältö, liikkumisrajoitukset

asunnon tai toimintapaikan ulkopuolella, koevapauden valvontatapa sekä vapaa-ajan viettämisestä koskevat rajoitukset koevapauden aikana.

Koko rangaistuksen suorittamisesta vankilassa säädetään rikoslain 2 c luvun 11 §:ssä. Pykälässä tarkemmin määriteltävillä, rikoksen törkeyteen ja uusimiseen liittyvillä perusteilla tuomioistuimien voi päättää, että tuomittu vapautuu vasta hänen suorittettuaan tuomitun rangaistusajan kokonaan.

Rikoslain 2 c luvun 12 §:n 3 momentin mukaan koko rangaistusaikaa suorittamaan määrätty päästetään ehdonalaiseen vapauteen hänen suorittettuaan rangaistuksesta viisi kuudesosaa, jollei häntä enää ole pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Jollei koko rangaistusaikaa suorittavaa päästetä ehdonalaiseen vapauteen, hänet sijoitetaan koevapauteen kolme kuukautta ennen vapauttamista.

Rikoslain 2 c luvun 10 §:n mukaan myös elinkautista vankeusrangaistusta suorittava vanki voidaan määrätä valvottuun koevapauteen ennen hänen ehdonalaista vapauttamistaan. Ehdonalaisten vapautumisen aikaisin ajankohta elinkautisvangeilla on silloin, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt 12 vuotta, joten kuusi kuukautta kestävä koevapauden aikaisin alkamisajankohta on 11 vuoden ja kuuden kuukauden täytyttyä. Alle 21-vuotiaina rikoksen tehneillä koevapaus elinkautisesta vankeudesta voi alkaa, kun rangaistuksesta on kulunut yhdeksän vuotta ja kuusi kuukautta.

Elinkautiseen vankeuteen tuomitun tai koko rangaistuksen vankilassa suorittamaan määrätyn ehdonalaista vapauttamista koskeva asia käsitellään Helsingin hovioikeudessa. Menettelystä säädetään pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelystä annetussa laissa.

Päihdeettömyyden valvontaa koskeva vankeuslain 16 luvun 7 § velvoittaa vangin pyytettäessä antamaan virtsa- tai sylkinäytteen taikka suorittamaan puhalluskokeen. Rikoslain 2 c luvun 8 §:n mukaan sama velvollisuus koskee myös valvotussa koevapaudessa olevaa vankia. Vankeuslaki sisältää myös säännökset valvotun koevapauden mainitsemisesta rangaistusajan suunnitelmassa (4 luvun 6 §), muutoksenhausta valvottua koevapautta koskevista asioista (20 luvun 9 §), va-

pauttamisajankohdan määräytymisestä (21 luvun 1 §) sekä päätösvallost koevapausasioissa (21 luvun 2 §) ja tarkempien säännösten antamisvaltuudesta (21 luvun 3 §).

Vankeusasetuksen 10 luvussa on säännökset valvotusta koevapaudesta. Vankeusasetuksessa säädetään muun muassa valvotun koevapauden valmistelusta, toimeenpanosuunnitelmasta, vangin suostumuksesta valvotun koevapauden ehtona sekä menettelystä valvottua koevapautta valmisteltaessa.

2.1.2 Toimintaan osallistuminen vankilan ulkopuolella.

Vankeuslain 8 luvun 9 §:ssä ovat säännökset toimintaan osallistumisesta vankilan ulkopuolella. Vangille voidaan antaa lupa opiskella vankilan ulkopuolella (*opintolupa*).

Vanki, jolla on päihdeongelma tai jolla arvioidaan olevan erityisiä vaikeuksia selviytyä vapaudessa, voidaan sijoittaa määrääjäksi vankilan ulkopuoliseen laitokseen tai vastaavaan yksikköön, jossa hän osallistuu päihdehuoltoon tai hänen selviytymismahdollisuuksiaan parantavaan muuhun tavoitteelliseen toimintaan (*sijoitus ulkopuoliseen laitokseen*). Vangille voidaan antaa lupa osallistua vankilan ulkopuolella riittävän valvonnan alaisena vankilan järjestämään tai hyväksyttävään toimintaan, joka tukee vangin kuntoutumista, yhteyksiä ja sijoittumista yhteiskuntaan (*lupa valvottuun ulkopuoliseen toimintaan*).

Vankeuslain 8 luvun 6 §:n mukaan vangille voidaan antaa lupa varsinaisena työaikana tehdä työtä tai osallistua työharjoitteluun vankilan ulkopuolella (*siviilityö*).

Vankeuslain 8 luvun 10 §:n mukaan siviilityötä koskeva lupa voidaan antaa ja opintolupaa, ulkopuoliseen laitokseen sijoittamista tai ulkopuoliseen valvottuun toimintaan osallistumista koskeva päätös tehdä, jos:

1) lupa tai sijoitus edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista;

2) vangin rangaistusaikaisesta käyttäytymisestä sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudesta saatujen tietojen perusteella 3 momentissa tarkoitettujen luvan ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä;

3) luvan tai sijoituksen 3 momentissa tarkoitettujen ehtojen noudattamista voidaan soveltuvin tavoin valvoa; ja

4) vanki suostuu siihen, että vankeinhoitoviranomaiset ovat tarpeen mukaan yhteydessä viranomaisiin sekä yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin luvan tai sijoituksen edellytysten selvittämistä taikka ehtojen noudattamista koskeissa asioissa.

Vankeuslain 8 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan ulkopuoliseen laitokseen sijoituksen edellytyksenä on lisäksi, että vankila, sijoituspaikka ja vanki ovat tehneet kirjallisen sijoitussopimuksen. Sijoituksen edellytyksenä on myös, että vanki suostuu siihen, että vankeinhoitoviranomaiset saavat antaa sijoituksen kannalta tarpeellisia tietoja sijoituspaikalle ja että sijoituspaikka saa ilmoittaa vankeinhoitoviranomaisille ehtojen rikkomisesta.

Luvan tai sijoittamisen ehtona on lisäksi, että:

1) vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita ja sitoutuu 16 luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihdeettömyyden valvontaan; ja

2) vanki sitoutuu noudattamaan muita vankilan ulkopuolella liikkumiseen ja toimintaan osallistumiseen liittyviä välttämättömiä kirjallisia ehtoja.

2.2 Lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan Euroopan neuvoston yleissopimus

Suomi on saattanut voimaan lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 88/2011) 11 päivänä lokakuuta 2011. Yleissopimus sisältää säännöksiä seksuaalirikoksiin syyllistyneiden hoito- ja kuntoutusohjelmista sekä muista toimintakeinoista. Yleissopimuksen mukaan jokaisen sopimusvaltion tulee kansallisella lainsäädännöllä varmistaa, että kaikille lapsiin kohdistuviin rikoksiin syyllistyneille seksuaalirikollisille on tarjolla uusintarikollisuutta ehkäiseviä ja vähentäviä kuntoutusohjelmia ja -keinoja. Sopimus velvoittaa järjestämään uusintarikollisuutta ehkäiseviä ja vä-

hentäviä ohjelmia sekä vankilassa että vankilan ulkopuolella. Sopimukseen liittyvässä perustelumiestiossa mainitaan lääketieteellisenä hoitona antihormonaalinen hoito.

2.3 Käytäntö

2.3.1 Valvottu koevapaus

Rikosseuraamusvirasto (nykyisin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö) on antanut valvotun koevapauden täytäntöönpanoa koskevan menettelyohjeen (6/011/2008). Ohjeessa käsitellään muun muassa koevapauden valmistelua, koevapaudessa olevan oikeutta sosiaali- ja terveys- ja sosiaalietuuksiin sekä koevapauden valvontaa, toiminnallista sisältöä ja liikkumisrajoituksia. Ohjeella on pyritty yhdenmukaistamaan vankien sijoittamista koevapauteen eri aluevankiloissa sekä tarkentamaan yksityiskohtaisia menettelyjä muun muassa valvonnan, terveydenhuollon, koevapauden ehtojen muutosten sekä koevapauden ehtojen rikkomisesta aiheutuvien toimenpiteiden suhteen.

Yleisin koevapaudessa olleiden valvontatapa on ollut yhteydenpito puhelimitse sekä valvottavan hallussa olevan GSM-puhelimen paikantaminen. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet tekevät myös valvontakäyntejä koevapaudessa olevan kotiin tai toimintapaikalle, mutta niitä ei resurssien puutteen vuoksi ole voitu tehdä riittävästi. Valvonta on kuitenkin tehostunut, kun rikosseuraamusalueille on vuonna 2012 perustettu erilliset valvonta- ja tukipartiot.

Valvotun koevapauden toimintavelvoite määrätään yksilöllisesti. Toiminta voi koostua esimerkiksi työstä, opiskelusta, kuntoutuksesta, läheisen hoidosta tai muusta vastaavasta elämänhallintatavoista ja toimintakykyä lisäävästä toiminnasta. Päihdeongelmainen vanki voidaan myös sijoittaa valvotun koevapauden ajaksi vankilan ulkopuoliseen laitokuntoutukseen.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos julkaisi huhtikuussa 2010 tutkimuksen valvotusta koevapaudesta (Valvotun koevapauden toimeenpano ja sovellettavuus, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 249). Tutkimuksen mukaan kokemukset valvotusta

koevapaudesta ovat myönteisiä. Valvotulle koevapaudelle asetettuja tavoitteita pidetään realistisina, mutta tavoitteiden soveltamista käytäntöön olisi tutkimuksen mukaan tarpeen täsmentää.

Tutkimuksen mukaan kahdella kolmasosalla koevapaudessa olleista on pääasiallisena toimintavelvoitteena ollut työ tai opiskelu. Koevapauden sisällöksi on kuitenkin hyväksytty muutakin toimintaa, esimerkiksi päihdekuntoutusta, vapaaehtoistyötä tai omaisten hoitoa. Koevapauteen päässeissä naispuolisilla vangeilla on ollut selvä yliedustus. Lisäksi koevapausvangeissa painottuvat muihin vankeusvankeihin verrattuna naimisissa olevat, henkirikokseen syyllistyneet ja ensikertaiset vangit.

Koevapauden valmistelussa ja täytäntöönpanossa noudatettavat käytännöt vaihtelevat nykyään vankiloittain, mikä tutkimuksen mukaan aiheuttaa ongelmia vankien yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta. Lisäksi tarkoituksenmukaisesta koevapauden kohde-ryhmästä on epä tietoisuutta. Joissakin vankiloissa on tulkittu valvotun koevapauden tavoitteita niin, että koevapaus olisi tarkoitettu vain tavallisesta vakavammista ongelmista kärsiville vangeille. Myös koevapauden valmisteluprosessin on arvosteltu nykyisellään olevan liian monivaiheinen.

Valvotun koevapauden käyttö on lisääntynyt huomattavasti järjestelmän voimassaoloaikana. Vuonna 2007 koevapaudessa oli päivittäin 22 vankia, kun vuonna 2011 valvotussa koevapaudessa oli keskimäärin 113 vankia päivittäin. Syyskuun 1 päivänä 2012 valvotussa koevapaudessa oli 172 vankia, joista naisia 20.

Valvotusta koevapaudesta kertynyt tilastoaineisto osoittaa järjestelmän toimivan pääosiltaan hyvin. Vuonna 2011 suoritettiin onnistuneesti loppuun 85 prosenttia aloitetuista koevapauksista. Yleisin koevapauden peruuttamisen syy on ollut päihteettömyysvelvoitteen rikkominen.

2.3.2 Vankilan ulkopuolella tapahtuvan toiminnan valvonta

Syyskuun 1 päivänä 2012 siviilityötä vankilan ulkopuolella teki 45 vankia. Laitoksen ulkopuolella opiskeli 65 vankia. Ulkopuoli-

seen laitokseen oli sijoitettu yhdeksän vankia.

Siviilityön, opintoluvan, ulkopuoliseen laitokseen sijoituksen ja vankilan ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan osallistumisen ehtojen noudattamista valvotaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen välittömän valvonnan lisäksi vangin haltuun annettavan matkapuhelimen välityksellä.

2.3.3 Suomen vankeinhoidossa käytössä olevat hoitomuodot

Vuonna 1999 käynnistettiin Kuopion vankilassa Suomen vankeinhoidossa ensimmäinen seksuaalirikoksista tuomituille tarkoitettu muutos- ja kuntoutusohjelma, STOP. Ohjelmaa toteutetaan ryhmämuotoisena, ja se koostuu yhdeksän kuukauden aikana pidettävästä 170 istuntotunnista.

Ohjelman järjestämisestä huolehtii nykyisin Riihimäen vankila. Tavoitteena on, että seksuaalirikoksiin syyllistyneet saavat rikoksiin johtaneen ajattelunsa tietoiseen hallintaan, motivoituvat muuttamaan käyttäytymistään ja oppivat elämään muita vahingoittamatta.

STOP-ohjelman tuloksia voidaan pitää hyvinä. Ohjelman läpi käyneitä vankeja oli 23 päivänä huhtikuuta 2012 yhteensä 194. Näistä vangeista 169 on vapautunut. Vapautuneista ja ohjelman suorittaneista vain kuusi vankia on uusinut seksuaalirikoksen, kaksi heistä toistamiseen. Ohjelman on keskeyttänyt yhteensä 15 vankia. Alhaista uusimistehyettä selittää ainakin jossain määrin se, että ohjelmaan valikoituneet vangit ovat motivoituneita hoitoon.

Rikosseuraamuslaitoksessa on parhaillaan kehitteillä yksilöohjelma seksuaalirikoksista tuomituille. Uusi suunta -niminen ohjelma kestäisi kahdesta kuukaudesta neljään ja puoleen kuukauteen ja soveltuisi myös naisvangeille. Ohjelmassa olisi 10–15 pituudeltaan tunnin mittaista istuntokertaa, joita ohjaisivat Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet. Ohjelmaa on ryhdytty kokeilemaan elokuussa 2012. Kokeilun jälkeen Rikosseuraamuslaitoksen akkreditointiryhmä päättää ohjelman hyväksymisestä.

Seksuaalirikollisen vapaaehtoinen lääkahoito on nykyäänkin mahdollista, vaikka sen

järjestämistä koskevaa sääntelyä ei ole. Käytännössä oma-aloitteiseen lääkehoitoon haakeutuminen on ollut erittäin harvinaista. Ainoastaan muutama seksuaalirikoksesta tuomittu vanki on vankilassa toivonut lääkehoitoa.

2.4 Kansainvälinen kehitys sekä pohjoismainen lainsäädäntö

2.4.1 Valvottu koevapaus

Ruotsi

Ruotsissa tuli vuoden 2007 alusta voimaan uusi vankilasta vapautumista koskeva lainsäädäntö, jossa sähköistä valvontaa ei enää pidetä erillisenä vapauttamisen vaiheena. Vaiheittainen normaalielämään siirtyminen vankeusajan loppupuolella toteutetaan nyt entistä yksilöllisemmin, ja se voi sisältää monentyyppistä valvontaa ja erilaisia tukea antavia asumismuotoja ennen lopullista vapautumista.

Kotona rangaistuksen loppuaikaa suorittavalle suunnitellaan yksilöllinen päiväohjelma, joka voi koostua esimerkiksi työstä, koulutuksesta tai kuntoutuksesta. Päihteettömyys kuuluu aina tällaisen koevapauden ehtoihin. Kotona pysymistä koskevien ehtojen noudattamista valvotaan radiotaajuustekniikkaan perustuvalla nilkkapannalla. Pantavalvonta voidaan myös koevapauden aikana kokonaan lopettaa ja siirtyä muihin valvontatapoihin. Vanki voidaan sijoittaa eri tavoin valvottuun koevapauteen suorittamaan rangaistusta kotonaan, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan puolet, kuitenkin vähintään kolme kuukautta. Koevapauteen voi päästä vain avolaitoksesta. Edellytyksenä on myös, että vanki on ollut rikkeettömästi yli yön kestäneellä poistumisluvalla.

Erityistä tukea tai valvontaa rangaistuksen loppuvaiheessa tarvitseva vanki voidaan sijoittaa avolaitoksesta vapauttamisyksikköön, jossa oleskelu on jonkin verran vapaampaa kuin avolaitoksessa. Vapauttamisyksikköön sijoitettua vankia voidaan valvoa eri tavoin, myös jalkapannalla.

Norja

Norjassa sähköiseen valvontaan voivat päästä vangit, jotka on tuomittu enintään neljän kuukauden vankeusrangaistukseen. Tätä pidempää rangaistusta suorittavat vangit voivat päästä sähköiseen valvontaan enintään neljä kuukautta ennen ehdonalaista vapautta. Valvontaa on lisäksi pidettävä tarkoituksenmukaisena uusintarikollisuuden estämiseksi ja rikoksentekijän myönteisen kehityksen turvaamiseksi.

Sähköistä valvontaa on harkittava alle 18-vuotiaalla rikoksentekijällä riippumatta edellä mainituista rangaistuksen kestoja koskevista rajoituksista.

Valvontaan määrättävällä on oltava vakainainen asunto ja säännöllistä toimintaa, esimerkiksi työtä tai opiskelua. Seksuaalirikoksesta tai vakavasta väkivaltarikoksesta tuomittua ei yleensä sijoiteta valvontaan. Myös kotona tehdyt tai perheenjäsenen kohdistuneet rikokset muodostavat yleensä esteen valvontaan pääsemiselle. Sähköisesti valvottuun koevapauteen sisältyy ehdoton päihteettömyys, jonka noudattamista valvotaan.

Sähköisessä valvonnassa olevalle tai muuten rangaistusta vankilan ulkopuolella suorittavalle voidaan myös asettaa erityisiä valvontaehtoja, jos rangaistuksen turvallinen täytäntöönpano sitä edellyttää. Tällaiset ehdot voivat koskea päihdehoitoon sitoutumista, toimintaohjelmaan osallistumista, määrätyn lääkityksen – esimerkiksi antabuksen – käyttöä, valvottavan olinpaikkaa sekä luopumista kanssakäymisestä ehdoissa nimettyjen henkilöiden kanssa.

Tanska

Tanskan järjestelmässä ei käytetä sähköistä valvontaa vankeusajan loppuvaiheessa. Sähköisellä valvonnalla voidaan korvata lyhyitä vankeusrangaistuksia eli käytössä on vain niin sanottu etuoven malli. Vanki voidaan yhteiskuntaan sijoittumisen helpottamiseksi ja itsenäisen elämän tukemiseksi sijoittaa vapauttamisyksikköön rangaistusajan loppuvaiheessa.

Viro

Virossa rangaistuksen loppuajan suorittaminen sähköisessä valvonnassa mahdollistettiin vuonna 2007. Sähköistä valvontaa käytetään ehdonalaisten vapauden valvonnassa. Päästökseen ehdonalaisten vapautteen vangin pitäisi normaalitapauksessa suorittaa tuomiostaan vankilassa puolet tai kaksi kolmasosaa, mutta sähköistä valvontaa käytettäessä hänet voidaan vapauttaa kun rangaistuksesta on suoritettu joko kolmasosa tai puolet. Tuomiosta vankilassa suoritettava aika riippuu siitä, onko tuomio yli vai alle viisi vuotta ehdotonta vankeutta.

2.4.2 Seksuaalirikollisille tarjolla olevat hoito-ohjelmat ja lääkehoito

Seksuaalirikollisille on kehitetty monia erilaisia hoitomuotoja, joiden tarkoituksena on ehkäistä rikosten uusimista. Hormonaalisia lääkehoitoja ja rikoksentekijän käyttäytymisen muuttamiseen pyrkiviä psykologisia hoitomuotoja on käytetty eri maissa 1960-luvulta lähtien.

Käsitteellä ”hoito” tarkoitetaan tässä yhteydessä useimmiten käyttäytymisen ja ajattelumallien muuttamista, ei varsinaista parantavaa hoitoa. Hoito on kuitenkin vakiintunut käsite, jota käytetään kuvaamaan myös erilaisia tuki- ja toimintaohjelmia.

Seksuaalirikollisten psykoterapioissa ja hoito-ohjelmissa käytetään erilaisiin teoreettisiin viitekehyksiin perustuvia malleja, joita ovat muun muassa psykodynaaminen, käyttäytymisterapeuttinen sekä ratkaisukeskeinen lähestymistapa. Seksuaalirikollisen hoitoon tai valvontaan saattaa myös kuulua tavanomaista psykososiaalista tukea, jota ei voida määrittää mihinkään teoreettiseen malliin kuuluvaksi.

Käyttäytymisterapioissa haitalliseksi koetun toiminnan lopettaminen tapahtuu ajattelun ja tunteiden merkitysten muuttamisen kautta. Kun käyttäytymiseen tai reaktioon vaikuttavat ajatukset ja tunteet oppii tunnistamaan, on mahdollista kyseenalaistaa totuttu toimintamalli. Esimerkiksi seksuaalirikollisten STOP-ohjelma perustuu tälle lähestymistavalle. Tarkoituksena on, että rikoksentekijä

oppii näkemään yhteyden ajattelunsa ja vahingoittavan toimintansa välillä.

Käyttäytymisterapeuttisissa ohjelmissa voidaan myös pyrkiä parantamaan rikoksentekijän kykyä suuttumuksen hallintaan tai hänen sosiaalisia taitojaan, jos sellaisesta arvioidaan olevan kuntoutuksessa hyötyä. Ohjelmissa voidaan lisäksi harjoitella ihmissuhdetaitoja ja parisuhteessa olemista.

Seksuaalirikollisille tarkoitettujen hoito-ohjelmien tehoa on jonkin verran tutkittu. Nykyään tutkimustulokset antavat aihetta optimismiin hoidon vaikutusten suhteen, mutta tulokset ovat edelleen jossain määrin ristiriitaisia. Hyvät tulokset näyttävät perustuvan ennen kaikkea rikoksentekijän henkilökohtaiseen soveltuvuuteen tiettyyn hoitomuotoon ja hoidon yksilölliseen suunnitteluun.

Nykytietämyksen mukaan tehokkainta näyttää olevan hoito, jossa kiinnitetään huomiota sekä rikoksentekijän menneisyyteen, nykyisyyteen että tulevaisuuteen. Hoidolla pyritään mahdollisuuksien mukaan vaikuttamaan kriminogeenisiin eli rikollisuutta aiheuttaviin tekijöihin.

Tehokkaimmiksi osoittautuneilla käyttäytymisterapioilla pyritään kehittämään rikoksentekijän tietoisuutta omasta toiminnastaan ja antamaan hänelle käytännön valmiuksia rikoksettomaan elämään.

Myös päihderiippuvuuksien hoitoon kehitetyt niin sanotut retkahtamisten estämisen tekniikat ovat osoittautuneet käyttökelpoisiksi seksuaalirikollisten hoidossa. Yksilö- ja ryhmäterapian yhdistäminen rikoksentekijän henkilökohtaisten tarpeiden mukaan on useissa tapauksissa hyvä ratkaisu. Jos hoito-ohjelmaa toteutetaan ryhmässä, on tärkeää koota ryhmä hoidon tavoitteiden kannalta oikein. Olennaista on valita seksuaalirikollisten hoito-ohjelmiin ne rikoksentekijät, joille asianomainen hoitomuoto tutkimustiedon perusteella sopii ja joiden mukana olo ryhmässä on rikosten käsittelyn kannalta mielekästä.

Seksuaalirikollisten lääkehoidon vaikutusmekanismi perustuu testosteronin ja sukupuolisen halun väliseen yhteyteen: testosteronin määrää veressä voidaan hormonihoitolla laskea ja siten hillitä seksuaalirikollisen tarvetta jatkaa käyttäytymistään. Yleisimmin käytettynä lääkeaineena on eri maissa ollut syproteroniasetaatti. Tämän ohella on käytet-

ty leuprolidia, joka myös alentaa elimistön testosteronipitoisuutta. Molempia edellä mainittuja aineita käytetään tavallisesti lääkkeenä eturauhassyövän hoidossa. Leuprolidin lisäksi samaan lääkeaineryhmään kuuluu muun muassa triptoreliini, jota myös on kehitetty seksuaalirikollisilla. Sekä leuprolidia että syproteroniasetaattia on saatavilla injektio muodossa, joten hoidon noudattamista voidaan valvoa tehokkaasti.

Hormonaalisten lääkehoitojen lisäksi seksuaalirikollisten uusimisriskiin on pyritty vaikuttamaan selektiivisillä serotoniinin takaisinoton estäjillä (SSRI), joita tavallisesti käytetään muun muassa masennuksen ja pakko-oireisen häiriön hoidossa. SSRI-lääkityksen vaikutusta pakonomaiseen seksuaaliseen käyttäytymiseen on toistaiseksi tutkittu melko vähän, mutta saadut tulokset ovat olleet pääosin lupaavia. Lääkkeiden huonona puolena seksuaalirikollisten uusimisriskin vähentämisessä on se, että niitä on saatavilla ainoastaan suun kautta otettavassa muodossa, mikä vaikeuttaa niiden käytön valvontaa. SSRI-lääkkeitä voivat käyttää myös seksuaalirikoksiin syyllistyneet naiset. Lisäksi sivuvaikutukset ovat tavallisesti lievempiä kuin hormonaalisilla lääkkeillä.

Seksuaalirikollisten hoidossa on 2000-luvulla melko hyvin tuloksin kehitetty myös naltreksonia, jota yleisemmin käytetään alkoholismin ja muiden riippuvuuksien hoidossa. Myös erilaiset yhdistelmähoidot ovat mahdollisia. Esimerkiksi leuprolidin ja jonkin SSRI-ryhmään kuuluvan lääkeaineen yhdistelmää pidetään nykyään lupaavana seksuaalirikollisten hoitomuotona. Jos seksuaalirikosten tekeminen on yhteydessä rikosten tekijän päihneiden käyttöön, mahdollisia lääkkeitä voisivat olla myös alkoholismin hoidossa käytettävä disulfiraami eli Antabus tai huumeriippuvaisille tarkoitettu metadonikorvaushoito.

Seksuaalisiin pakko-oireisiin voidaan vaikuttaa myös lääkkeillä, joita tavallisemmin käytetään mielialahäiriöiden hoidossa. Lääkehoitona voitaisiin käyttää myös esimerkiksi pakonomaista käyttäytymistä, mielialanvaihteluita, masennusta, ahdistusta tai psykoottisia sairauksia vastaan käytettävää lääkitystä.

2.4.3 Seksuaalirikollisten hoito muissa pohjoismaissa

Ruotsi

Ruotsin vankeinhoidossa ei ole käytössä lääkehoitoa seksuaalirikollisille. Ruotsissa on käytössä kolmentyyppisiä ohjelmia seksuaalirikollisille. Informaatio-ohjelman tarkoituksena on antaa uutta tietoa vangille. Motivointiohjelmien tavoitteena on lisätä vangin tietämystä seksuaalisuudesta, sukupuolirooleista, ihmisen psykoseksuaalisesta kehityksestä, seksuaalisuudesta ja huumeista, seksuaalisuudesta ja väkivallasta, seksuaalisuudesta eri kulttuureissa, psykoterapeuttisesta hoidosta sekä lääkähoidosta. Motivointiohjelma on pakollinen ja sen tulee sisältyä vangin toimeenpanosuunnitelmaan. Tavoitteena on, motivointiohjelma saavuttaisi kaikki seksuaalirikoksista tuomitut vangit. Ohjelmalla pyritään motivoimaan vankia hoitoon, esimerkiksi psykoterapiaan.

Hoito- ja toimintaohjelmien tarkoituksena on saada aikaan muutos vangissa. Kaikille seksuaalirikollisille on tarjottava hoitoa. Eriytyisenä kohderymänä ovat ensikertaiset vangit. Osallistuminen ohjelmaan on vapaaehtoista. Ohjelmalla käytetään "Relation och samlevnad" eli ROS-nimistä kognitiivista ohjelmaa, joka on myös psykodynaaminen ja käyttäytymisterapeuttinen. Ohjelma on otettu käyttöön vuonna 2002. ROS on tarkoitettu kaikentyyppisiin seksuaalirikoksiin syyllistyneille miehille. Ohjelmaa toteutetaan sekä ryhmäistunnonin että yksilöllisesti.

Myös seksuaalirikollisten hoitoa vankilan ulkopuolella on viime vuosina kehitetty Ruotsissa. Karoliinisessa yliopistosairaalassa Huddingessa avattiin huhtikuussa 2006 seksuaalilääketieteellinen keskus. Lääkärikeskuksen palvelut on tarkoitettu muun muassa henkilöille, joilla on pakonomaista seksuaalista riippuvuutta ja erilaisia seksuaalisia poikkeavuuksia sekä henkilöille, joilla on riski syyllistyä seksuaalirikoksiin tai jotka ovat jo syyllistyneet niihin. Keskuksessa on useita erikoislääkäreitä, psykologeja, psykoterapeutteja, kuraattoreita ja sairaanhoitajia. Hoitoon voi hakeutua itse tai lääkärin lähetteellä. Keskuksen toiminnan tavoitteena on ennaltaehkäistä seksuaalista väkivaltaa, ja se

tekee yhteistyötä muun muassa sosiaaliviranomaisten ja vankeinhoidon kanssa.

Norja

Norjassa seksuaalirikollisten hoidon perustana ovat lääkkeettömät keskusteluterapiat. Hormonihoitoa on käytetty hyvin vähän, ja suhtautuminen lääkehoitoon on ollut ristiriitaista.

Vapaaehtoisen hormonihoiton yhdistämistä kognitiiviseen terapiaan seksuaalirikollisten hoidossa on kuitenkin vuodesta 2004 alkaen kokeiltu Trondheimin vankilassa. Tällaisen yhdistelmähoiton tuloksia kuvataan vuonna 2006 julkaistussa artikkelissa *Behandling av seksuelle overgripere med leuprorelin*.¹ Lääkehoitoa kokeillut ryhmä ei ollut suuri: artikkelissa käsiteltävän hormonihoiton oli aloittanut viisi vankia, joista kolme oli suorittanut ohjelman loppuun. Kaikki osallistujat suorittivat pitkiä tuomioita seksuaalirikoksista.

Trondheimissa käytetty hoito-ohjelma on kaksiosainen. Ohjelman ensimmäinen osa perustuu englantilaiseen kognitiivisen terapian ohjelmaan (*Sex Offender Treatment Programme, SOTP*), joka on ollut käytössä Norjassa Bergenin vankilassa vuodesta 1998. Vapaaehtoinen hormonihoito voidaan yhdistää hoito-ohjelman toiseen jaksoon. Terapian ja lääkityksen yhdistämisellä pyritään varmistamaan se, että ohjelmalla päästään vaikuttamaan myös rikollisen käyttäytymisen syihin, ei vain oireisiin. Lääkitys ainoana hoitomuotona merkitsisi vain oireisiin puuttumista. Trondheimissa käytetään tiivistettyjä versioita Englannin SOTP-ohjelmasta.

Trondheimissa valittiin tarjolla olevista lääkeaineista käyttöön leuprolidi. Artikkelin mukaan myös syproteroni ja medroksiprogesteroni eli keltarauhashormoni ovat yleensä osoittautuneet tehokkaiksi seksuaalirikollisten hoidossa, mutta yksittäistapauksissa niillä ei aina ole ollut tavoiteltua vaikutusta. Aikaisemmin syproteronia käyttäneiden, mutta leuprolidiin vaihtaneiden potilaiden hoitotulokset ovat tutkimusten mukaan parantuneet. Leuprolidi kuuluu niin kutsuttuihin gonado-

tropiineja vapauttavan hormonin vastavaikutajiin, joiden sivuvaikutukset ovat tavallisesti lievempiä kuin syproteronin tai keltarauhashormonin. Syproteronin ongelmiin kuuluu lisäksi se, että hoidon keskeyttävien potilaiden määrä on suuri. Koko ohjelman suorittaneiden vankien hormonihoiton sivuvaikutukset pysyivät kohtuullisella tasolla.

Ohjelman loppuun suorittaneet vangit olivat erittäin tyytyväisiä hoitoon. Artikkelissa pidetään kokeilusta saatuja tuloksia hyvinä ja todetaan mahdollisuuden hormonihoitoon säilyvän edelleen yhtenä seksuaalirikollisten hoitomuotona Norjassa.

Tanska

Vakavaan seksuaalirikokseen syyllistynyt ja edelleen vaaralliseksi arvioitava rikoksen tekijä voidaan Tanskassa tuomita niin sanottuun preventiiviseen vankeuteen. Preventiivissä vankeudessa olevalle suositellaan sukupuoliviettä vaimentavaa lääkehoitoa, jotta ehdonalainen vapautuminen olisi mahdollista. Vapautumisesta päättää tuomioistuin, joka arvioi harkinnassaan muitakin tekijöitä, kuten tekijän vaarallisuutta, teon luonnetta ja vapaudenmenetyksajan pituutta.

Tanskassa seksuaalirikoksesta tuomittu voidaan määrätä ehdottoman vankeuden sijasta ehdolliseen tuomioon, jonka sisältönä on kahden vuoden pituinen seksuaalikäyttäytymiseen vaikuttava psykiatrinen hoito. Kohderymänä hoidossa ovat henkilöt, jotka muuten olisi tuomittu neljästä kuukaudesta vuoden ja kuuden kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen seksuaalirikoksesta. Rikos ei ole saanut sisältää väkivaltaa tai pakkotamista.

Hoitoon pääsyyllä on asetettu useita ehtoja. Tuomitun tulee olla motivoitunut osallistumaan hoitoon. Tuomitun tulee tunnustaa olevansa syyllinen ja ilmaista tarvitsevansa hoitoa. Lisäksi ehtona on, että riski uuteen seksuaalirikokseen hoidon aikana arvioidaan vähäiseksi.

Herstedvester on koko Tanskan alueen kattava vakavista seksuaali- ja väkivaltarikoksista tuomittujen vankien hoitoon erikoistunut laitos. Herstedvesterissä on 153 paikkaa, joista 15 on avo-osastolla. Laitokseen sijoitetaan psykiatrisen ja psykologisen hoidon,

¹ Tidsskr Nor Lægeforen 2006

avun ja tarkkailun tarpeessa olevia vankeja sekä ajallisesti määräämättömään rangaistukseen tuomittuja vankeja. Herstedsvester ei ole varsinainen sairaala, eikä sinne sijoiteta mielisairaita henkilöitä.

Vuodesta 1989 asti laitoksessa on annettu seksuaaliviettä vaimentavaa lääkehoitoa vaarallisille seksuaalirikollisille, jos kokonaisvaltaisen arvion perusteella on pääteltävissä, että yksinomaan psykoterapialla ei voida riittävästi ehkäistä tulevia seksuaalirikoksia. Useat hoidetuista ovat syyllistyneet myös muihin väkivaltarikoksiin. Noin kaksi tai kolme tuomittua aloittaa vuosittain tällaisen hoidon.

Lääkehoidon edellytyksenä on, että tuomittu on syyllistynyt toisen henkilön turvallisuutta vaarantavaan vakavaan seksuaalirikokseen tai uusiin rikoksiin ja arvioidaan, että on olemassa riski uusiin rikoksiin. Lisäksi edellytyksenä on, että arvion mukaan kyse on rikoksentekijästä, jonka uusintarikollisuusriskiä ei voida riittävästi vähentää terapialla, päihdehoidolla tai muulla lääketieteellisellä hoidolla.

Sukupuoliviettä vaimentavaa lääkehoitoa annetaan tapauksissa, joissa kaikki muut mahdollisuudet arvioidaan riittämättömiksi ehkäisemään vakavan seksuaalirikoksen uusiminen. Jos tuomittu ei suostu hoitoon, tämä saattaa johtaa siihen, ettei hän pääse ehdonalaiseen vapauteen tai hänelle ei myönnetä poistumislupia, koska riski uusiin rikoksiin on liian korkea.

Nykyisin hoidon kohderyhmänä ovat ennen kaikkea pitkää rangaistusta suorittavat. Lääkehoidon tarkoituksena on yhdessä psykoterapian kanssa vapauttaa tuomittu pakkomiellelleen omaisista seksuaalisista kuvitelmissa ja hillitä hänen sukupuoliviettänsä.

Lääkehoidon määrääminen Herstedvesterissä on pitkä prosessi. Ensi vaiheessa tuomittu käy pitkään keskustelua psykiatrin tai psykologin kanssa. Tämä vaihe kestää yleensä puolesta vuodesta kahteen vuoteen. Tämän jälkeen pidetään neuvottelu, jonka perusteella voidaan tehdä päätös lääkehoidon tarjoamisesta.

Jos lääkehoitoa päädytään tarjoamaan, asia käsitellään vielä oikeuslääkärineuvostossa (Retslægerådet). Neuvosto on riippumaton, 10–12 lääketieteen ammattilaisesta koostu-

va elin, joka tarjoaa lääketieteellistä ja farmaseuttista apua viranomaisille yksittäisten kansalaisten oikeudelliseen asemaan liittyvissä asioissa. Jos neuvosto hyväksyy lääkehoidon, hoitava psykiatri määrää verikokeita ja luuston kuvauksen. Tämän jälkeen laitoksen sisätautilääkäri käy vangin kanssa läpi lääkehoidon mahdolliset sivuvaikutukset, minkä jälkeen hoito voidaan aloittaa. Tuomittu saa kerran kahdessa viikossa pistoksen syproteronia ja joka kolmas kuukausi pistoksen leuprolidia.

Hoidon aikana vangilta otetaan verinäytteitä joka kuudes viikko. Verinäytteillä tutkitaan munuaisten ja maksan toimintaa sekä veren kalsiumpitoisuutta. Joka 12. viikko tehdään lisäksi hormonianalyysi. Lisäksi tuomittu myös punnitaan säännöllisesti. Jos tuloksissa ilmenee jotain poikkeavaa, asiaa selvittävät sekä yleislääkäri että endokrinologi. He voivat olla suosittelematta hoidon jatkamista, jolloin hoito lopetetaan välittömästi. Vanki keskustelee myös säännöllisesti endokrinologin ja sairaanhoitajan kanssa. Myös keskustelut psykiatrin kanssa jatkuvat säännöllisinä, alkuvaiheessa kahden viikon välein ja myöhemmin kolmen kuukauden välein.

Hoito voidaan Tanskassa määrätä kestämään ainoastaan sen ajan, kun tuomittu on ehdonalaisessa vapaudessa. Jos vanki vapautuu suoritettuaan koko rangaistuksensa, lääkehoitoa ei voida asettaa.

Ehdonalainen vapauttaminen on mahdollista, kun vanki on suorittanut kaksi kolmasosaa rangaistuksestaan tai 12 vuotta elinkautisesta, jos vanki muun muassa sitoutuu noudattamaan hänelle annettuja määräyksiä. Tällainen määräys voi olla psykiatrinen hoito ja sukupuoliviettä vaimentava lääkehoito.

Preventiivisestä vapaudenmenetyksestä ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen valmistelu alkaa vankeinhoitoviranomaisen ja syyttäjän aloitteesta. Myös tuomittu ja sosiaaliviranomainen voivat tehdä hakemuksen asiasta. Tällaisen hakemuksen tuomittu voi tehdä myös tapauksessa, jossa syyttäjä ja vankeinhoitoviranomaiset eivät pidä ehdonalaista vapauttamista suositeltavana sillä perusteella, että tuomittu on kieltäytynyt lääkehoidosta. Jos tuomitun tai sosiaaliviranomaisen hakemukseen ei suostuta, uusi hakemus voidaan

jättää aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua edellisestä.

2.5 Nykytilan arviointi

2.5.1 Valvottu koevapaus

Voimassa oleva valvottua koevapautta koskeva laintasoinen sääntely on hyvin suppea. Valvotusta koevapaudesta on ainoastaan muutamia säännöksiä lain tasolla. Perussäännös valvotun koevapauden määräytymisestä ja edellytyksistä on rikoslaissa, jonne se sisältönsä puolesta sopii huonosti.

Edellä jaksossa 2.3.1 mainitun Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemän tutkimuksen mukaan koevapauden valmistelussa ja täytäntöönpanossa noudatettavat käytännöt vaihtelevat vankiloittain. Tämä on ongelmallista vankien yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta. Lisäksi tulkintaeroja on ollut siinä, minkälaiselle kohderyhmälle valvottu koevapaus on tarkoitettu. Käytännössä on ilmennyt myös muita tulkintaongelmia, muun muassa koevapauden peruuttamista ja rangaistusajaksi lukemista koskevissa tilanteissa. Myös koevapautteen sijoittamisen menettelyä pidettiin tutkimuksen tulosten mukaan monivaiheisena ja aikaa vievänä.

Valvottua koevapautta koskeva valtioneuvoston asetuksen tasoinen sääntely on tarpeen nostaa lakiin ja samalla täsmentää sääntelyä.

Valvotun koevapauden tekninen valvonta toteutetaan nykyisin siten, että koevapautteen sijoitetulla on hallussaan matkapuhelin. Tällainen valvonta ei ole yhtä aukotonta kuin valvontarangaistuksen toimeenpanossa käytössä oleva valvonta, joka perustuu tuomitun nilkkaan tai ranteeseen kiinnitettyyn laitteeseen. Jos valvonta perustuu valvottavan henkilön hallussa olevaan matkapuhelimeen, täytyy erikseen varmistaa, että matkapuhelin on oikean henkilön hallussa. Valvottavan tunnistaminen vaatii henkilöresursseja.

Jos valvonta perustuu samaan tekniikkaan kuin valvontarangaistuksessa, voidaan olla jatkuvasti varmoja siitä, että valvonta kohdistuu oikeaan henkilöön. Tämä johtuu siitä, että nilkassa olevaa valvontalaitetta ei voida poistaa ilman, että siitä aiheutuisi hälytys. Kun valvotun koevapauden valvonnassa ole-

vien henkilöiden määrä nousee, on tarpeen ottaa käyttöön nykyistä tehokkaampia valvontamuotoja.

Teknisen valvonnan järjestämistapoja koskevan säännösehdotuksen taustalla on myös kannanotto, joka sisältyy eduskunnan lakivaliokunnan antamaan mietintöön (LaVM 9/2005 vp) vankeuslainsäädännön kokonaisuudistuksesta (HE 262/2004 vp). Mietinnössä lakivaliokunta painotti, että valvottua koevapautta koskevaa rikoslain 2 c luvun 8 §:ää on valvontakäytäntöjen yhtenäisyyden turvaamiseksi välttämättä edelleen täsmennettävä, jos koevapauden valvonnassa käytettyjen teknisten laitteiden valikoima myöhemmin vakiintuu.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus vankeuslain 18 luvun 6 §:n nojalla käyttää voimakeinoja vankilan ulkopuolella Rikosseuraamuslaitoksen valvomassa toiminnassa ja vanginkuljetuksen aikana. Koska vankeuslakia sovelletaan ehdottoman vankeuden täytäntöönpanoon, valvottua koevapautta koskevasta voimakeinojen käytöstä tulisi olla oma täsmällinen säännöksensä. Jos koevapaudessa oleva koevapauden peruuttamisen tai velvollisuuksien rikkomisen selvittämisen ajaksi tulisi toimittaa vankilaan, käytännössä aiheutuu epäselvyyttä siitä, milloin hänen kuljettamisensa vankilaan alkaa siten, että voimakeinojen käyttö olisi sallittua vankeuslain nojalla. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten työturvallisuuden takaaminen sekä poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen tarkoituksenmukaisen toimivallan jako edellyttävät nykyisen sääntelyn tarkistamista siten, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen voimakeinojen käyttöä koskevaa sääntelyä täsmennetään. Resurssien järkevää käyttöä ei voida katsoa olevan, että koevapautteen sijoitetun vastustaessa Rikosseuraamuslaitos joutuisi pyytämään poliisilta virka-apua koevapautteen sijoitetun saattamiseksi Rikosseuraamuslaitoksen ajoneuvoon, mistä alkaen Rikosseuraamuslaitoksen oma voimakeinojen käyttöoikeus alkaa.

Koko rangaistusta suorittavien vankien paikollista koevapautta koskeva järjestelmä on käytännössä osoittautunut hyvin ongelmalliseksi tilanteissa, joissa vanki ehdottomasti kieltäytyy osallistumasta koevapauden valmisteluun ja kieltäytyy sitoutumasta koeva-

pauden tavoitteisiin. Ei ole tarkoituksenmukaista sijoittaa vankia koevapautteen vastoin hänen nimenomaista tahtoaan, kun hän kieltäytyy sitoutumasta millään tavoin hänelle asetettaviin ehtoihin. Tämän vuoksi olisi perusteltua, että valvottu koevapaus olisi myös koko rangaistusta suorittavilla harkinnanvaraista.

2.5.2 Seksuaalirikollisille tarkoitettu hoito

Seksuaalirikollisille tarkoitettua lääkehoidosta on kokemuksia Norjassa ja Tanskassa. Tanskassa vuonna 2006 ilmestyneen tutkimuksen (Behandling af Saedlighedskriminelle i Anstalten Hedstedsvester) mukaan anti-hormonaalinen hoito yhdistettynä psykoterapiaan on hyvin tehokasta. Hoidon aikana kukaan ei syyllistynyt seksuaalirikokseen. Hoidon jälkeenkin uusiminen hoidetussa ryhmässä oli huomattavasti vähäisempää kuin vertailuryhmässä. Tulokset ovat erittäin rohkaisevia, vaikka niitä aineiston pienuuden vuoksi onkin pidettävä viitteellisinä.

Suomen vankeinhoidossa on käytössä seksuaalirikollisille tarkoitettu hoito-ohjelma, jota on selostettu jaksossa 2.3.2. Seksuaalirikokset aiheuttavat tekojen kohteiksi joutuneille ja heidän läheisilleen usein pitkäaikaisista kärsimystä. Siksi on tärkeää, että seuraamusjärjestelmässä otetaan harkittavaksi kaikki asianmukaiset keinot seksuaalirikoksen vähentämiseksi.

Seksuaalirikollisille tarkoitettua lääkehoidosta osana seuraamusjärjestelmää ei ole tällä hetkellä mitään sääntelyä. Seksuaalirikoksen ehkäisemiseksi tarkoitettu lääkehoito ja siihen liitettävä muu hoito on tarpeellista liittää osaksi seuraamusjärjestelmää myös Suomessa.

Myös edellä jaksossa 2.2. tarkoitettu Euroopan neuvoston yleissopimus velvoittaa järjestämään lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin syyllistyneille uusintarikollisuutta ehkäiseviä ja vähentäviä ohjelmia sekä vankilassa että vankilan ulkopuolella. Sopimukseen liittyvässä perustelumuistiossa mainitaan lääketieteellisenä hoitona antihormonaalinen hoito.

2.5.3 Sähköinen valvonta vankilan ulkopuolella toteutettavan toiminnan valvonnassa

Vankeuslain 8 luvun 10 §:n 1 momentissa säädetään vankilan ulkopuolella toteutettavalle toiminnalle myönnettyjen lupien edellytyksistä ja valvonnasta. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan luvan ehtojen noudattamista voidaan soveltuvin osin valvoa. Säännös on epätäsmällinen, eikä se mahdollista esimerkiksi nykyisin valvontarangaistuksen valvonnassa käytössä olevaa sähköistä valvontaa, jolla lupaehtojen noudattamisen valvontaa voitaisiin nykyisestä huomattavasti tehostaa. Käytännössä valvonta tapahtuukin pääosin matkapuhelimeen perustuvana valvontana.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valvotusta koevapaudesta, johon valvotun koevapauden tavoitetta, edellytyksiä ja täytäntöönpanoa koskevat säännökset koottaisiin. Rikoslakiin jäisi ainoastaan suppea säännös valvotun koevapauden ajoittumisesta rangaistuksen loppuun ennen vapauttamista.

Nykyisin asetuksen tasolla olevat säännökset nostettaisiin lain tasolle. Samalla sääntelyä monilta osin täsmennettäisiin. Ehdotetun sääntelyn lähtökohtana olisi, että säännökset vastaisivat mahdollisimman pitkälle valvontarangaistuksen täytäntöönpanosta annettuja säännöksiä ottaen kuitenkin huomioon näiden rangaistusten täytäntöönpanomuotojen erilaisuus.

Valvotun koevapauden tarkoitusta täsmennettäisiin siten, että siitä ilmenisi aikaisempaa selkeämmin valvotun koevapauden asema osana suunnitelmallista ja asteittaista vapauttamismenettelyä. Tarkoitusta täsmennettäisiin myös siten, että säännöksessä korostettaisiin vangin valmiuksien ylläpitämistä ja edistämistä yhteiskuntaan sijoittumisen helpottamiseksi rangaistuksen suorittamisen jälkeen.

Myös valvotun koevapauden sisältöä täsmennettäisiin siten, että se sisältäisi asunnossa pysymisvelvollisuuden ja toimintavelvol-

lisuuden. Koska valvottu koevapaus on suunnitelmallisen vankeusprosessin viimeinen vaihe ennen vapauttamista ehdonalaan vapautteen, asunnossa pysymisen velvoite ja toimintavelvoite voitaisiin määritellä joustavammin kuin valvontarangaistuksessa. Koevapauden edellytyksiä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Ehdotuksen mukaan valvottuun koevapauteen sisältyvän toimintavelvollisuuden sisältö määriteltäisiin nykyistä tarkemmin. Toiminta voisi työnteon ja opiskelun lisäksi koostua monentyypisestä koevapauteen sijoitetun toimintakykyä ja sosiaalisia valmiuksia ylläpitävästä tai edistävästä toiminnasta.

Keskeinen ehdotus koskee sähköisen valvonnan mahdollistamista valvottuun koevapauteen valvonnassa. Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa hyväksytty valvottuun koevapauteen lisäämisen tavoite merkitsee sitä, että koevapaudessa tulee olemaan nykyistä enemmän sellaisia vankeja, joiden koevapauteen onnistuminen vaatii tiivistä tukea ja valvontaa. Teknisten valvontamahdollisuuksien lisääminen ja monipuolistaminen ovat yksi keino, jolla valvontaa voidaan tehostaa. Esityksessä ehdotetaan, että koevapauteen valvonnassa voitaisiin käyttää koevapauteen sijoitetun kehon ylle kiinnitettäviä laitteita, joista ei voimassa olevassa laissa ole säännöksiä. Tällainen valvottuun koevapauteen sijoitetun ylle nilkkaan tai ranteeseen kiinnitettävä laite voisi olla esimerkiksi radiotaajuustekniikan käyttöön tai satelliittipaikannukseen perustuva jalkapanta, jonka avulla valvottavan liikkumista voitaisiin seurata.

Valvontarangaistuksesta poiketen valvottuun koevapauteen valvonnan sisältö määriteltäisiin yksilöllisesti vangin arvioitun valvonnan tarpeen perusteella.

Valvottuun koevapauteen edellytysten selvittämisestä ja valmistelusta annettaisiin täsmälliset säännökset. Valvottuun koevapauteen käytön lisäämiseksi vankilan velvollisuutta selvittää edellytyksiä vahvistettaisiin nykyisestä. Edellytykset olisi selvitettävä, jollei se olisi rangaistusajan lyhyiden vuoksi ilmeisen tarpeeton. Rangaistusajan lyhyttä ei kuitenkaan määriteltäisi lain tasolla, vaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikö ohjaisi soveltamiskäytäntöä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle an-

nettaisiin toimivaltuus antaa tarkempia määräyksiä asiasta.

Toimeenpanosuunnitelman sisällöstä olisi yksityiskohtainen säännös, joka ohjaisi yksittäisen koevapauteen täytäntöönpanoa. Lakiin ehdotetaan myös täsmällisiä säännöksiä koevapauteen sijoitetun velvollisuuksista ja niiden noudattamisen valvonnasta. Päihteettömyysvelvoite ja sen valvonta olisivat keskeinen osa koevapauteen täytäntöönpanoa. Laki sisältäisi myös säännökset, jotka koskevat velvollisuuksien rikkomista ja selvittämistä, täytäntöönpanon estettä, suostumuksen peruuttamisen vaikutusta ja rangaistusajaksi laskemista.

Käytännössä on varsin tavallista, että koevapauteen sijoitetulle tulee täytäntöönpanovaksi uusi rangaistus, tavallisimmin sakon muuntorangaistus. Ei ole perusteltua, että tällaiset lyhyet rangaistukset automaattisesti olisivat este valvottuun koevapauteen täytäntöönpanon jatkamiselle. On usein sattumanvaraista, missä järjestyksessä rangaistukset tulevat täytäntöönpanoviksi. Järjestelmä, jossa ei olisi harkintavaltaa, voisi käytännössä johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin. Usein seuraamuksena olisi huolellisesti suunnitellun, asteittaisen vapauttamisprosessin katkeaminen. Valvottuun koevapauteen sijoitettu saattaisi myös menettää työ- tai opiskelupaikkansa. Tästä syystä lakiin ehdotetaan säännöstä siitä, että tällainen uusi täytäntöönpanoon tuleva rangaistus ei olisi automaattisesti este valvottuun koevapauteen täytäntöönpanon jatkamiselle.

Säännös koskisi lyhyitä vankeusrangaistuksia ja sakon muuntorangaistuksia. Enimmäisaika valvotussa koevapauteen olisi kuitenkin kuusi kuukautta. Jos uusi rangaistus aiheuttaisi, että koevapaus ylittäisi kuusi kuukautta, koevapaus olisi peruutettava. Peruuttamisen pakollisuus ei kuitenkaan koskisi sakon muuntorangaistusta. Tämä johtuu siitä, että sakon muuntorangaistus on alun perin ollut varallisuuteen kohdistunut seuraamus, joka on lisäksi tuomittu lievistä rikoksesta. Sakon maksamatta jääminen on usein johtunut siitä, että tuomittu on ollut suorittamassa vankeusrangaistusta, minkä vuoksi hänellä ei ole ollut varaa sakon maksamiseen. Joutuminen takaisin vankilaan saattaisi aiheuttaa näissäkin tapauksissa kohtuuttomia seura-

muksia, kuten työ- tai opiskelupaikan menettämisen. Pahimmassa tapauksessa takaisin yhteiskuntaan sijoittuminen vaarantuisi, jolloin hallitun vapauttamisen pohjaksi tehty työ olisi ollut turhaa.

Myöskään keskeneräiset oikeusasiat eivät automaattisesti olisi este valvotulle koevapaudelle.

Seuraamuksena velvollisuuksien rikkomisesta olisi lievissä rikkomuksissa suullinen huomautus tai kirjallinen varoitus ja törkeissä ja tahallisissa rikkomuksissa koevapauden peruuttaminen osaksi tai kokonaan, kuitenkin enintään suorittamatta olevan koevapauden ajaksi.

Ehdotettuun lakiin sisältyisivät lisäksi säännökset Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehestä ja apuvalvojasta sekä heidän tehtävistään. Laissa olisi myös nykyistä täsmällisempi säännös päätösvalta. Päätösvaltaa, joka koskee koevapauteen sijoittamista, delegoitaisiin arviointikeskuksilta vankilan johtajalle menettelyn yksinkertaistamiseksi ja nopeuttamiseksi. Päätösvaltan siirtämisellä johtajalle pyritään myös vähentämään arviointikeskusten huomattavan suurta työmäärää. Jos kyse olisi kuitenkin pitkäaikaisvangista eli koko rangaistusta tai elinkautista rangaistusta suorittavasta vangista, päätösvalta koevapauteen sijoittamisesta olisi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköllä, kuten nykyisinkin. Kaikki koevapauden peruuttamista koskevat päätökset olisivat kuitenkin vankilan johtajan päätösvallassa.

Laissa olisivat myös säännökset voimakeinojen käytöstä, matkakustannusten korvaamisesta, poliisin antamasta virka-avusta ja muutoksenhausta.

Voimakeinojen käyttö olisi huomattavasti rajatumpaa kuin voimakeinojen käyttö on vankeuslain 18 luvun 6 §:n perusteella. Tämä johtuu siitä, että kyse on vapaudessa täytäntöön pantavasta rangaistuksen osasta, minkä vuoksi voimakeinojen käytön tarkkarajaisuus ja suppeus olisi perusteltua. Ehdotuksen mukaan voimakeinojen käyttö olisi sallittua ainoastaan henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen tai muun henkilön terveyttä uhkaavan teon tai tapahtuman torjumiseksi, koevapauteen sijoitetun kiinni ottamiseksi, vankilaan toimittamiseksi, valvonta- ja tar-

kastustehtävän suorittamiseksi sekä valvontalaitteiden pois ottamiseksi.

Valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö on tullut voimaan 1 päivänä marraskuuta 2011. Kysymyksessä on uusi yhdyskuntaseuraamus, joka pannaan täytäntöön vapaudessa. Valvottu koevapaus muistuttaa ehdotettavalta sisällöltään valvontarangaistusta monilta osin. Esityksen valmistelussa on pyritty siihen, että valvottua koevapautta koskevat säännökset olisivat yhdenmukaiset valvontarangaistusta koskevien säännösten kanssa aina, kun se näiden rangaistusten täytäntöönpanomuotojen toisistaan poikkeava luonne huomioon ottaen on mahdollista.

Esityksessä ehdotetaan myös seksuaalirikollisten lääkehoidon mahdollistamista osana seuraamusjärjestelmää. Lääkehoito toteutettaisiin osana valvotun koevapauden ja ehdonalaisen vapauden täytäntöönpanoa. Vanki saisi lääkehoitoon suostumalla itselleen edun – valvotun koevapauden – mutta samalla hänen olisi sitouduttava lääkehoidon jatkamiseen vielä ehdonalaisen vapauden aikana.

Läkehoidon tulisi aina perustua rikosentekijän suostumukselle. Vastoin rikosentekijän suostumusta toteutettava lääkehoito olisi Suomen rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän perusteiden vastainen ruumiillinen rangaistus. Myös edellä jaksossa 2.2 tarkoitettun yleissopimuksen mukaan lääkehoidon tulee perustua suostumukseen.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että vankeuslain 8 luvun 10 §:ssä tarkoitettujen, vankilan ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan annettujen lupaehtojen noudattamista voitaisiin valvoa valvontarangaistuksen valvonnassa käytössä olevin sähköisin välinein. Ehdotus koskisi siviilityön, opintoluvan, vankilan ulkopuoliseen laitokseen sijoittamisen ja vankilan ulkopuoliseen toimintaan osallistumisen valvontaa.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Valvottu koevapaus

Taloudelliset vaikutukset

Esityksessä ehdotetaan koevapauden tekniiseen valvontaan nykyistä enemmän toteutus- tapoja ja lisäksi valvottavan toimintavelvalli-

suudelle nykyistä jäsenyneempää sisältöä. Sähköinen valvonta, joka perustuu kotipäätteen, nilkkaan kiinnitettävän valvontapannan ja seurantalaitteen avulla tapahtuvaan valvontaan, tehostaa ja systematisoi nykyistä valvontaa. Sähköinen valvonta mahdollistaisi valvotun koevapauden käytön lisäämisen Rikosseuraamuslaitoksen strategian mukaisesti.

Teknisen valvonnan uusien toteutustapojen kustannukset riippuvat siitä, millainen valvontasovellus valitaan.

Kaksiosainen satelliittipaikannin tai GSM/GPS-paikannin ilman nilkkaan tai ranteeeseen kiinnitettävää valvontapantaa maksaa kaksi euroa vuorokaudessa koevapauteen sijoitettua henkilöä kohden. Jos tähän liitetään ehdotuksen mahdollistama valvontapanta, sähköisen valvonnan tekniset kustannukset olisivat 3,8 euroa vuorokaudessa. Jos järjestelmään lisättäisiin myös äänentunnistus, se maksaisi lisäksi yhden euron vuorokaudessa koevapauteen sijoitettua henkilöä kohden.

Kotipäätevalvonta on halvempaa kuin paikantamiseen perustuva valvonta. Kotipääte-laite maksaa 1,8 euroa vuorokaudessa ja pantavalvonta maksaa 1,1 euroa vuorokaudessa. Kustannukset ovat siten yhteensä 2,9 euroa vuorokaudessa koevapauteen sijoitettua kohden.

Valvottuun koevapauteen voitaisiin uuden teknisen valvonnan vuoksi sijoittaa aikaisempaa enemmän vankeja, jolloin säästöjä syntyy siitä, että valvotun koevapauden päivittäiset kustannukset ovat huomattavasti pienemmät kuin vankeuspäivän kustannukset. Yhden vankeuspäivän kustannukset olivat vuonna 2011 suljetussa vankilassa 205 euroa, avolaitoksessa 159 euroa ja valvotussa koevapaudessa 59 euroa.

Koska valvontarangaistuksen ja valvotun koevapauden valvonta voitaisiin järjestää samojen virkamiesten, valvonta- ja tukipartioiden työnä ja keskusvalvonta toteuttaa samassa Rikosseuraamuslaitoksen yksikössä, teknisen valvonnan toteuttaminen ei aiheuta lisäkustannuksia.

Lähtökohtana olisi, että koevapauteen sijoitetut itse huolehtisivat toimeentulostaan valvotussa koevapaudessa. Pääsääntönä olisi myös, että heillä olisi työ- tai opiskelupaikka. Koevapauteen sijoitettu voisi kuitenkin osallistua myös toimintaan, joka koostuu Rikos-

seuraamuslaitoksen järjestämistä toimintaohjelmista. Valvotun koevapauden käytön laajentaminen aiheuttaa tältä osin jonkin verran kustannuksia Rikosseuraamuslaitokselle.

Rikosseuraamuslaitos maksaisi myös täytäntönnäköisen valvontaan liittyvät matkakustannukset. Lisäksi toimintavelvollisuuden suorittamiseen liittyviä matkakustannuksia voitaisiin maksaa yksittäisissä tapauksissa, jos se olisi koevapauteen sijoitetun varattomuuden tai tähän rinnastettavan syyn vuoksi perusteltua. Matkakuluista aiheutuisi koevapauteen sijoitettujen määrän kasvaessa jonkin verran lisäkustannuksia.

Valvottua koevapautta koskeva ehdotus voitaisiin toteuttaa nykyisten määrärahakehysten puitteissa.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Päätösvalta koevapauteen sijoittamisesta siirrettäisiin arviointikeskukselta vankilan johtajalle, mikä yksinkertaistaisi ja nopeuttaisi koevapauden valmisteluprosessia. Muutoksella vähennettäisiin myös arviointikeskusten suureksi paisunutta työmäärää. Poikkeuksena tästä olisi elinkautista vankeutta ja koko rangaistusta suorittavien vankien valvottuun koevapauteen sijoittamisesta päättäminen, joka säilytettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköllä. Koevapauden peruuttaminen olisi kaikissa tapauksissa vankilan johtajan päätösvallassa, mikä yksinkertaistaisi ja nopeuttaisi menettelyä.

Valvotun koevapauden huolellinen valmistelu edellyttää riittäviä henkilöstöresursseja. Voidaan arvioida, että tehostettu valvonta lisäisi jonkin verran ilmi tulleiden velvollisuuksien rikkomustapausten määrää. Rikkomusten selvittäminen lisäisi jonkin verran Rikosseuraamuslaitoksen työtä. Myös nykyistä lainsäädäntöä täsmällisemmät säännökset koevapauden valmistelusta, täytäntönnäköisyydestä ja muutoksenhausta lisäisivät Rikosseuraamuslaitoksen työtä. Rikosseuraamuslaitos voisi henkilöstöresursseja uudelleen kohdentamalla huolehtia siitä, että valvotun koevapauden valmistelu ja valvonta kyetään hoitamaan ilman henkilötyövuosilisäyksiä.

Esityksellä ei ole muita merkittäviä vaikutuksia viranomaisten toimintaan

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Valvotun koevapauden täytäntöönpanossa noudatetut käytännöt ovat nykyisin varsin kirjavia, joten uusi täsmällinen lainsäädäntö parantaisi koevapauteen sijoitettujen henkilöiden oikeusturvaa ja yhdenvertaista kohtelua. Oikeusturvaa parantaisivat myös säännökset muutoksenhausta. Perheenjäsenten oikeusturvaa parantaisivat nykyistä lainsäädäntöä täsmällisemmät säännökset suostumuksen antamisesta ja sen peruuttamisesta.

Uusi, ympärivuorokautinen valvonta tehostaisi valvontaa ja parantaisi siten myös yhteiskunnan turvallisuutta. Esimerkiksi Ruotsista saatujen kokemusten mukaan voidaan arvioida, että sähköinen valvonta on omiaan ehkäisemään uusien rikosten tekemistä. Myös Rikosseuraamuslaitoksen tekemän selvityksen mukaan valvotun koevapauden kautta vapautuneiden uusintarikollisuus näyttää olevan lähes puolet vähäisempää kuin suoraan vankilasta vapautuneiden. On kuitenkin huomattava, että tulokseen vaikuttaa se, että valvottuun koevapauteen päässeet ovat jossain määrin valikoituneita. He ovat kaikkiin vankeihin verrattuna useammin ensikertaisia. Myös naiset ovat suhteelliseen määräänsä nähden yliedustettuja. Tutkimusten mukaan vapautumista seuraavat ensimmäiset kuukaudet ovat ratkaisevan tärkeitä vangin sijoittumisessa yhteiskuntaan. Tukea ja valvontaa sisältävä, kunkin vangin tarpeiden pohjalta valmisteltu valvottu koevapaus edistäisi valvottuun koevapauteen sijoitettujen sijoittumista yhteiskuntaan, millä voitaisiin vaikuttaa vähentävästi rikosten uusimiseen.

Rangaistusten täytäntöönpanossa tavoitteena on siirtää rangaistusten painopistettä laitosseuraamuksista vapaudessa täytäntöön pantaviin yhdyskuntaseuraamuksiin ja suljetuista vankiloista avolaitoksiin. Valvotun koevapauden käytön lisääminen on yksi keino tähän tavoitteeseen pääsemiseksi. Valvotun koevapauden käytöllä voidaan myös hallita vankilukua. Tavoitteena on, että vuonna 2016 valvotussa koevapaudessa olisi keskimäärin 200 henkilöä päivittäin.

4.2 Seksuaalirikollisille tarkoitettu lääkehoito

Lääkehoitoon arvioidaan osallistuvan enintään 10 vankia vuosittain. Osa heistä olisi vankeja, joille ei muutoin myönnettäisi mahdollisuutta valvottuun koevapauteen.

Kohderyhmän pienuudesta johtuen esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Lääkkeiden vuosikustannukset yhtä lääkehoitoon osallistujaa kohden vaihtelevat 80 eurosta 3 000 euroon riippuen valitusta lääkityksestä. Lisäkustannuksia aiheutuisi lääkehoidon noudattamisen valvonnasta. Hormonaalista lääkitystä tulisi arvioida noin kuukauden välein. Näytteiden ottamisen ja analysoinnin kustannukset vaihtelevat 40–100 euron välillä testistä riippuen. Lääkehoidon toteutumista valvottaisiin pääosin yliopistollisissa sairaaloissa ja muissa erikoissairaanhoidon yksiköissä sen mukaan kuin Rikosseuraamuslaitos erikseen sopisi. Yhtä lääkehoitoon osallistujaa kohden testaus- ja muut seurantakustannukset olisivat noin 1 500–2 000 euroa vuodessa. Psykososiaalisen hoidon vuosikustannukset yhtä lääkehoitoon osallistujaa kohden olisivat noin 5 000–15 000 euroa vuodessa hoidon tarpeesta ja hoidon tiheydestä riippuen.

Lääkehoidon ja psykososiaalisen hoidon ja tuen kokonaiskustannukset olisivat siten korkeintaan noin 20 000 euroa lääkehoitoon osallistujaa kohden vuodessa ja kokonaisuudessaan enintään 200 000 euroa vuodessa.

Sekä lääkehoidon että psykososiaalisen hoidon ja tuen kustannukset valvotun koevapauden ja ehdonalaisen vapauden valvonnan aikana maksettaisiin ehdotuksen mukaan valtion varoista. Tämä on perusteltua sen vuoksi, että hoidolla tähdätään nimenomaan seksuaalirikoksen uusimisriskin vähentämiseen. Lääkehoidon kustannuksia arvioitaessa tulisi ottaa huomioon myös se, että hoito lisää yhteiskunnan turvallisuutta ja vähentää mahdollisia myöhempiä kustannuksia silloin, kun lääkehoidon ja muun hoidon ja tuen noudattaminen ehkäisee seksuaalirikoksen uusimista.

Valvotussa koevapaudessa ja ehdonalaisen vapauden valvonnassa olevien perusterveydenhuollosta huolehtisi edelleen kunnallinen

terveydenhuolto. Lääkehoidon tueksi järjestettävä psykososiaalinen hoito kytkeytyisi rikoksen uusimiskäytön vähentämiseen ja hoitoaika rikosseuraamuksen täytäntöönpanoon liittyen kestäisi yleensä korkeintaan vuoden.

Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikön Psykiatriselle vankisairaallalle aiheutuisi kuluja vankien tutkimusjaksoista. Myös henkilökunnan koulutuksesta aiheutuisi jonkin verran kuluja. Kun lääkehoitoa saavien rikoksentehtäjäiden määrä olisi enintään 10 vuodessa ja valvottavat jakaantuisivat ympäri Suomea, lääkehoidon toteuttaminen ei vaatisi uusia resursseja ja voitaisiin toteuttaa vahvistetuilla määrärahahekyksillä.

5 Asian valmistelu

Lakiesitykset on valmisteltu oikeusministeriössä. Valmistelu on tapahtunut työryhmässä tiiviissä yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön kanssa.

Seksuaalirikollisten lääkehoitoa koskeva ehdotus perustuu asiaa selvittäneen työryhmän mietintöön (oikeusministeriön työryhmämietintö 2009:1) ja hallituksen esitykseen Eduskunnalle laeiksi vankeuslain, ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain ja rikoslain 2 c luvun muuttamisesta (HE 310/2010 vp). Hallituksen esitys raukesi eduskunnassa vaalikauden loppuessa keväällä 2011.

Oikeusministeriö pyysi ehdotuksesta lausuntoa yhteensä 48 viranomaiselta ja järjestöltä, joista 31 antoi lausunnon. Yleisarviot ehdotuksesta olivat enimmäkseen myönteisiä: mahdollisuutta seksuaalirikollisten lääkehoitoon seuraamusjärjestelmässä pidettiin hyvin perusteltuna ja tarpeellisenä. Lausunnoissa painotettiin erityisesti uusintarikollisuuden ehkäisemistä työryhmän ehdottamalla hoidolla.

Lausuntopalautteeseen sisältyi myös kielteisiä arvioita. Näihin kuului sekä seuraamusjärjestelmässä toteutettavaan lääkehoitoon kohdistuvaa periaatteellista kritiikkiä että yksittäisiä, esimerkiksi lääkehoidon järjestämistä koskevia huomautuksia. Useat lausunnonantajat painottivat lääkkeettömien hoitomuotojen käyttöä lääkityksen rinnalla. Hoidettavalta saatavan suostumuksen aitoutta pi-

dettiin joissakin lausunnoissa kyseenalaisena. Lausuntopalautteen perusteella ehdotusta muutettiin muun muassa siten, että ehdotukseen on lisätty uusi pykälä suostumuksen peruuttamisesta.

Hallituksen esityksen rauettua seksuaalirikollisten lääkehoitoa koskevat säännösehdotukset on sisällytetty valvottua koevapautta koskevien säännösten yhteyteen.

Ehdotuksesta on pyydetty oikeusministeriön, sisäasiainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön, Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikön, Psykiatrisen vankisairaalan, Helsingin hovioikeuden, Poliisihallituksen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Etelä-Suomen, Länsi-Suomen sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueiden, tietosuojavaltuutetun, Helsingin yliopiston ja Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan, Kriminaalihuollon tukisäätiön, Vapautuvien Tuki ry:n ja Rikosuhripäivystyksen lausunnot.

Pyydettyjä lausuntoja saatiin yhteensä 11. Tämän lisäksi saatiin kolme muuta lausuntoa. Kolmessa lausunnossa todettiin, ettei lausuttavaa ole. Useissa lausunnoissa lainsäädäntöhanketta pidettiin kannatettavana ja toimintatapoja yhdenmukaistavana. Päätösvallan siirtämistä johtajalle kannatettiin.

Useissa lausunnoissa katsottiin, että täytäntöönpanon valvotussa koevapaudessa tulisi olla joustavampi kuin valvontarangaistuksessa. Lausunnoissa esitettiin muun muassa matkityön ja yli 50 tunnin toimintavelvoitteen sallimista ja joustoa täytäntöönpanoon. Joissakin lausunnoissa otettiin kantaa velvollisuuksien rikkomisen sääntelyyn ja seurauksiin. Muutamassa lausunnossa esitettiin, ettei sairastuminen olisi este valvotun koevapauden täytäntöönpanon jatkamiselle. Myös tarkempien määräysten toimivaltaan esitettiin lisäyksiä. Muutamassa lausunnossa ehdotettiin lakiin säännöstä siitä, miten menetellään, jos koevapautteen sijoitetulle tulee täytäntöönpanoon uusi sakon muuntorangaistus tai uusi lyhyt vankeusrangaistus.

Sisäasiainministeriö ja Poliisihallitus kannattivat ehdotettua voimakeinojen käyttöoikeutta, mutta esittivät, että voimankäyttövälineistä säädettäisiin asetuksella. Molemmat kiinnittivät huomiota myös poliisille tehtä-

vään ilmoitukseen. Tietosuojavaltuutetun lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että sähköisen valvonnan yhteydessä muodostuvien henkilötietojen käsittelystä säädetään täsmällisesti. Lausunnoissa esitettiin jonkin verran myös muita täsmennyksiä pykäliin ja perustelutekstiin.

Esityksen jatkovalmistelussa pääosa lausunnoissa esitetyistä muutoksista on otettu huomioon. Tietosuojavaltuutetun huomautus on otettu huomioon henkilötietojen käsittelyä Rikosseuraamuslaitoksessa annettavaa lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 2/2012 vp), eduskuntakäsittelyn aikana.

Lausuntojen pohjalta muokatusta uudesta luonnoksesta hallituksen esitykseksi pyydet-

tiin toistamiseen lausunto Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköltä ja muutamalta muulta Rikosseuraamuslaitoksen yksiköltä sekä puolustusministeriöltä. Saadut ehdotukset otettiin huomioon jatkovalmistelussa.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Edellä mainittu henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettavaa lakia koskeva hallituksen esitys on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Esityksellä ei ole muita liittymäkohtia eduskunnassa parhaillaan käsiteltäviin hallituksen esityksiin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Rikoslaki

2 c luku Vankeudesta

8 §. *Valvottu koevapaus.* Voimassa olevan rikoslain 2 c luvun 8 §:n 2—6 momentteihin sisältyvät säännökset valvotun koevapauden edellytyksistä, ehtojen rikkomisesta, peruuttamisesta, rangaistusajaksi lukemisesta ja muutoksenhausta siirrettäisiin valvotusta koevapaudesta annettavaan lakiin, jonne säännökset sisältönsä puolesta paremmin kuuluvat.

Rikoslain 2 c luvun 8 §:ään jäisi ainoastaan säännös, jossa olisi maininta valvotun koevapauden ajoittumisesta ja pituudesta. Valvottu koevapaus ajoittuisi vankeusrangaistuksen loppupuolelle joko ennen ehdonalaista vapauttamista tai ennen vapauttamista koko rangaistuksen suorittamisesta.

Myös valvotun koevapauden tarkoitusta koskeva määritelmä ehdotetaan siirrettäväksi valvotusta koevapaudesta annettavaan lakiin. Samalla tarkoitusta täsmennettäisiin siten, että nykyisen yhteiskuntaan sijoittumisen edistämisen lisäksi säännöksessä mainittaisiin yhteiskuntaan sijoittumista edistävät ja ylläpitävät valmiudet. Valvotun koevapauden tarkoituksesta ja edellytyksistä säädettäisiin nykyistä täsmällisemmin valvotusta koevapaudesta annettavan lain 2 ja 3 §:ssä.

Pykälään tehtäisiin lisäksi muutos, jonka mukaan vankia valvottaisiin teknisin välinein ja muulla tavoin. Voimassa olevan säännöksen mukaan mainitut valvontatavat ovat vaihtoehtoisia.

10 §. *Ehdonalainen vapauttaminen elinkautisesta vankeudesta.* Edellä yleisperusteluiden jaksossa 2.5.2. mainituista syistä pykälän 2 momenttiin ehdotettavan lisäyksen mukaan lääkehoitoon ja siihen mahdollisesti liitettyyn muuhun hoitoon ja tukeen sitoutuminen voitaisiin ottaa huomioon harkittaessa ehdonalaista vapauttamista elinkautisesta vankeudesta. Yksilöllisesti määrättävä lääke-

hoito parantaisi elinkautisvangin edellytyksiä rikoksettomaan elämään vapaudessa, joten sen käyttö olisi perusteltua myös tässä ryhmässä. Vapauttamisharkinnassa huomioon otettavat tekijät pysyisivät muuten ennallaan.

Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin säännös tilanteesta, jossa elinkautisvanki peruuttaisi suostumuksensa lääkehoitoon eli käytännössä lopettaisi lääkehoidon ennen hänen päättämistään ehdonalaiseen vapauteen, mutta Helsingin hovioikeus olisi jo aikaisemmin päättänyt ehdonalaisesta vapauttamisesta. Tällöin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi harkintansa mukaan viedä ehdonalaista vapauttamista koskevan asian uudelleen hovioikeuden päätettäväksi.

Lisäksi pykälään lisättäisiin säännös siitä, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköllä olisi mahdollisuus toimia samalla tavoin myös tilanteissa, joissa valvottuun koevapauteen sijoitettu syyllistyy törkeään tai tahalliseen velvollisuuksien rikkomiseen (26 §:n 1 momentti), minkä vuoksi myös ehdonalaisten vapauttamisen ajankohtaa olisi tarkasteltava uudelleen. Säännös olisi sikäli uusi, että voimassa olevan lain mukaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voi saattaa ehdonalaista vapautta koskevan asian hovioikeuden uudelleen harkittavaksi ainoastaan rikoksen perusteella. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköllä olisi kuitenkin asiassa harkintavalta. Harkinnassa tulisi ottaa huomioon, että velvollisuuksien rikkomisesta on ollut seuraamuksena valvotun koevapauden peruuttaminen.

Lisäksi pykälän 3 momentissa olevaa viittaussäännöstä muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin myös valvotusta koevapaudesta annetun lain 28 §:ään vankeuslain 3 luvun 7 §:n lisäksi. Ehdotetussa 28 §:ssä säädettäisiin rangaistusajaksi lukemisesta asunnossa pysymistä koskevan velvollisuuden rikkomistapauksissa. Vankeuslain 3 luvun 7 § saattaa edelleen tulla sovellettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa hovioikeus on määrännyt vangin päästettäväksi ehdonalaiseen vapauteen, mutta vanki ei ole vielä tai enää valvotussa koevapauudessa. Vanki on saattanut jäädä poistumisluvulle, mikä rangaistus-

ajan lukematta jättämisen vuoksi vaikuttaa 10 vuoden ja 12 vuoden määräaikoja laskettaessa.

12 §. *Uusi käsittely tuomioistuimessa.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi samoin kuin 10 §:ää siten, että myös koko rangaistusta suorittavan ehdonalaista vapauttamista harkittaessa voitaisiin ottaa huomioon vangin sitoutuminen noudattamaan lääkettä ja siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa ja tukea koskevia ehtoja. Vapauttamisharkinnan perusteet jäisivät mainittua lisäystä lukuun ottamatta ennalleen.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi koko rangaistusta suorittavia koskien vastaavat muutokset kuin ehdotetaan tehtäväksi elinkautista vankeutta koskien 10 §:n 3 momenttiin. Koevapaudessa tapahtuneen lääkettä koskevan suostumuksen peruuttamisen ja velvollisuuksien törkeän tai tahallisen rikkomisen vuoksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi saattaa ehdonalaista vapauttamista koskevan asian hovioikeuden käsiteltäväksi. Tämä koskisi tilanteita, joissa hovioikeus olisi jo päättänyt ehdonalaisesta vapauttamisesta. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin lisäksi siten, että siihen lisättäisiin viittaussäännös valvotusta koevapaudesta annetun lain 28 §:ään. Tämä mahdollistaisi sen, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi viedä ehdonalaista vapauttamista koskevan asian Helsingin hovioikeuden uudelleen harkittavaksi, jos koevapauteen sijoitettu rikkoisi asunnossa pysymisen velvollisuutta siten, että koevapausaikaa jätetään lukematta rangaistusajaksi 28 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Edellä 10 §:n 3 momentin perusteluissa mainituista syistä pykälään jäisi edelleen viittaus myös vankeuslain 3 luvun 7 §:ään.

Pykälän 3 momentissa on nykyisin säännös koko rangaistusta suorittavan vangin päästämisestä pakolliseen valvottuun koevapauteen kolme kuukautta ennen rangaistusajan päättymistä. Yleisperusteluiden kohdassa 2.5.1. tarkoitetuista syistä säännös ehdotetaan kumottavaksi.

1.2 Laki valvotusta koevapaudesta

1 luku Yleiset säännökset

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi lain soveltamisalasta. Ehdotettu laki sisältäisi säännökset valvotun koevapauden täytäntöönpanosta. Selvyyden vuoksi säännös sisältäisi myös viittauksen rikoslain 2 c luvun 8 §:ään.

2 §. *Valvotun koevapauden tarkoitus ja sisältö.* Pykälässä olisi säännös valvotun koevapauden tarkoituksesta. Säännöksellä korostettaisiin valvotun koevapauden käyttöä osana suunnitelmallista ja asteittaista vapauttamista. Koevapaus olisi suunnitelmallisen vankeusprosessin viimeinen vaihe ennen ehdonalaista vapauttamista.

Koevapauden tarkoituksena olisi ylläpitää ja edistää vangin valmiuksia sijoittua yhteiskuntaan. Koevapaus sisältäisi tukea ja valvontaa, joilla edistettäisiin koevapauteen sijoitetun yhteiskuntaan sopeutumista. Valmiuksilla tarkoitetaan etenkin sosiaalisia valmiuksia, mutta käsite sisältäisi myös esimerkiksi psyykkiset valmiudet. Erityisesti pitkän rangaistusajan jälkeen koevapaus olisi jakso, jonka aikana koevapauteen sijoitettu totuttelisi toimimaan yhteiskunnassa ja huolehtimaan asioistaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin koevapauden pääasiallisesta sisällöstä. Ehdotetun pykälän mukaan valvottuun koevapauteen sijoitetun keskeiset velvollisuudet olisivat velvollisuus pysyä asunnossaan toimeenpanosuunnitelmassa määrättyllä tavalla ja osallistua hänelle määrättyyn toimintaan. Koevapauteen sijoitetun tulisi noudattaa muitakin ehdotettavassa laissa säädettyjä velvollisuuksia. Tällaisiin velvollisuuksiin kuuluvat esimerkiksi lain 18 §:ssä tarkoitettu päihitteettömyysvelvollisuus, 4 §:ssä tarkoitettu lääkeshoidon ja siihen mahdollisesti liitetyn muun hoidon ja tuen noudattaminen sekä 17 §:ssä säädettäväksi ehdotetut valvottavan yleiset velvollisuudet. Koska jokaisen koevapauteen sijoitettavan henkilön ongelmat ja tarpeet ovat erilaisia, koevapauden ehdot määriteltäisiin yksilöllisesti jokaiselle koevapauteen sijoitettavalle 14 §:ssä tarkoitettussa koevapauden toimeenpanosuunnitelmassa. Asun-

nossa pysymisen velvollisuus voitaisiin ajoittaa esimerkiksi ilta- ja yöajaksi.

Asunnolla tarkoitetaan koevapauteen sijoitetun tai hänen avio- tai avopuolisonsa taikka muun läheisensä omistamaa tai vuokraamaa asuntoa. Koevapauden täytäntöönpanopaikana voisi olla myös alivuokralaisuuden, asumisoikeuden tai muun vastaavan perusteella koevapauteen sijoitetun hallinnassa oleva asunto tai asunnon osa.

Ehdotuksen mukaan koevapaus voitaisiin panna täytäntöön muussakin sopivassa paikassa, jossa koevapauteen sijoitettava henkilö hoidon, kuntoutuksen tai muun vastaavan syyn perusteella oleskelee. Esimerkiksi asuntola tai päihdekuntoutuslaitos voisi olla tällainen paikka. Tällöin noudatettaisiin asuntoa koskevia lain säännöksiä soveltuvin osin. Tällä tarkoitetaan, että esimerkiksi päihdekuntoutuslaitokseen sijoituksessa ei olisi tarpeen pyytää muilta samaan laitokseen sijoitetuilta suostumusta.

Pykälän 3 momentissa olisi maininta valvonnasta, koska myös se on keskeistä valvotun koevapauden täytäntöönpanossa. Tärkeimmät valvontaa koskevat säännökset sisältyisivät lain 7—8, 19 ja 20 §:ään.

3 §. Valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytykset. Pykälässä säädettäisiin yksityiskohtaisesti niistä edellytyksistä, joilla vanki voitaisiin sijoittaa valvottuun koevapauteen. Koevapauden enimmäispituutta ja ajoittumista koskeva perussäännös jäisi edelleen rikoslain 2 c luvun 8 §:ään.

Ehdotettavat edellytykset ovat suureksi osaksi samoja kuin voimassa olevassa laissa. Pykälän 1 momentin 1 kohta vastaisi nykyisen rikoslain 2 c luvun 8 §:n 2 momentin 1 kohtaa. Koevapauden tulisi edistää rangaistusajan suunnitelman toteuttamista. Rangaistusajan suunnitelmasta säädetään vankeuslain 4 luvun 6 §:ssä. Säännöstä täsmennettäisiin maininnalla siitä, että vanki suostuu lain 7 §:ssä tarkoitettuun valvontaan.

Pykälän 1 momentin 2 kohta vastaisi rikoslain 2 c luvun 8 §:n 2 momentin 2 kohtaa vähäisin kielellisin muutoksin.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan koevapauden edellytyksenä olisi, että vangilla on käytössään koevapauden täytäntöönpanoon soveltuva asunto tai muu sopiva koe-

vapauden täytäntöönpanopaikka. Asunnosta säädettäisiin lain 2 §:n 2 momentissa.

Ehdotetun pykälän 1 momentin 4 kohta olisi uusi. Se koskisi lain 4 §:ssä tarkoitettua lääkehoitoa ja muuta hoitoa ja tukea. Tämä edellytys koskisi ainoastaan sellaisia vankeja, joille lääkehoitoa koskevia määräyksiä asetettaisiin koevapauden edellytykseksi.

Pykälän 1 momentin 5 kohta vastaisi sisältöään nykyisen rikoslain 2 c luvun 8 §:n 2 momentin 6 kohtaa. Säännöstä täsmennettäisiin siten että, ne tahot, joihin yhteyttä pidettäisiin, liittyisivät koevapauteen. Säännökseen lisättäisiin selvyuden vuoksi maininta myös siitä, että pykälässä mainitut tahot voisivat ilmoittaa ehtojen rikkomisesta.

Pykälän 1 momentin 6 kohta vastaisi nykyisen rikoslain 2 c luvun 8 §:n 2 momentin 4 kohtaa vähäisin kielellisin muutoksin.

Ehdotettava 7 kohta koskisi sitoutumista päihhteettömyyteen koevapauden aikana. Säännös koskisi myös dopingaineita, samoin kuin voimassa oleva 2 c luvun 8 §:n 3 kohta. Dopingaineisiin kuuluvat rikoslain 44 luvun 16 §:n mukaan muun muassa synteettiset anaboliset steroidit, testosteroni ja kasvu-hormonit. Näiden aineiden käytöstä on aiheutunut ongelmia vankiloissa, joten käytön nimellinen kielto myös koevapauden aikana olisi perusteltua.

Pykälän 1 momentin 8 kohdan edellytys olisi uusi. Ehdotetun säännöksen mukaan valvotun koevapauden edellytyksenä olisi vangin antama suostumus siihen, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamies selvittäisi koevapauden täytäntöönpanoon suunnitellun asunnon soveltuvuuden aiottuun tarkoitukseen. Selvittäminen edellyttäisi, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä olisi tilaisuus käydä asunnossa. Käytännössä tällainen ennalta tehtävä käynti on asunnon soveltuvuuden arvioinnin ehdoton edellytys. Lisäksi pykälässä olisi säännös siitä, että Rikosseuraamuslaitos voisi selvittää myös toimintaan osallistumispaikan soveltuvuutta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan koevapauden edellytyksenä olisi myös samassa asunnossa asuvien täysi-ikäisten kirjallinen suostumus koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa. Suostumuksen aitouden varmistamiseksi edellytettäisiin, että suostumus on annettu asuinkumppanin omas-

ta vakaasta tahdosta. Ehdotettu 2 momentti vastaisi sisällöltään valvontarangaistuksesta annetun lain 8 §:n 3 momentin säännöstä. Myös alaikäisten mielipide olisi selvitettävä, mistä säädettäisiin koevapauden valmistelua koskevassa 9 §:ssä.

4 §. Lääkehoito ja psykososiaalinen hoito koevapauden ehtona. Pykälään ehdotetaan uutta sääntelyä, jonka mukaan valvotun koevapauden ehdoksi voitaisiin asettaa, että vanki sitoutuu noudattamaan seksuaalirikoksen uusimisen ehkäisemiseksi annettavia lääkkeitä koskevia määräyksiä. Lääkehoitoon voitaisiin liittää myös psykososiaalista hoitoa ja tukea koskevia määräyksiä. Lääkehoito voisi olla koevapauden edellytyksenä joko ilman psykososiaalista hoitoa tai siihen liitetynä. Lääkehoidon ja muun hoidon ja tuen sisällöstä päättäisi Rikosseuraamuslaitoksen lääkäri, käytännössä Psykiatrisen vankisairaalan lääkäri.

Kuten edellä yleisperustelujen jaksossa 2.4.2. on selostettu, seksuaalirikokseen syylistymisen todennäköisyyttä voidaan pienentää asianmukaisella lääkityksellä. Yleensä tarkoitukseen käytetään sukupuolihormonien määrää vähentävää ja siten sekä seksuaalista kykyä että halua heikentävää hormonaalista lääkitystä. Seksuaalisiin pakko-oireisiin voidaan vaikuttaa myös lääkkeillä, joita tavallsemmin käytetään mielialahäiriöiden hoidossa. Lääkehoitona voitaisiin käyttää myös esimerkiksi alkoholin käytön estämiseen tarkoitettua antabushoitoa tai pakonomaista käyttäytymistä, mielialanvaihteluita, masennusta, ahdistusta tai psykoottisia sairauksia vastaan käytettävää lääkitystä.

Lääkitys aloitettaisiin Psykiatrisessa vankisairaalamuutamaa kuukautta ennen valvottuun koevapauteen päästämistä. Tämä edellyttäisi, että vanki sijoitettaisiin Psykiatrisen vankisairaalaan muutamaksi viikoksi lääkityksen arviointia varten. Jos lääkitys arvioitaisiin mahdolliseksi, Psykiatrisen vankisairaala tekisi päätöksen lääkityksen aloittamisesta. Lääkityksen vaikutuksia seurattaisiin Psykiatrisessa vankisairaalamuutaman viikon ajan. Tämän jälkeen vanki voisi siirtyä takaisin vankilaan suorittamaan loppuosaa rangaistuksestaan. Ennen vapauttamista vanki tulisi tarvittaessa uudelleen seu-

rantajaksolle Psykiatrisen vankisairaalaan, jossa arvioitaisiin hoidon vaikutuksia.

Psykososiaalisella hoidolla ja tuella tarkoitetaan erilaisia lääkkeitä tukevia ja täydentäviä hoitomuotoja, kuten psykoterapiaa, ryhmäterapiaa ja intensiivistä psykososiaalista hoitoa.

Lääkehoito ja käyttäytymisterapia yhdessä toteutettuina estävät seksuaalirikosten uusimista tehokkaammin kuin pelkkä lääkitys. Tavoitteena olisikin, ettei lääkkeitä käytettäisi yksinomaan hoitomuotona. Psykososiaalista hoitoa ja tukea tulisi olla saatavilla koevapauden ja ehdonalaisen vapauden aikana valvottavan saaman lääkityksen tukena.

Vankilassa suoritettu STOP-ohjelma, jota on selostettu yleisperusteluissa, antaisi hyvän lähtökohdan seksuaalirikoksen uusimista ehkäisevän lääkityksen käytölle vankeusajan jälkeen. Psykososiaalista hoitoa ja tukea voitaisiin liittää myös sellaisten vankien lääkitykseen, jotka ovat osallistuneet STOP-ohjelmaan vankilassa. Myös näissä tapauksissa psykososiaalisen hoidon ja tuen tarve arvioitaisiin yksilöllisesti.

Lääkitystä koskeva määräys poikkeaisi muista valvotun koevapauden ehdoista siten, että koevapautteen sijoitettu olisi velvollinen osallistumaan lääkitykseen vielä koevapautta seuraavan ehdonalaisen vapaudenkin aikana. Näin voitaisiin pienentää rikoksen uusimisen todennäköisyyttä pitkäjänteisemmin kuin liittämällä lääkitys ainoastaan valvottuun koevapauteen. Lääkehoidon lopettamisesta olisi seuraamuksia myös silloin, kun se lopetetaan ehdonalaisessa vapaudessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hoitoon annettavasta suostumuksesta. Vangin olisi annettava suostumus kirjallisesti Rikosseuraamuslaitoksen lääkärille. Lääkärille asetetaan pykälässä nimenomainen velvollisuus selvittää vangille lääkityksen lääketieteelliset vaikutukset ennen kuin vanki antaa suostumuksensa hoitoon. Lääkärillä tarkoitetaan Rikosseuraamuslaitoksen lääkärinä, käytännössä Psykiatrisen vankisairaalan lääkärinä. Vaikutusten selvittäminen koskee lääkityksen tavoiteltujen vaikutusten lisäksi mahdollisia lääkityksen aiheuttamia sivuvaikutuksia.

Pykälän 3 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitoksen olisi selvitettävä vangille

lääkehoidon lopettamisesta mahdollisesti aiheutuvat rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvät seuraukset. Vangin olisi saatava myös nämä tiedot ennen lääkityksen aloittamista, jotta hänellä olisi kaikki asiaa koskeva tarpeellinen informaatio lääkkeitä koskevaa päätöstä tehdessään. Olennainen seurauksia koskeva tieto on mahdollisuus koevapauden peruuntumiseen eli vankilaan palauttamiseen lääkeshoidon tai muun hoidon ja tuen laiminlyönnin seurauksena tai suostumuksen peruuttamisen vuoksi.

5 §. Toimintavelvollisuus. Pykälässä olisi- vat säännökset toimintavelvollisuudesta koevapauden aikana. Toimintavelvollisuus voisi koostua erilaisista toiminnoista, ja sen tarkempi sisältö vahvistettaisiin 14 §:ssä tarkoitettussa toimeenpanosuunnitelmassa. Koska toimintavelvollisuuden sisältö ja määrä vahvistettaisiin yksilöllisesti, pykälässä ei määriteltäisi täsmällisesti, minkälaista toimintavelvollisuus sisältäisi. Lisäksi lain 41 §:ssä ehdotetaan, että toimintavelvollisuudeksi hyväksyttävästä toiminnasta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Toimintavelvollisuus voisi koostua esimerkiksi työssäkäynnistä, opiskelusta, kuntoutuksesta ja valvontatapamisista. Kuten nykyisinkin, toimintavelvollisuuden sisältönä voisi olla myös esimerkiksi äitiysloma tai vanhempainloma. Olisi myös mahdollista, että velvollisuus koostuisi erilaisista asioista, kuten opiskelusta ja päihdekuntoutukseen tai -palveluihin osallistumisesta. Säännöksen mukaan toiminnan tulisi kuitenkin aina ylläpitää tai edistää koevapauteen sijoitetun toimintakykyä ja sosiaalisia valmiuksia. Vähimmäistavoitteena olisi koevapauteen sijoitetulla jo olevien valmiuksien ja toimintakyvyn ylläpitäminen: jos koevapauteen sijoitettava esimerkiksi arvioitaisiin kykeneväksi huolehtimaan itsestään ja velvoitteistaan, toimintavelvollisuuden sisällöllä pyritään ainakin ylläpitämään näitä valmiuksia.

Toimintavelvollisuus voisi sisältää myös etätöitä tai muuta kotona tehtävää työtä. Kotona tehtävä työ voisi olla muutakin kuin palkkatyötä, esimerkiksi pienten lasten hoitoa.

Muulla toimintakykyä ja sosiaalisia valmiuksia ylläpitävällä tai edistävällä toiminnalla tarkoitetaan esimerkiksi osallistumista

Rikosseuraamuslaitoksen järjestämiin tai hyväksymiin toimintaohjelmiin. Tähän voisi sisältyä monenlaista tavoitteellista ja suunniteltua toimintaa, esimerkiksi käyntejä työvoimatoimistossa tai A-klinikalla taikka liikuntaa, esimerkiksi uimahallissa käyntejä. Toiminnan tulisi kuitenkin aina olla luonteeltaan sellaista, että sitä voidaan valvoa luotettavasti.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi toimintavelvollisuuden viikoittaisesta vähimmäisajasta, joka olisi viisi tuntia. Toimintavelvollisuuden suorittamisaikaan ei luettaisi henkilökohtaisten asioiden hoitamiseen varattavaa aikaa. Edellä yleisperusteluiden jaksossa 3 mainituista syistä pykälään ei ehdoteta enimmäisaikaa. Tässä suhteessa ehdotettu säännös eroaisi valvontarangaistuksesta annetun lain 3 §:ssä säädetyistä toimintavelvollisuudesta. Valvotussa koevapaudessa alaraja olisi viisi tuntia, kun se valvontarangaistuksessa on kymmenen tuntia. Toimintavelvollisuuden määrä voitaisiin siten valvotussa koevapaudessa määrätä joustavammin kuin valvontarangaistuksen täytäntöönpanossa. Ero on perusteltu sen vuoksi, että valvottu koevapaus ajoittuu rangaistusajan loppuun, jolloin sen täytäntöönpanossa tulee voida noudattaa jossain määrin joustavampia menettelyitä asteittaisen ja suunnitelmallisen vapauttamisen tukemiseksi.

Koska valvotun koevapauden olennaisena sisältönä on koevapauteen sijoitetun velvollisuus pysyä kotonaan tai muussa täytäntöönpanoon hyväksytyssä asuinpaikassa toimintasuunnitelmassa määrättyinä aikoina, toimintavelvollisuudeksi ei lähtökohtaisesti soveltuisi matkustamista edellyttävä työ, jos siitä aiheutuisi tarvetta yöpyä kodin ulkopuolella. Jos kuitenkin valvonta voitaisiin toteuttaa tehokkaasti esimerkiksi satelliittipaikannukseen perustuvana valvontana, matkatyökin voitaisiin hyväksyä. Lisäksi muuhun työn edellyttämään satunnaiseen yöpymiseen muualla kuin kotona voitaisiin kuitenkin myöntää 21 §:n mukainen lupa tilapäiseen poikkeamiseen toimintasuunnitelmaan sisältyvästä velvollisuudesta.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi toimintavelvollisuuden ajoittumisesta. Velvollisuus tulisi pyrkiä vahvistamaan sellaiseksi, että se voidaan täyttää päivisin

kello 6:n ja kello 21:n välisenä aikana. Tästä voitaisiin toimeenpanosuunnitelmassa kuitenkin poiketa, jos toimintavelvollisuuden täyttäminen sitä yksittäisessä tapauksessa edellyttäisi. Tällainen tilanne olisi esimerkiksi vuorotyö.

6 §. Asunnossa pysyminen. Pykälässä säädetäisiin asunnossa pysymisvelvoitteesta. Lähtökohtana olisi, että ne ajat, joina koevapauteen sijoitettu voi poistua asuntonsa ulkopuolelle, määrättäisiin toimeenpanosuunnitelmassa ja viikoittaisessa aikataulussa, joista säädetään ehdotettavan lain 14 §:ssä. Lähtökohtana olisi, että asunnossa pysymisen velvollisuus olisi ajoitettava ilta- ja yöajaksi eli kello 21:n ja 6:n väliseksi ajaksi.

Yksittäistapauksessa asunnossa pysymisen ajoittamista koskevasta säännöstä voitaisiin poiketa työstä tai toiminnasta aiheutuvasta syystä. Työstä ja toiminnasta aiheutuvalla syyllä tarkoitetaan esimerkiksi vuorotyötä, joka sisältää yötyöjaksoja. Yksittäistapauksissa asunnossa pysymisen velvollisuudesta voitaisiin antaa lupa poiketa myös ehdotetun lain 21 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Koska velvollisuutta pysyä asunnossa valvottaisiin yleensä automaattisiin hälytyksiin perustuvalla tekniikalla, tavoitteena olisi, että poikkeamia velvollisuudesta olisi vähän.

Säännös eroaisi sisällöltään valvontarangaistuksesta annetun lain 4 §:stä. Valvontarangaistuksen täytäntöönpanossa on lähtökohtana asunnossa pysyminen aina, kun rangaistuksen toimeenpanosuunnitelmassa ei toisin määrätä. Valvotun koevapauden tavoitteena on valmistella vankia vapauteen laitoksessa vietetyn ajan jälkeen, joten liikkumista ei olisi tarpeen rajoittaa aivan yhtä tiukasti kuin valvontarangaistuksessa.

7 §. Valvonta. Pykälässä ehdotetaan säädetäväksi koevapauden valvontatavoista. Pykälän 1 momentti vastaisi valvontarangaistuksesta annetun lain 6 §:n 1 momenttia vähäisin täsmennyksin.

Yleisimmät sähköisen valvonnan muodot ovat radiotaajuustekniikka, satelliittipaikan-
nukseen perustuva GPS-valvonta sekä matkapuhelien maanpäällisten tukiasemien avulla toteutettava GSM-valvonta. Nämä valvontamuodot on myös mahdollista yhdistää. Radiotaajuustekniikkaa käytettäessä valvottavan nilkkaan tai ranteeseen kiinnitetään

yleensä seurantalaite. Satelliittivalvontaa voidaan toteuttaa esimerkiksi valvottavan kehoon kiinnitettävän tai hänellä matkapuhelimessa mukana olevan paikantimen avulla.

Koska tekninen kehitys on nopeaa, laissa ei ehdoteta mitään yksilöityä eikä yksinomaista teknistä valvontatapaa. Ehdotuksen mukaan valvonta voitaisiin järjestää koevapauteen sijoitetun asuntoon asennettavilla, hänen haltuunsa annettavilla tai hänen yllensä ranteeseen, nilkkaan taikka vyötärölle liitettävillä teknisillä laitteilla taikka näiden yhdistelmillä. Säännös oikeuttaisi ainoastaan kehon päälle liitettävien laitteiden käytön, mikä pykälän sanamuodossa nimenomaisesti todettaisiin. Säännös ei siis oikeuttaisi esimerkiksi mikrosirun tai muun vastaavan valvontalaitteen asentamista ihon alle. Radiotaajuustekniikkaa käytettäessä lähtökohtana olisi, että valvottuun koevapauteen sijoitetulla olisi kiinteä panta nilkassaan tai ranteessaan ja että hänen asunnossaan olisi vastaanotin, joka rekisteröi asunnossa pysymisvelvollisuuden noudattamista.

Laitteiden yhdistelmällä tarkoitetaan sitä, että valvottavalla voisi nilkkapannan lisäksi olla GPS- tai GSM-tekniikkaan perustuva valvontalaite mukanaan, kun hän on asuntonsa ulkopuolella. Erilaisia, myös koevapauden valvonnassa harkittavia vaihtoehtoisia valvontaratkaisuja kuvataan tarkemmin valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avoimissa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 17/2010 vp).

Perustuslain 10 §:n 1 momentissa taattu kotirauhan ja yksityiselämän suoja edellyttää valvontalaitteen olevan sellainen, että se ei mahdollista kotirauhan piiriin ulottuvaa, pakkokeinolain 5 a luvun 1 §:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua tai teknistä katselua. Tästä olisi ehdotetussa pykälässä nimenomainen säännös. Samanlainen säännös on valvontarangaistuksesta annetun lain 6 §:n 1 momentissa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädetäväksi, että sekä valvonnan tekninen toteutustapa että koevapauden valvonnan sisältö määriteltäisiin yksilöllisesti koevapauteen sijoitettavan vangin arvioidun valvonnan tarpeen perusteella. Valvonnan teknisten ratkaisujen laaja valikoima ja monipuoliset käyttötavat mahdollistavat hyvin valvonnan yksi-

öllisen toteutuksen. Esimerkiksi valvottavaa, jonka voidaan olettaa todennäköisesti noudattavan koevapauden ehtoja ja suoriutuvan vapaudessa ja jonka aikaisempikaan rikollisuus ei ole ollut vakavaa, voitaisiin valvoa esimerkiksi matkapuhelimen paikantamisella ja puhelinsoitoin. Pääsääntöisesti koevapauden valvonta olisi kuitenkin tätä tiiviimpää ja perustuisi laitteisiin, joita valvottava ei voi itse hälytystä aiheuttamatta irrottaa kehostaan. Valvonta olisi mitoitettava riittäväksi siten, että ehtojen noudattamista voitaisiin valvoa.

Täytäntöönpanoviranomaisen käynnit valvottavan asunnossa ja toimintavelvollisuuden suorituspaikalla olisivat olennainen osa valvontaa. Ehdotetun pykälän 3 momentissa olisi valvontakäyntejä koskeva yleissäännös. Myös tällaisen yhteydenpidon riittävyttä tulisi arvioida koevapauteen sijoitettavan yksilöllisesti arvioidun valvonnan ja tuen tarpeen perusteella.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että täytäntöönpanoviranomaisella ja apuvalvojalla olisi oikeus päästä koevapauteen sijoitetun asuntoon tai muuhun koevapauden täytäntöönpanopaikkaan. Tällainen tarkastuskäynti edellyttää suostumusta myös muilta asunnossa asuvilta ja toimintavelvollisuuspaikasta esimerkiksi työnantajalta. Valvottavan velvollisuudesta päästää Rikosseuraamuslaitoksen virkamies ja apuvalvoja asuntoon ehdotetaan säädettäväksi selvyyden vuoksi erikseen myös lain 17 §:n 1 momentin 6 kohdassa.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisäksi säännöstä valvontakäyntien tekemisestä toimintavelvollisuuden suorittamispaikkaan. Lisäksi 3 momentissa olisi säännös, joka oikeuttaisi asuntoon pääsyyn teknisten valvontavälineiden asentamista, korjaamista tai poistamista varten.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan lisäksi yleissäännöstä valvonnessa noudatettavasta hienotunteisuusperiaatteesta. Ehdotettu säännös, joka sisältäisi velvoitteen välttää aiheutonta huomion herättämistä, olisi sama kuin valvontarangaistuksesta annetun lain 6 §:n 2 momentissa sillä erolla, että momentissa olisi mainittu myös puolustettavuus. Tältä osin 4 momentin toinen virke vastaisi sisällöltään vankeuslain 1 luvun 6 §:n 3 momenttia. Puolustettavuus liittyy olennaisesti voi-

makeinojen käyttöön, joihin Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä olisi koevapauden täytäntöönpanossa toimivalta laissa erikseen määrätyissä rajoitetuissa tapauksissa.

Pykälän 3 ja 4 momentti vastaavat pääosin valvontarangaistuksesta annetun lain 6 §:n 2 momentissa olevaa sääntelyä.

8 §. Keskusvalvonnan järjestäminen. Pykälään ehdotetaan viittaussäännöstä valvontarangaistuksesta annetun lain 33 §:ään. Valvontarangaistuksen ja valvotun koevapauden keskusvalvonta on tarkoitus järjestää samassa yksikössä ja samoja periaatteita noudattaen.

2 luku **Valvotun koevapauden edellytysten selvittäminen ja valvotun koevapauden valmistelu**

9 §. Valvotun koevapauden edellytysten selvittäminen. Pykälä sisältäisi säännökset siitä, miten valvottua koevapautta valmistellaan vankilassa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valvotun koevapauden edellytysten arvioinnista vankilassa. Säännös vastaisi sisällöltään voimassa olevan vankeusasetuksen 70 §:n 1 momenttia sillä erolla, että ehdotettavaan säännökseen lisättäisiin maininta rangaistusajan lyhyydestä. Koevapauden edellytykset tulisi siten aina selvittää, jollei se olisi ilmeisen tarpeetonta rangaistusajan lyhyiden vuoksi. Säännöksen tarkoituksena olisi entistä enemmän painottaa sitä, että koevapauden edellytysten selvittäminen olisi osa normaalia rangaistusajan suunnitelman täytäntöönpanoa aivan lyhyitä rangaistusaikoja lukuun ottamatta.

Laissa ei olisi tarkoituksenmukaista määrittellä, millaisia rangaistusaikoja on pidettävä niin lyhyinä, että koevapauden valmistelua on pidettävä ilmeisen tarpeettomana. Määrittely olisi ongelmallista senkin vuoksi, että asiaa määriteltäessä tulisi ottaa huomioon myös rangaistuskertaisuus. Jos kyse on moninkertaisesta vangista, valvottu koevapaus saattaisi olla perusteltu vangin yhteiskuntaan sijoittumisen tukemiseksi, vaikka rangaistus-aika olisikin lyhyt.

Vankien yhdenvertaisuuden turvaamiseksi on kuitenkin tärkeää, että lain soveltamisessa noudatettaisiin mahdollisimman samanlaisia

käytäntöjä eri rikosseuraamusalueilla. Tästä syystä lain 41 §:ään ehdotetaan säännöstä siitä, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi antaa määräyksen, jolla se voisi ohjata rikosseuraamusalueilla noudatettavia käytäntöjä.

Pykälän 2 momentin mukaan koevapautta valmisteltaessa olisi selvitettävä samassa asunnossa asuvien suostuminen koevapauden täytäntöönpanoon sekä siihen liittyviin valvontakäynteihin asunnossa. Edellä on ehdotetun lain 3 §:n 2 momentin perusteluissa todettu, että samassa asunnossa asuvien suostumus olisi valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytys. Asuinkumppanin suostumuksen saamista olisi käytännön syistä selvitettävä jo varhaisessa vaiheessa, koska koevapauden valmistelun jatkaminen ei olisi mielekäästä, jos suostumusta ei todennäköisesti tulla saamaan. Suostumuksen tulisi sisältää vakuutus siitä, että se on annettu omasta vakaasta tahdosta.

Valvotun koevapauden edellytyksiä selvitettäessä tulisi myös ottaa selvää toimintavelvollisuuden suorittamispaikasta ja sen soveltuvuudesta koevapauden täytäntöönpanoon.

Pykälään ehdotetaan myös säännöksiä samassa asunnossa asuvien alaikäisten henkilöiden huomioon ottamisesta koevapautta valmisteltaessa. Ehdotetun säännöksen mukaan alle 18-vuotiaan mielipide olisi selvitettävä. Tarvittaessa häntä olisi kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa siten kuin lastensuojelulain (417/2007) 20 §:ssä säädetään. Mainitun säännöksen mukaan lapsen toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakirjoihin. Lapsia koskevissa asioissa Rikosseuraamuslaitoksen on tarvittaessa oltava yhteydessä lastensuojeluviranomaisiin. Säännös vastaa valvontarangaistuksesta annetun lain 8 §:n 3 momentin säännöstä muuten, mutta yhteistyövelvoite lastensuojeluviranomaisten kanssa toimimiseen olisi harkin-

nanvaraisempi kuin valvontarangaistuksen valmistelussa. Ero johtuu näiden seuraamusten sisällöllisestä erosta. Säännös perustuisi myös nykyisin noudatettavaan käytäntöön. Lasten kuuleminen ja mielipiteen selvittäminen ja omaisten kuuleminen voitaisiin toteuttaa joustavasti kuten nykyisinkin, myös esimerkiksi ilta-aikaan. Tällöin ei jouduttaisi hankaloittamaan lasten koulunkäyntiä eikä omaisten työssäkäyntiä samassa määrin kuin valvontarangaistuksen valmistelussa, jossa yhteistyö lastensuojeluviranomaisten kanssa käytännössä toteutetaan virka-aikana. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ehdotetaan määräyksenantovaltuutta siitä, millaisissa tilanteissa lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa tulisi tehdä.

Pykälään sisältyisi myös säännös, jonka mukaan koevapauden täytäntöönpanoon ei saisi ryhtyä, jos alaikäinen vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa. Alaikäisen mielipiteen selvittämistä koskevat säännökset vastaisivat sisällöltään valvontarangaistuksesta annetun lain 8 §:n 3 momentin säännöksiä.

10 §. *Vangin suostumus.* Vangin suostumuksesta koevapauden täytäntöönpanoon säädetään nykyään vankeusasetuksen 71 §:ssä. Ehdotettava säännös olisi muutoin samansisältöinen, mutta vangin antamassa kirjallisessa suostumuksessa määritellään, ehdotetaan täsmennettäväksi.

Kirjalliseen suostumukseen otettaisiin paitisi maininta suostumisesta valvottuun koevapauteen, myös erikseen maininta lain 3 §:ssä tarkoitetuista sitoumuksista ja suostumuksista. Näitä ovat sitoutuminen lääkehoidon noudattamiseen, suostuminen siihen, että Rikosseuraamuslaitos pitää yhteyttä laissa mainittuihin tahoihin koevapauden valmistelussa ja täytäntöönpanossa, sitoutuminen yhteydenpitoa koskevien määräysten ja muiden kirjallisten ehtojen noudattamiseen, sitoutuminen päihitteettömyyteen ja sen valvontaan sekä suostuminen siihen, että Rikosseuraamuslaitos selvittää asunnon soveltuvuutta koevapauden täytäntöönpanoon.

11 §. *Kohevapauden edellytysten selvittäminen vangin aloitteesta.* Käytännössä voi tulla tilanteita, joissa kohevapautta ei mainita ran-

gaistusajan suunnitelmassa, vaikka sen ottaminen harkittavaksi olisi perusteltua. Rikosseuraamuslaitoksen voimassa olevan ohjeen mukaan koevapautta koskeva asia saatetaan sijoittajayksikön (nykyisin arviointikeskus) käsiteltäväksi, jos vanki haluaa koevapauksen, vaikka asiasta ei olisi mainintaa suunnitelmassa tai suunnitelmaa ei ole tehty. Selvyyden vuoksi säännös asiasta ehdotetaan otettavaksi lakiin.

Säännös olisi tarkoitettu poikkeussäännöksi, koska pääsääntönä olisi, että aloite edellytysten selvittelyyn olisi viranomaisilla. Perusteettomien hakemusten rajoittamiseksi pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä siitä, että vangin uutta hakemusta ei tarvitse käsitellä, ennen kuin edellisestä päätöksestä on kulunut kaksi kuukautta, ellei olosuhteissa ole tapahtunut olennaista muutosta. Tällainen olennainen muutos voisi olla esimerkiksi koevapauden täytäntöönpanoon soveltuvan asunnon löytyminen taikka toimintavelvollisuuden sisällön selkeytyminen.

12 §. Valvotun koevapauden valmistelu. Pykälässä säädettäisiin vankilassa tapahtuvasta koevapauden valmistelusta ja koevapauden toimeenpanosuunnitelman laatimisesta. Valmistelu tapahtuisi yhteistyössä vangin kanssa. Tätä säännöstä noudatettaisiin muissa kuin pitkäaikaisvankien koevapauden valmistelussa. Elinkautisvankien ja koko rangaistusta suorittavien vankien koevapauden valmistelusta olisi erityissäännös lain 13 §:ssä.

13 §. Pitkäaikaisvankien koevapauden valmistelu. Pykälään ehdotetaan säännöksiä menettelystä valmisteltaessa pitkäaikaisvankien eli elinkautista vankeutta ja koko rangaistusta suorittavan vangin valvottua koevapautta. Menettely on erilainen kuin muilla vangeilla, koska näiden vankien valvotusta koevapaudesta päättää Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö arviointikeskuksen esityksestä.

Valmistelu olisi kolmivaiheinen. Ensimmäinen vankilassa valmisteltaisiin koevapautta siten kuin 12 §:ssä edellytetään. Näissä tapauksissa vankilassa ei kuitenkaan vahvistettaisi toimeenpanosuunnitelmaa vaan ainoastaan ehdotus toimeenpanosuunnitelmaksi. Ehdotukseen liitettäisiin 14 §:ssä tarkoitettut asia-

kirjat, joihin kuuluisivat muun muassa vankilan lausunto asiasta.

Tämän jälkeen koevapauden valmistelu jatkuisi arviointikeskuksessa, jossa selvitetäisiin koevapauden edellytysten täyttymistä ja sitä, edistääkö ja ylläpitääkö koevapaus pitkäaikaisvankin valmiuksia sijoittua yhteiskuntaan.

Myös arviointikeskus voisi olla yhteydessä koevapauden valmistelussa ja täytäntöönpanossa tarpeellisiin tahoihin. Tästä ehdotetaan säännöstä 13 §:n 2 momenttiin. Valmistelun päätteeksi arviointikeskus toimittaisi ehdotuksensa toimeenpanosuunnitelmaksi, oman lausuntonsa sekä muut tarvittavat asiakirjat Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle, joka päättäisi pitkäaikaisvankien koevapauksen sijoittamisesta. Tällöin vaaditaan yleensä, että Helsingin hovioikeus on päättänyt vangin päästämisestä ehdonalaiseen vapauteen, jota valvottu koevapaus edeltää.

14 §. Toimeenpanosuunnitelma. Pykälän 1 momentin 1—9 kohdissa ehdotetaan säädettäväksi asunnosta, toimintavelvollisuudesta, valvonnasta, velvollisuudesta pysyä asunnossa, tietyllä alueella liikkumista ja tiettyjen henkilöiden tapaamista koskevista rajoituksista, yhteydenpidosta, taloudellisesta toimeentulosta, koevapauden asianmukaista täytäntöönpanoa edistävästä tukitoimista, henkilökohtaisten asioiden hoitamiseen varattavasta ajasta sekä muista vastaavista koevapauden täytäntöönpanolle välttämättömistä ehdoista. Suunnitelma sisältäisi siten täsmällisesti määritetyn sisällön valvotulle koevapaudelle.

Ehdotettu säännös perustuisi monilta osin nykyiseen vankeusasetuksen 74 §:n säännökseen koevapauden toimeenpanosuunnitelmasta. Säännöksen sisältöä on kuitenkin täsmennetty vastaamaan valvontarangaistuksesta annetun lain 9 §:ää. Lähtökohtana olisi, että toimeenpanosuunnitelma ja sen pohjalta laadittava viikoittainen aikataulu olisi niin yksityiskohtainen, että valvottuun koevapauksen sijoitettu tietäisi päiväjärjestyksensä ja velvollisuutensa täsmällisesti ja tarkasti.

Pykälän 1 momentin 5 kohta olisi uusi. Toimeenpanosuunnitelmassa voitaisiin kieltää tietyllä alueella liikkuminen tai yksilöityjen henkilöiden tapaaminen valvotun koeva-

pauden aikana. Tällaiset määräykset voisivat sisältää kiellon esimerkiksi rikoskumppaneiden tapaamiseen. Määräys voisi sisältää myös kiellon liikkua tietyllä alueella. Tällainen kiello voisi koskea esimerkiksi rikosten tekopaikkaa. Kiellon sisältönä ei kuitenkaan olisi lähestymiskiello, jonka valvonta on poliisiviranomaisten asia.

Pykälän 1 momentin 9 kohtaan ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan suunnitelma voisi sisältää muitakin täytäntöönpanolle välttämättömiä ehtoja. Tällaisia ehtoja olisivat esimerkiksi määräykset siitä, miten valvottuun koevapauteen sijoitetun on ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle asuinpaikan vaihtumisesta, olosuhteiden muuttumisesta koevapauden suorittamiseen tarkoitettussa asunnossa, sairastumisesta taikka muusta vastaavasta velvoitteiden täyttämiseen vaikuttavasta tilanteesta.

Pykälän 2 momentti sisältäisi säännöksen siitä, että toimeenpanosuunnitelmassa pitäisi olla myös tiedot toimeentulosta. Tätä vastaava säännös on vankeusasetuksen 74 §:n 1 momentin 7 kohdassa.

Pykälän 3 momentti sisältäisi erityissäännöksen lääkehoidosta, muusta hoidosta ja tuesta ja niiden valvonnasta. Jos tällainen hoito olisi asetettu valvottuun koevapauteen ehdoksi, toimeenpanosuunnitelmassa olisi oltava tällaista hoitoa koskevat välttämättömät määräykset. Tällaisia määräyksiä olivat esimerkiksi määräykset siitä, missä ja miten lääkehoidon valvonta toteutetaan.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin toimeenpanosuunnitelmaan liitettävästä koevapauteen sijoitettavan henkilön kanssa samassa asunnossa asuvien täysi-ikäisten kirjallisesta suostumuksesta koevapauteen täytäntöönpanoon. Tässä toimeenpanosuunnitelmaan liitettävässä asiakirjassa tulisi ilmaista täsmällisesti suostumuksen sisältö siten kuin ehdotetun lain 9 §:ssä säädetään.

Pykälän 5 momentissa olisi maininta viikoittaisesta aikataulusta.

15 §. Toimeenpanosuunnitelman vahvistaminen. Vankilan johtaja vahvistaisi toimeenpanosuunnitelman. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö vahvistaisi kuitenkin koko rangaistusta tai elinkautista vankeutta suorittavan vangin koevapauteen toimeenpanosuunnitelman. Nykyään asiasta on säännös

vankeusasetuksen 74 §:ssä. Säännöksessä oleva maininta pääjohtajasta muutettaisiin maininnaksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä.

16 §. Toimeenpanosuunnitelman muuttaminen. Lähtökohtana olisi, että koevapauteen toimeenpanosuunnitelmaa ei muutettaisi täytäntöönpanon aikana. Käytännössä saattaisi kuitenkin ilmetä tilanteita, joissa toimeenpanosuunnitelmaa olisi olosuhteiden muuttumisen tai muun perustellun syyn vuoksi muutettava.

Tällainen olosuhteiden muutos voisi olla esimerkiksi koevapauteen sijoitetun työsuhteen irtisanominen tai lomautus taikka hänen käytettävissään olevan asunnon vuokrasuhteen päätyminen. Muulla olosuhteiden muuttamiseen rinnastettavalla perustellulla syyllä tarkoitettaisiin koevapauteen sijoitetun itse aiheuttamaa tilannetta, esimerkiksi työpaikan vaihtoa taikka muuttoa toiselle paikkakunnalle. Toimeenpanosuunnitelman muuttamisesta päättäisi vankilan johtaja tai muu työjärjestyksessä määrätty virkamies. Päätösvaltaa koskeva säännös olisi lain 32 §:ssä.

3 luku

Koevapauteen sijoitetun velvollisuudet ja niiden noudattamisen valvonta

17 §. Koevapauteen sijoitetun yleiset velvollisuudet. Koevapauteen sijoitetun velvollisuuksista ehdotetaan säädettäväksi 17—20 §:ssä. Ehdotettu 17 § sisältäisi yleiset velvollisuudet, 18 § päihitteettömyysvelvoitteen, 19 § säännökset päihitteettömyyden valvonnasta ja 20 § säännökset lääkehoidon valvonnasta.

Pykälän 1 momentin 1 kohta sisältäisi säännöksen asunnossa pysymisvelvollisuudesta ja toimintaan osallistumisvelvollisuudesta. Säännös vastaisi valvontarangaistuksesta annetun lain 13 §:n 2 kohdan säännöstä.

Pykälän 1 momentin 2 kohta sisältäisi yleissäännöksen, jonka mukaan valvottava olisi velvollinen noudattamaan 14 §:ssä tarkoitettua koevapauteen toimeenpanosuunnitelmaa. Lain 14 §:ssä luetellaan asiat, joista määrätään toimeenpanosuunnitelmassa. Asiakirjojen tarkemmasta sisällöstä olisi tar-

koitus säätää valtioneuvoston asetuksella ehdotetun lain 41 §:n nojalla.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa asetettaisiin koevapauteen sijoitetulle kaksi yhteydenpitoon ja valvontaan liittyvää velvollisuutta. Ensinnäkin koevapauteen sijoitettu olisi velvollinen pitämään yhteyttä Rikosseuraamuslaitoksen toimeenpanosuunnitelmasa määrättyllä tavalla. Tämä säännös vastaisi valvontarangaistuksesta annetun lain 13 §:n 5 kohdan säännöstä. Koevapauteen sijoitetulle voitaisiin asettaa myös velvollisuus ilmoittautua erikseen määriteltynä ajankohtina Rikosseuraamuslaitoksen yksikössä tai poliisilaitoksella. Yksiköt voivat olla esimerkiksi vankiloita tai yhdyskuntaseuraamustoimistoja. Ilmoittautumisvelvollisuus parantaa viranomaisien mahdollisuuksia valvoa koevapauden asianmukaista suorittamista.

Koevapauteen sijoitetun olisi annettava Rikosseuraamuslaitokselle koevapauden täytäntönnäkönnön kannalta välttämättömät tiedot käyttämästään lääkityksestä. Asiasta säädettäisiin pykälän 4 kohdassa. Tiedot määrättyistä lääkkeistä ja niiden annostelusta olisivat tarpeen, koska lääkkeiden väärinkäyttö olisi 18 §:n säädettävän päihdeettömyysvelvoitteen vastaista. Ajan tasalla olevien tietojen varmistamiseksi valvottavan olisi annettava uudet tiedot lääkityksen vaihtuessa.

Ehdotetun pykälän 1 momentin 5 kohta sisältäisi huolellisuusvelvoitteen, jonka mukaan koevapauteen sijoitettu olisi velvollinen käsittelemään valvontavälineitä huolellisesti ja noudattamaan niiden käytöstä annettuja ohjeita. Koevapauteen sijoitettua tulisi opastaa välineiden oikeaan käyttöön, vaikka valvontavälineet ovatkin helppokäyttöisiä. Ohjeet olisi hyvä antaa kirjallisina. Säännös vastaisi valvontarangaistuksesta annetun lain 13 §:n 6 kohtaa.

Pykälän 1 momentin 6 kohdassa olisi koevapauden valvonnan kannalta tärkeä säännös, joka velvoittaisi valvottuun koevapauteen sijoitetun päästämään asuntoonsa Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen, joka suorittaa valvontatehtävänsä. Kysymys voisi olla Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehestä, jollainen voisi olla myös esimerkiksi valvontalaitteiden asennuksesta vastaava virkamies. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi erikseen siitä, että koevapauteen sijoitetun on päästettävä

asuntoon myös koevapauden apuvalvoja jos tämä on Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen seurassa.

Pykälän 2 momentti sisältäisi velvollisuuden noudattaa lääkehoitoa ja mahdollista muuta hoitoa ja tukea koskevia määräyksiä. Tämä säännös koskisi vain niitä, joiden koevapauden edellytykseksi tällainen hoito on asetettu.

18 §. Päihdeettömyys. Valvottuun koevapauteen liittyisi olennaisena osana koevapauteen sijoitetun velvollisuus pidättäytyä käyttämästä päihdyttäviä aineita. Pykälässä tarkoitettuihin päihdyttäviin aineisiin kuuluisivat huumausainelain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettut huumausaineet, alkoholi sekä muut päihdyttävät aineet. Alkoholilla tarkoitettaisiin myös alkoholilain 3 §:n (1/2001) 3 kohdassa tarkoitettua juomaa, joka sisältää vähemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Säännös olisi ehdoton, joten vähäisenkin käyttö olisi kiellettyä. Päihdeettömyysvelvollisuus koskisi myös rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita. Päihdeettömyysvelvoitteen noudattamista valvottaisiin ehdotetun lain 19 §:ssä säädettävällä tavalla.

Ehdotettu säännös vastaisi valvontarangaistuksesta annetun lain 14 §:ää.

19 §. Päihdeettömyyden valvonta. Pykälään ehdotetaan säännöksiä päihdeettömyyden valvonnan osalta. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan päihdeettömyyttä valvottaisiin puhalluskokein sekä virtsa- ja sylkinäyttein. Puhalluskoe ja virtsa- ja sylkinäytettä voitaisiin vaatia valvontakäynnin tai muun valvontaan liittyvän tilaisuuden yhteydessä, toimintavelvollisuuden suorituspaikalla tai asunnossa. Virtsanäytteen antamista varten koevapauteen sijoitettu voitaisiin myös velvoittaa saapumaan terveyskeskukseen, päihdehuoltolain mukaiseen yksikköön tai Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön.

Pykälän 1 momentin säännöksen perusteella koevapauteen sijoitettu voitaisiin päihdeettömyyden valvomiseksi velvoittaa vaadittaessa antamaan virtsa- tai sylkinäyte tai suorittamaan puhalluskoe. Velvollisuus suostua päihdeettömyyden valvontaan olisi riippumaton siitä, epäiltäisiinkö koevapauteen sijoitettua päihdeiden käytöstä yksittäisessä tilanteessa.

Pykälän 2 momentissa olisi säännös menettelystä silloin, kun koevapauteen sijoitettu on ulkoisista merkeistä päätellen alkoholin tai muun päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännökset toimenpiteistä, joihin 1 momentissa tarkoitettu päihdevalvonta antaisi aiheita. Jos sylki- tai virtsanäyte osoittautuisi positiiviseksi, sen tulos olisi varmistettava. Varmistus tulisi tehdä laboratoriossa, joka täyttää huumausainetestien tekemisestä säädettyt laatuvaatimukset. Tällaisten testien laatuvaatimuksista säädetään huumausainetestien tekemisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (218/2005) 3 §:ssä.

Jos koevapauteen sijoitetun todettaisiin puhallusnäytteen perusteella olevan alkoholin vaikutuksen alainen, Rikosseuraamuslaitoksen olisi ryhdyttävä 26 ja 27 §:n mukaisiin toimenpiteisiin. Ehdotetun lain 27 §:ssä säädetäisiin velvollisuuksien rikkomisen selvittämisestä ja 26 §:ssä ehtojen rikkomisen seuraamuksista, joita ovat kirjallinen varoitus ja koevapauden peruuttaminen.

Päihhteettömyysvelvoitteen rikkomisen seuraamukset riippuisivat jossain määrin rikkomuksen laadusta ja sen mahdollisesta uusimisesta. Jos päihtymystila olisi puhallusnäytteen perusteella vahva, kyseessä olisi törkeä velvollisuuksien rikkominen. Päätösvallasta rikkomustilanteissa säädetäisiin 32 §:ssä.

Huumausaineiden käyttö on rikos, joka on kriminalisoitu rikoslain 50 luvun 2 a §:ssä. Jos virtsanäytteen varmistus osoittaisi koevapauden sijoitetun käyttäneen huumausainetta, Rikosseuraamuslaitoksen tulisi noudattaa 26 §:n viittaussäännöksen nojalla lisäksi rikoslain 2 luvun 13 §:n 2 momenttia, jonka mukaan asiasta on tehtävä ilmoitus poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle.

Koevapauden sijoitetulla olisi oikeus käyttää lääkärin hänelle määräämiä lääkkeitä, mutta hänellä olisi velvollisuus todistaa tällaisen lääkemääräyksen olemassaolo. Lääkettä pitäisi kuitenkin käyttää lääkärin antaman määräyksen mukaisina määrinä tai annoksina. Jos koevapauden sijoitettu käyttäisi lääkkeitä huumaantumistarkoituksessa eli enemmän kuin lääkemääräyksessä on määrätty, kysymys olisi kielletystä päihdyttävän aineen käytöstä. Tiedot olisi päivitettävä, jos lääki-

tys muuttuu koevapauden täytäntöönpanon aikana.

Päihhteettömyyden valvonta voitaisiin suorittaa siten, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamies läsnä ollen vaatii koevapauden sijoitetulta puhalluskokeen suorittamista taikka sylki- tai virtsanäytteen antamista. Päihhteettömyyden valvonta voitaisiin tulevaisuudessa suorittaa myös etävalvontana, esimerkiksi siten, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamies soittaa puhelimitse koevapauden sijoitetulle ja velvoittaa tämän suorittamaan puhalluskokeen tätä tarkoitusta varten asennetulla laitteella.

Jos koevapauteen sijoitettu kieltäytyisi puhalluskokeesta taikka sylki- tai virtsanäytteen antamisesta, häneltä voitaisiin määrätä otettavaksi verikoe. Säännös vastaisi valvontarangaistuksesta annetun lain 15 §:n 2 momenttia ja vankeuslain 16 luvun 7 §:n 4 momenttia.

20 §. Lääkehoidon valvonta. Lain 4 §:ssä säädettyyn lääkehoitoon sitoutuneen valvottuun koevapauden sijoitetun henkilön olisi annettava hoidon valvomiseksi tarpeelliset veri- ja virtsanäytteet. Lääkeaineet saattavat aiheuttaa sivuvaikutuksia, minkä vuoksi lääkehoitoon tulisi aina liittää jatkuva terveydentilan tarkkailu verikokeineen. Näytteillä kontrolloitaisiin sekä lääkitystä saavan henkilön terveydentilaa että muiden määräysten asianmukaista noudattamista.

Pykälän 1 momentissa asetettaisiin valvottuun koevapauden sijoitetulle velvollisuus saapua Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikköön tai yliopistolliseen sairaalaan tai erityissairaanhoidon yksikköön näytteen antamiseksi. Yliopistollisia sairaaloita on Turussa, Tampereella, Oulussa, Kuopiossa ja Helsingissä. HYKS:n sairaanhoitoalueeseen kuuluvia yliopistollisia sairaaloita on myös Espoossa ja Vantaalla. Lääkehoidon valvontapaikka määriteltäisiin kullekin vangille yksilöllisesti.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä siitä, että Rikosseuraamuslaitos sopisi kunkin yliopistollisen sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon yksikön kanssa lääkehoidon valvonnan järjestämisestä. Sopimuksessa määriteltäisiin muun muassa hoidon kustannukset.

21 § *Lupa olla tilapäisesti noudattamatta toimeenpanosuunnitelmaa.* Ehdotettu säännös mahdollistaisi toimeenpanosuunnitelmaan sisältyvän velvollisuuden noudattamatta jättämisen yksittäisessä tapauksessa hyväksyttävästä syystä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sellaisista tapauksista, jotka ovat etukäteen tiedossa. Perusteet vastaisivat sisällöltään niitä perusteita, joilla vangille voidaan myöntää poistumislupa tärkeästä syystä. Edellytyksenä olisi, että lupa olla noudattamatta toimeenpanosuunnitelmaa olisi tarpeen pykälässä mainittujen tärkeiden asioiden hoitamiseksi.

Perheeseen liittyvillä syillä tarkoitettaisiin esimerkiksi perhejuhlaan tai lähiomaisen hautajaistilaisuuteen osallistumista, mikä saattaisi edellyttää tilapäistä poistumista paikkakunnalta, jossa koevapaus on täytäntöönpanotavana. Muu vastaava täytäntöönpanoon vaikuttava seikka voisi olla esimerkiksi lapsen koulunkäyntiin tai työhön liittyvä asia, joka edellyttäisi poistumista koevapauden täytäntöönpanopaikkakunnalta. Valvottuun koevapauteen sijoitettu olisi velvollinen hakemaan lupaa etukäteen. Lupa voisi koskea yhtä tai useampaa velvollisuutta. Päätösvallasta säädettäisiin 32 §:ssä. Jos lupa sisältäisi poistumisen Suomen valtion alueelta, päätösvalta olisi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköllä. Näissä tapauksissa valvonta olisi järjestettävä muutoin kuin koevapauteen sijoitetun kehon ylle kiinnitetävän valvontalaitteen avulla.

Jos edellä mainittua täytäntöönpanopaikkakunnalta poistumisen tarvetta ei olisi, 1 momentissa tarkoitettujen asioiden hoitaminen voitaisiin pääsääntöisesti sisällyttää toimeenpanosuunnitelman viikoittaiseen aika-tauluun.

Pykälän 2 momentissa olisi säännös, joka koskisi ennalta arvaamatonta, pakottavaa syytä, joka estäisi toimeenpanosuunnitelman noudattamisen. Ennalta arvaamattomalla tapahtumalla tarkoitettaisiin esimerkiksi ylivoimaisen esteen kaltaisia tilanteita, kuten julkisen liikenteen ongelmista aiheutunutta myöhästymistä asunnolle palaamisessa tai toimintavelvollisuuden suorittamispaikalle saapumisessa. Tällainen tapahtuma voisi olla myös esimerkiksi koevapauteen sijoitetun

hoidossa olevan lapsen tai lähiomaisen äkillinen, vakava sairastuminen tai esimerkiksi työpaikalla tapahtunut tulipalo tai vesivahinko, joka estää normaalin työssäkäynnin.

Myös koevapauteen sijoitetun lyhytaikaiseksi arvioitu sairastuminen saattaisi muodostaa käytännössä esteen toimintavelvollisuuden noudattamiselle. Sairastumisella tarkoitettaisiin äkillistä sairastumista, joka ennakoidaan lyhytaikaiseksi. Jos olisi kyse pitempiä aikaisia laitoshoidon vaativasta sairaudesta, kyseessä olisi este koevapauden täytäntöönpanolle. Tällöin Rikosseuraamuslaitoksen tulisi keskeyttää valvotun koevapauden täytäntöönpano ja toimittaa henkilö vankilaan suorittamaan koevapaudesta peruutettua osaa. Tästä asiasta olisi säännös 22 §:ssä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä myös siitä, että koevapauteen sijoitetun tulisi ilman aiheutonta viivytystä ilmoittaa tapahtumasta tai esteestä Rikosseuraamuslaitokselle. Asiasta tehtäisiin erillinen päätös, jossa otettaisiin kantaa siihen, onko syy hyväksyttävä vai ei. Päätös asiasta voitaisiin tehdä tilanteesta ja olosuhteista riippuen ennen poikkeamista, sen aikana taikka jälkepäin. Päätösvallasta säädettäisiin 32 §:ssä.

22 §. *Este koevapauden täytäntöönpanolle.* Säännös koskisi tilannetta, jossa olosuhteiden muuttuminen estäisi koevapauden täytäntöönpanon asunnossa. Tällainen valvottavasta riippumaton tapahtuma voisi olla esimerkiksi asumisen estävä vesivahinko. Koevapauden täytäntöönpano voisi estyä myös muusta pakottavasta syystä, esimerkiksi rakennuksessa suoritettavan putkiremontin vuoksi. Tässäkin tapauksessa olisi selvitettävä mahdollisuudet koevapauden täytäntöönpanoon muussa asuinpaikassa.

Jos koevapauden täytäntöönpano kuitenkin estyisi kokonaan, koevapaus olisi peruutettava ja koevapauteen sijoitettu henkilö olisi toimitettava vankilaan suorittamaan jäljellä olevaa osaa koevapaudestaan. Samoin olisi toimittava, jos koevapauteen sijoitettu sairastuisi siten, että hänen tilansa vaatisi sairaalahoitoa tai muuta laitoshoidon, jonka aikana riittävää valvontaa ei voitaisi järjestää. Säännös olisi kuitenkin harkinnanvarainen, joten vakavakaan sairastuminen ei olisi ehdoton este täytäntöönpanon jatkamiselle. Jos riittä-

vä valvonta voitaisiin järjestää, koevapauden täytäntöönpanoa voitaisiin jatkaa tekemällä tarvittavat muutokset toimeenpanosuunnitelmaan ehdotetun lain 16 §:n nojalla. Harkinnassa otettaisiin huomioon koevapauteen sijoitetun henkilön kokonaistilanne, valvonnan tarve ja esteen - esimerkiksi sairauden - laatu ja kesto. Jos täytäntöönpanoa ei voitaisi jatkaa taikka riittävää valvontaa järjestää, vanki tulisi siirtää vankilaan.

Riittävän valvonnan määrittäminen olisi myös harkinnanvaraista. Harkintaa saatettaisiin tarvita esimerkiksi tilanteessa, jossa sähköisessä kotipäätevalvonnassa oleva elinkautisvanki joutuu sairaalahoitoon, jossa sähköistä valvontaa ei voida jatkaa. Tällaisessa tilanteessa riittävän valvonnan järjestäminen saattaisi edellyttää koevapauden peruuttamista ja valvonnan järjestämistä muulla tavoin. Tällöinkin vanki voitaisiin kuitenkin sijoittaa hoidettavaksi vankilan ulkopuolelle vankeuslain 10 luvun 2 tai 3 §:n perusteella tarpeellisen valvonnan alaisena.

Yleisperusteluiden jaksossa 3 esitetyistä syistä pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tilanteesta, jossa koevapauteen sijoitetun suoritettavaksi tulee uusi lyhyt vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus. Kyse voi olla esimerkiksi 14 päivän pituisesta rangaistuksesta. Tällöin rangaistukset laskettaisiin yhteen ja vahvistettaisiin koevapauden päättymisen ajankohta. Koevapauden täytäntöönpanoa voitaisiin jatkaa uudesta rangaistuksesta huolimatta. Jatkaminen olisi kuitenkin harkinnanvaraista ja riippuisi siitä, voitaisiinko koevapauden ehtojen noudattamista pitää todennäköisenä rikoksen laatu ja rikoksen tekemisen olosuhteet huomioon ottaen. Rikoksen laadulla tarkoitetaan esimerkiksi tilannetta, jossa koevapautta ei olisi myönnetty, jos rikos olisi ollut tiedossa koevapauteen sijoittamisesta päätettäessä. Tällainen rikos voisi olla esimerkiksi järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, samassa asunnossa asuvaan henkilöön kohdistunut pahoinpitely taikka toimintavelvollisuuden suorittamispaikassa tehty kavallus. Johtajalla olisi päätösvalta asiasta.

Jos kuitenkin laissa mainittu enimmäisaika, kuusi kuukautta, ylittyisi, valvottu koevapaus tulisi peruuttaa. Yleisperusteluiden jaksossa 3 selostetuista syistä peruuttamisen pakolli-

suus ei kuitenkaan koskisi täytäntöönpanoon tullutta uutta sakon muuntorangaistusta.

23 §. Lääkehoitoa koskevan suostumuksen peruuttaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lääkehoitoon annetun suostumuksen peruuttamisesta. Vanki voisi peruuttaa suostumuksensa lääkehoitoon sekä ennen hoidon aloittamista että valvotun koevapauden aikana hoidon jo alettua. Suostumuksen peruuttamista ei tarvitsisi perustella. Tilanteessa sovellettaisiin kuitenkin valvotusta koevapaudesta annettavan lain 26 §:ää, jonka mukaan peruuttamisesta olisi seurauksia. Suostumuksen peruuttaminen rinnastettaisiin ehtojen rikkomiseen, josta lievimmillään seuraisi varoitus. Koevapaus voitaisiin myös tästä syystä peruuttaa, eli koevapauteen sijoitettu joutuisi takaisin vankilaan suorittamaan jäljellä olevaa osaa valvotusta koevapaudesta. Peruutettava koevapaus eli täytäntöönpantava vankeusaika olisi korkeintaan suorittamatta olevan koevapauden pituinen.

Pykälä sisältäisi myös viittausäännöksen 27 §:n 3 momenttiin. Koevapauteen sijoitettu voitaisiin toimittaa vankilaan koevapauden peruuttamista koskevaa päätöstä odottamaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa lääkehoidon lopettamiseen olisi lääkärin toteamat lääketieteelliset perusteet. Lopettamiseen olisi perusteet lähinnä silloin, kun lääkehoidon sivuvaikutukset vaarantaisivat koevapauteen sijoitetun terveydentilan. Lääkäri arvioisi tilannetta kussakin yksittäistapauksessa. Koska lääkehoidon lopettaminen ei näissä tilanteissa johtuisi koevapauden ehtojen rikkomisesta, pelkästään terveydellisistä syistä johtuva hoidon lopettaminen ei johtaisi myöskään koevapauden peruuttamiseen.

24 §. Turvatarkastus. Pykälään ehdotetaan säännöstä turvatarkastuksesta. Säännös vastaisi sisällöltään valvontarangaistuksesta annetun lain 16 §:n säännöstä. Turvatarkastuksen tarkoituksena olisi varmistaa koevapauden täytäntöönpanon turvallisuus ja järjestyksen säilyminen. Turvatarkastuksella huolehdittaisiin myös Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten ja apuvalvojan turvallisuudesta valvontatapaamisten ja asuntoon taikka muuhun asumispaikkaan kohdistuvien valvontakäyntien yhteydessä.

Turvatarokastuksessa pyrittäisiin varmistamaan, ettei koevapauteen sijoitetulla ole hallussaan esineitä tai aineita, joista saattaa aiheutua vaaraa henkilön turvallisuudelle tai joiden hallussapito on kielletty laissa tai lain nojalla.

Kielletyillä aineilla tarkoitettaisiin esimerkiksi huumausaineita. Kielletyillä esineillä tarkoitettaisiin esimerkiksi huumausaineiden käyttöön liittyviä ruiskuja ja neuloja. Henkilön turvallisuudelle vaaraa aiheuttavalla esineellä tarkoitetaan esimerkiksi ilman asianmukaista lupaa hallussa olevaa ampumasetta.

Valvottuun koevapauteen sijoitettu saataisiin tarkastaa myös hänen yllään olevia vaatteita koskettamalla. Tämä voitaisiin tehdä myös muualla kuin koevapauteen sijoitetun asunnossa tapahtuvien valvontatapaamisten yhteydessä.

Pykälän 3 momentti sisältäisi säännöksen, jonka perusteella Rikosseuraamuslaitoksen virkamies voisi ottaa pois turvatarkastuksessa löydetty aineet ja esineet, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle taikka joiden hallussapito on muuten laissa tai lain nojalla kielletty. Säännös vastaisi valvontarangaistuksesta annetun lain 16 §:n 3 momentin säännöstä. Säännöksen nojalla voitaisiin ottaa pois koevapauteen sijoitetun hallusta esimerkiksi ilman lupaa pidetty ampumase taikka hänen hallustaan löydetty huumausaineet. Esineet ja aineet luovutettaisiin poliisille, jos kyse olisi edellä mainituista esineistä tai aineista, joita koevapauteen sijoitetulla ei olisi lain mukaan oikeutta pitää hallussaan. Velvollisuus luovuttaa huumausaineet poliisille perustuu huumausainelain 8 §:ään.

Pykälän 4 momentti sisältäisi valvontarangaistuksesta annetun lain 16 §:n 4 momenttia vastaavan säännöksen vähemmän haitan periaatteen noudattamisesta ja aiheettoman huomion herättämisen välttämistä.

25 §. *Valvottuun koevapauteen peruuttaminen suostumuksen peruuttamisen tai edellytysten puuttumisen vuoksi.* Pykälässä säädettäisiin tilanteesta, jossa koevapauteen sijoitetun kanssa asuva peruuttaisi suostumuksensa koevapauteen täytäntöönpanoon. Peruutuksen tulisi olla kirjallinen ja siihen tulisi olla perusteltu syy. Näillä vaatimuksilla pyrittäisiin

vähentämään epäasiallisia peruutuksia. Pykälässä tarkoitettuna perusteltuna syynä voisivat olla esimerkiksi puolisoitten väliset sovitamattomat ristiriidat, jotka olisivat niin vakavia, että olisi käytännössä mahdotonta noudattaa velvollisuutta pysyä asunnossa tai kohtuutonta odottaa puolisoitten voivan asua yhdessä. Tällaiset mahdolliset ristiriidat tulisi pyrkiä ennakoimaan jo koevapauteen edellytysten selvittämissä vaiheissa.

Lähtökohtana tällaisissa tilanteissa olisi, että koevapauteen jäljellä oleva osa voitaisiin suorittaa loppuun jossakin muussa soveltuvassa paikassa. Tästä syystä pykälään ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitoksella olisi velvollisuus selvittää, voitaisiinko koevapaus panna täytäntöön muussa soveltuvassa asuinpaikassa.

Jos koevapauteen muut edellytykset eivät enää koevapauspäätöksen tekemisen jälkeen täytyisi, koevapaus peruutettaisiin. Asiasta ehdotetaan säädettäväksi lain 25 §:n 2 momentissa. Säännös vastaisi voimassa olevan rikoslain 2 c luvun 8 §:n 3 momentin ensimmäistä virkettä.

26 §. *Seuraamukset velvollisuuksien rikkomisesta.* Pykälässä olisivat säännökset velvollisuuksien rikkomisesta. Rikkomustilanteita olisi lähtökohtaisesti kahdentyyppisiä: lieviä ja törkeitä. Lähtökohtana olisi, että vähäisissä ja lievissä tässä laissa säädettyjen velvollisuuksien rikkomistapauksissa koevapauteen sijoitetulle annettaisiin kirjallinen varoitus, jollei suullista huomautusta pidetä riittävänä. Tällaisena lievänä velvollisuuksien rikkomisena pidettäisiin esimerkiksi vähäistä poikkeamista viikko-ohjelmasta ja vähäistä myöhästymistä sovitusta valvontatapaamisesta. Edellä 19 §:n perusteluissa on selostettu menettelyä tapauksissa, joissa puhalluskokeessa todetaan vähäisiä alkoholipitoisuuksia. Tällöinkin olisi ensimmäisellä kerralla mahdollista antaa koevapauteen sijoitetulle kirjallinen varoitus. Velvollisuuksista säädetään lain 17—20 §:ssä, mutta myös esimerkiksi lain 21 §:ssä on koevapauteen sijoitetulle säädetty ilmoittamisvelvollisuus.

Jos sen sijaan olisi kyse tahallisesta ja törkeästä velvollisuuksien rikkomisesta, koevapaus voitaisiin 1 momentin mukaan peruuttaa. Tahallisella ja törkeällä rikkomisella tar-

koitettaisiin esimerkiksi olennaista poikkeamista asunnossa pysymisen tai toimintaan osallistumisen velvollisuudesta. Tällaisena voitaisiin pitää esimerkiksi poistumista asunnon sijaintipaikkakunnalta tai toimintavelvollisuuden tahallista täyttämättä jättämistä ilman 21 §:ssä tarkoitettua lupaa tai ennalta arvaamatonta pakottavaa syytä. Myös muu kuin lievä alkoholista johtuva päihtymystila olisi velvollisuuksien törkeää rikkomista. Syyllistyminen rikokseen olisi ehdotetussa 1 momentissa tarkoitettua törkeää rikkomista. Selvyyden vuoksi asiasta ehdotetaan otettavaksi pykälään nimenomainen säännös.

Säännöstä sovellettaisiin myös lääkehoidon ja siihen mahdollisesti liitetyn muun hoidon ja tuen rikkomistilanteissa. Lain 17 §:n 2 momentissa on lääkehoitoa ja muuta hoitoa ja tukea koskeva säännös. Lain 20 §:ssä on lääkehoidon valvontaa koskeva säännös, joka myös sisältää koevapauteen sijoitetulle asetettuja velvollisuuksia. Jos rikkomus olisi lievä, esimerkiksi myöhästyminen 20 §:ssä tarkoitettua lääkehoidon valvontakäynnistä, koevapauteen sijoitetulle voitaisiin antaa kirjallinen varoitus. Jos sen sijaan koevapauteen sijoitettu tahallisesti lopettaisi lääkehoidon tai muun hoidon noudattamisen kokonaan, koevapaus peruutettaisiin. Koevapauteen sijoitettu voitaisiin toimittaa vankilaan lain 27 §:n nojalla kunnes asia saataisiin selvitettyä.

Jos koevapaus peruutetaan, koevapauteen sijoitettu tulisi toimittaa vankilaan suorittamaan peruutettua osaa valvotusta koevapaudesta. Lähtökohtana olisi, että vanki toimitettaisiin siihen vankilaan, josta hänet on sijoitettu valvottuun koevapauteen. Jos vanki toimitettaisiin avolaitokseen, hänet voitaisiin siirtää suljettuun vankilaan suorittamaan loppuosaa rangaistuksestaan, jos vankeuslain 6 luvun 2 §:n edellytykset täytyisivät. Jos vanki palaisi suljettuun vankilaan, hänet voitaisiin siirtää avolaitokseen, jos vankeuslain 6 luvun 1 §:ssä tarkoitettut edellytykset ovat olemassa. Vangin siirtämisestä päättää vankeuslain mukaan arviointiyksikkö.

Jos koevapauteen sijoitettu koevapauden peruuttamisen jälkeen vastustaisi vankilaan toimittamista, Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä olisi oikeus käyttää sellaisia voimakeinoja, jotka ovat välttämättömiä vanki-

laan toimittamiseksi. Voimakeinojen käytöstä ehdotetaan säännöstä lain 31 §:ään.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan selvyyden vuoksi myös viittaussäännöstä rikoslain 2 luvun 13 §:n 2 momenttiin. Tämän pykälän mukaan poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle on tehtävä ilmoitus, jos vanki tai tutkintavanki tekee rikoksen vankilan ulkopuolella. Säännöstä sovellettaisiin myös valvottuun koevapauteen sijoitettuun.

Pykälän 3 momentissa olisi säännös kirjallisesta varoituksesta ja suullisesta huomautuksesta. Suullinen huomautus voitaisiin antaa hyvin vähäisissä rikkomustapauksissa.

Lääkehoitoa koskevan suostumuksen peruuttamisesta ja sen seuraamuksista olisi oma erityissäännös 23 §:ssä.

27 §. Velvollisuuksien rikkomisen selvittäminen. Pykälässä säädettäisiin menettelystä velvollisuuksien rikkomistilanteissa. Rikkomuspäily tulisi selvittää puolueettomasti ja tasapuolisesti rikkomuksen laadun ja vakavuusasteen edellyttämällä tavalla. Koevapauteen sijoitetulle tulisi aina varata tilaisuus tulla kuulluksi.

Lain 19 §:ssä säädettäisiin päihteettömyyden valvonnasta. Pykälään sisältyy päihtymystilan selvittämisestä säännöksiä, joita päihteettömyysvelvollisuuden rikkomistapauksissa olisi lisäksi noudatettava.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännökset siitä, miten selvityksen jälkeen olisi meneteltävä. Jos selvityksen perusteella ei esitetäisi mitään seuraamuksia, rikkomuksen käsittely päättyisi siihen. Muussa tapauksessa selvitys toimitettaisiin vankilan johtajalle, työjärjestyksessä määrätulle apulaisjohtajalle tai rikosseuraamuskeskukseen.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöksiä tilanteista, joissa koevapauteen sijoitetun epäillään tahallisesti tai törkeästi rikkoneen velvollisuuksiaan. Jos asiaa ei saataisi heti selvitettyä, koevapauteen sijoitettu voitaisiin toimittaa vankilaan selvittämisen ajaksi. Kyseessä olisi turvaamistoimenpide, jota voitaisiin käyttää esimerkiksi silloin, kun virtsa- tai sylkinäyte on varmistettavana.

28 §. Rangaistusajaksi lukeminen. Pykälässä olisi rangaistusajaksi lukemista koskeva säännös. Rangaistusajaksi lukematta jättämistä koskevaa säännöstä muutettaisiin siten, että rangaistusaikaa voitaisiin jättää lukemat-

ta ainoastaan sellaisissa tilanteissa, joissa koevapauteen sijoitettu tahallisesti rikkoo asunnossa pysymisvelvollisuuttaan esimerkiksi poistumalla täytäntöönpanopaikkakunnalta. Ajan lukematta jättäminen alkaisi velvollisuuden rikkomista seuraavan vuorokauden alusta lukien. Voimassa olevan lain mukaan aika on voitu jättää lukematta rangausajaksi myös tapauksissa, joissa koevapaudessa oleva on rikkonut yhteydenpitovelvollisuuttaan. Sääntelystä on aiheutunut käytännössä huomattavasti tulkintaongelmia, minkä vuoksi tästä mahdollisuudesta ehdotetaan luovuttavaksi.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä siitä, että rangaistusajaksi voitaisiin kuitenkin lukea sellainen aika, joka olisi aiheutunut 21 §:n 2 momentissa tarkoitettusta pakottavasta syystä.

4 luku **Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tehtävät, apuvalvoja ja päätöksenteko**

29 §. *Virkamiehen nimeäminen ja apuvalvojan määrääminen.* Pykälään ehdotetaan säännöksiä koevapauden täytäntöönpanoa valvovasta virkamiehestä, joka nimettäisiin erikseen.

Pykälän 1 momentin mukaan yksittäisen koevapauden täytäntöönpanosta vastaisi tehtävään erikseen nimetty Rikosseuraamuslaitoksen virkamies. Tehtävästä vastaava virkamies voisi olla vankilan tai yhdyskuntaseuraamustoimiston virkamies. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisäksi säännöstä siitä, että valvotun koevapauden täytäntöönpanoon liittyviä tuki- ja valvontatehtäviä voitaisiin antaa myös Rikosseuraamuslaitoksen muun virkamiehen tehtäväksi. Käytännössä olisi kyse virkamiehistä, jotka osallistuvat tuki- ja valvontapartioiden työhön.

Tehtävään nimetyn virkamiehen avuksi voitaisiin valvonnan tarkoituksenmukaiseksi toteuttamiseksi määrätä henkilö, joka suostuu tehtävään ja jolla on tehtävään soveltuva koulutus ja työkokemus. Tällaista henkilöä kutsuttaisiin apuvalvojaksi. Apuvalvojaa voitaisiin tarvita esimerkiksi haja-asutusalueilla. Laissa todettaisiin soveltuvina koulutus- ja ammattialoina rikosseuraamusalan, sosiaa-

lialan, terveysalan tai kasvatustalon koulutus sekä työkokemus.

Pykälässä säädettäisiin myös poikkeuksesta apuvalvojalle asetettuihin vaatimuksiin. Apuvalvojaksi voitaisiin määrätä muukin henkilö, jos se olisi tarpeellista valvonnan turvaamiseksi. Valvonnan turvaamisella tarkoitettaisiin esimerkiksi valvonnan järjestämistä syrjäseudulla, jossa saattaa olla vaikeuksia löytää valvontatehtävään pykälässä säädetyt kelpoisuusvaatimukset täyttävää apuvalvojaa. Muun kuin säädetyt kelpoisuusvaatimukset täyttävän henkilön nimeäminen apuvalvojaksi olisi kuitenkin poikkeuksellista.

Valvonnan asianmukaisen toteuttamisen varmistamiseksi Rikosseuraamuslaitoksen tulisi järjestää apuvalvojille valvontaan liittyvää koulutusta ja ohjausta. Lisäksi kaikille valvontatehtävissä toimiville tulisi antaa yhtenäinen ja ajantasainen ohjeistus.

Pykälän 2 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitos tekisi apuvalvojan kanssa sopimuksen tehtävän hoitamisesta. Sopimuksessa sovittaisiin ainakin siitä, minkälaisia toimia tehtävän hoitaminen sisältää, mikä on apuvalvojan vastuu ja mitkä ovat hänen velvollisuutensa. Niin ikään Rikosseuraamuslaitos päättäisi apuvalvojalle valtion varoista maksettavasta palkkiosta ja kulukorvauksesta. Solmittavalla sopimuksella ei syntyisi Rikosseuraamuslaitoksen ja apuvalvojan välille virkasuhdetta eikä työsopimussuhdetta, mistä ehdotetaan nimenomaista säännöstä pykälään.

Pykälän 3 momentissa olisi säännös kiellakia (423/2003), rikosoikeudellista virkavastuuta ja vahingonkorvausvastuuta koskevien säännösten soveltamisesta apuvalvojaan. Kielilain tarkoituksena on turvata jokaisen oikeus käyttää viranomaisessa omaa kieltään, suomea tai ruotsia. Julkisen hallinnon asioiden käsittelyn ja asiakirjojen kieli sekä tehtävissä toimivien henkilöiden kielitaitovaatimus määräytyvät viranomaisen yksi- tai kaksikielisyyden ja tehtävän luonteen perusteella. Rikoslain 40 luku koskee virkarikoksia. Luvun 12 § sisältää soveltamisalaa koskevat säännökset, joiden nojalla rikosoikeudellinen virkavastuu ulottuu varsin laajasti myös virkamiesaseman ulkopuolelle. Selkeyden vuoksi asiasta otettaisiin säännös myös ehdo-

tettuun lakiin. Niin ikään säännöksessä olisi vahingonkorvausvastuun osalta viittaus vahingonkorvauslakiin.

30 §. *Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen ja apuvalvojan tehtävät.* Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tehtävissä korostuu valvonnan lisäksi koevapauteen sijoitetun tukeminen. Tämä on tärkeää valvotun koevapauden suorittamisessa onnistumiselle. Asiasta ehdotetaan säädettäväksi pykälän 1 momentin 1 kohdassa. Kyse voisi olla monenlaisista toimenpiteistä, esimerkiksi käytännön asioiden järjestämisen neuvomisesta, auttamisesta viranomaisten kanssa asioinnissa, vaihtoehtoisten ratkaisutapojen etsimisestä hankalassa tilanteessa sekä kannustamisesta päihitteettömyyden noudattamiseen, työhön tai opiskeluun.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tulisi olla yhteydessä koevapauteen sijoitettuun. Valvontatehtävään kuuluisivat myös valvontakäynnit koevapauteen sijoitetun asuinpaikkaan. Käynnit olisivat pääsääntöisesti ennalta ilmoittamattomia.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tehtävänä olisi olla yhteydessä myös toimintavelvollisuuden suorittamispaikkaan ja tehdä sinne valvontakäyntejä.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tulisi olla tarvittaessa yhteydessä myös niihin henkilöihin, jotka asuvat koevapauteen sijoitetun kanssa samassa asunnossa. Jos kyse on alle 18-vuotiaasta koevapauteen sijoitetusta henkilöstä, yhteyttä tulisi pitää myös hänen huoltajaansa, edunvalvojaansa tai muuhun lailliseen edustajaansa.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tehtävänä olisi valvoa, että koevapauteen sijoitettu noudattaa ehdotetussa laissa säädetyjä velvollisuuksiaan Pykälän 1 momentin 6 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tulisi ilmoittaa Rikosseuraamuslaitokselle, jos valvotussa koevapaudessa oleva henkilö on virkamiehen näkemyksen mukaan rikkonut laissa säädetyjä velvollisuuksiaan. Näihin tilanteisiin liittyisi myös asian selvittäminen ja selvityksen laatiminen, jotka olisivat niin

ikään Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tehtävänä.

Pykälän 1 momentin 7 kohdassa olisi myös säännös, joka koskisi velvollisuutta huolehtia muista valvotun koevapauden vaatimista toimenpiteistä. Tällaisia toimenpiteitä voisivat olla esimerkiksi yhteydenpito koevapauteen sijoitetun perheeseen ja 21 §:ssä tarkoitettujen tilapäisen poikkeamisen perusteiden selvittäminen.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöksi apuvalvojan tehtävistä. Säännös vastaisi valvontarangaistuksesta annetun lain 30 §:n 2 momenttia ja yhdyskuntapalvelusta annetun lain 3 §:ää. Apuvalvojan tehtävänä olisi toimia Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen apuna 1 momentissa säädetyissä tehtävissä. Apuvalvojan tehtävät olisivat Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tehtävien kaltaiset, mutta niiden luonne olisi avustava.

Vastuu täytäntöönpanon toteutuksesta olisi siten aina Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä. Apuvalvojan tulisi noudattaa Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen hänelle täytäntöönpanoa varten antamia määräyksiä sekä ilmoittaa tälle koevapauteen sijoitetun velvollisuuksien sekä toimeenpanosuunnitelman ja siihen perustuvien määräysten rikkomisesta. Siltä osin kuin apuvalvoja tarvitsee tässä virkamiehen tukea, ohjausta tai virkamiesasemaan liittyvää päätösvaltaa, apuvalvoja kääntyisi Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen puoleen.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamies voisi puuttua tilanteeseen myös oma-aloitteisesti. Tehtävään nimetyllä virkamiehellä olisi kokonaisvastuu täytäntöönpanon asianmukaisesta sujumisesta. Tehtävistä ja vastuusta erikseen säätäminen selventäisi täytäntöönpanotehtävään liittyvää vastuuta myös henkilölle, joka ei työskentele täytäntöönpanosta vastaavan organisaation palveluksessa.

Pykälän 2 momentissa edellytettäisiin, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamies ja apuvalvoja kohtelevat koevapauteen sijoitettua asianmukaisesti. Lisäksi heidän tulisi huolehtia siitä, ettei koevapauteen sijoitetulle aiheudu koevapauden täytäntöönpanosta tarpeettomasti haittaa. Asianmukaiseen kohteluun kuuluisivat muun muassa puolueeton asennoituminen koevapauteen sijoitettuun sekä se, ettei koevapauden täytäntöönpanon val-

vonnassa ja valvontakäynneillä herätettäisi tarpeetonta, koevapauteen sijoitettua leimavaa huomiota. Valvontakäynnit tulisi poikkeuksellisia tilanteita lukuun ottamatta tehdä siviilivaatteissa.

31 §. Voimakeinojen käyttö. Yleisperusteluiden jaksossa 2.5.1 mainituista syistä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle ehdotetaan suppeaa toimivaltuutta voimakeinojen käyttöön. Lähtökohtana olisi, että valvotun koevapauden täytäntöönpanon valvonta perustuisi koevapauteen sijoitetun henkilön suostumukseen eli vapaaehtoisuuteen. Voimakeinojen käyttö olisi aina viimesijaista.

Voimakeinojen käyttö ei olisi itsenäinen toimivaltuus, vaan sen tulisi aina liittyä virkatehtävien hoitoon tässä laissa säädettyjä muita toimivaltuuksia käytettäessä. Näin ollen voimakeinoja ei saisi käyttää muutoin kuin virkatehtävien suorittamiseksi.

Viimesijaisuudesta aiheutuu, että voimakeinojen käytön perusteena olisi yleensä koevapauteen sijoitetun henkilön vastarinta. Vastarinnalla tarkoitetaan koevapauteen sijoitetun aktiivista tai passiivista käyttäytymistä, jolla estetään Rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä suorittamasta virkatehtäviään. Tällaista vastarintaa voisi olla vastaan rimpuileminen tarkastustoimenpidettä, esimerkiksi turvatarkastusta suoritettaessa. Pelkkä sanallinen hyökkäys ei ole vastarintaa, mutta väkivallalla uhkaileminen sen sijaan on.

Voimakeinoja voitaisiin käyttää ainoastaan laissa täsmällisesti määritellyissä ja rajatuissa tilanteissa. Tällaisia tilanteita olisivat 1) henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen torjuminen; 2) muu henkilön terveyttä uhkaavan teon tai tapahtuman torjuminen; 3) valvottuun koevapauteen sijoitetun kiinni ottaminen; 4) valvottuun koevapauteen sijoitetun vankilaan toimittaminen; 5) valvonta- ja tarkastustehtävän suorittaminen; sekä 6) valvontalaitteiden poisottaminen.

Voimakeinojen käyttö kohdistuisi pääsääntöisesti vain valvottuun koevapauteen sijoitettuun henkilöön. Ainoastaan poikkeuksellisissa tapauksissa voimakeinojen käyttö voisi kohdistua muuhunkin henkilöön. Tällöin kyse olisi tilanteista, joissa voimakeinojen käyttö olisi tarpeen henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen tai muun terveyttä uhkaavan

teon tai tapahtuman torjumiseksi. Tällainen tilanne voisi muodostua esimerkiksi koevapauteen sijoitetun kanssa samassa asunnossa oleskelevan muun henkilön yllättävästä hyökkäyksestä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä kohtaan. Kysymys olisi poikkeuksellisista tilanteista, joissa poliisin apuun turvautuminen ei olisi mahdollista.

Jos valvontakäynnin alussa havaittaisiin, että asunnossa on olemassa rikoksen uhka tai että valvontakäynnistä saattaa muutoin aiheutua Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tai apuvalvojan henkeen tai terveyteen kohdistuvaa vaaraa, olisi hyvä perääntyä ja odottaa poliisilta saatavaa virka-apua. Joskus tilanne voisi kuitenkin olla niin äkillinen, uhkaava tai vaarallinen, ettei poliisin saapumista voitaisi odottaa. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi koevapauteen sijoitetun tai asunnossa olevan sellaista väkivaltaista tai uhkaavaa käytöstä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä kohtaan, jota ei saada muutoin, esimerkiksi perääntymällä torjuttua.

Muissa pykälän tarkoittamissa tilanteissa voimakeinojen käyttö kohdistuisi koevapauteen sijoitettuun. Voimakeinoja saataisiin käyttää ensinnäkin koevapauteen sijoitetun kiinni ottamiseksi. Tällainen tilanne saattaisi syntyä esimerkiksi, jos vankilaan toimitettavaksi määrätty henkilö pakenemalla välttelee vankilaan toimittamista. Vankilaan toimittamisella tarkoitetaan esimerkiksi tilannetta, jossa koevapauteen sijoitettu aktiivisesti tai passiivisesti vastustaa Rikosseuraamuslaitoksen ajoneuvoon tuleamista. Valvonta- ja tarkastustoimenpiteellä tarkoitetaan esimerkiksi turvatarkastuksen toimittamista ennen Rikosseuraamuslaitoksen ajoneuvoon sijoittamista. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten ja kuljetuksen turvallisuuden takaamiseksi on välttämätöntä, että koevapaudessa olevalta voidaan ottaa pois luvattomat ja vaaralliset esineet, vaikka hän vastustaisi toimenpidettä.

Koevapauteen sijoitetulta, joka kieltäytyy puhalluskokeen suorittamisesta sekä sylkitä virtsanäytteen antamisesta, voitaisiin ottaa verikoe. Jos koevapauteen sijoitettu vastustaa toimenpidettä, hänet voitaisiin viedä verikokeen ottamista varten terveyskeskukseen tarvittaessa voimakeinoja käyttäen.

Voimakeinoja voitaisiin käyttää myös valvontalaitteiden pois ottamiseksi. Valvonta-

laitteilla tarkoitetaan paitsi koevapauteen sijoitetun hallussa, myös hänen asunnossaan olevia laitteita.

Voimakeinoin tulisi aina turvautua viimeisenä keinona. Siten esimerkiksi koevapauden peruutustilanteissa koevapauteen sijoitettua kehoitettaisiin vapaaehtoisesti seuraamaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä vankilaan. Jos koevapauteen sijoitettu ei tähän suostuisi, hänet voitaisiin viedä Rikosseuraamuslaitoksen ajoneuvoon.

Voimakeinojen on oltava tarpeellisia ja olosuhteisiin nähden puolustettavia. Tarpeellisuusvaatimuksella tarkoitetaan, ettei voimakeinoja saisi käyttää varmuuden vuoksi, vaan vasta, jos muut käytettävissä olevat keinot eivät tehoa. Tarpeellisuusvaatimuksesta aiheutuu myös, että voimakeinojen käyttö on lopetettava heti, kun vastarinta loppuu tai tilanne saadaan muuten hallintaan.

Puolustettavuus rinnastuu suhteellisuusperiaatteeseen. Voimakeinojen tulee olla kohtuullisissa ja järkevissä suhteissa virkatoimella tavoiteltavaan päämäärään. Puolustettavuuden arviointia varten pykälässä olisi säännös siitä, mitä seikkoja arvioinnissa olisi otettava huomioon. Puolustettavuutta arvioidessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Säännös vastaisi vankeuslain 18 luvun 6 §:ää.

Voimankäyttövälineistä ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella. Voimankäyttövälineitä saisi käyttää ainoastaan asianmukaisen koulutuksen saanut virkamies.

Pykälän 4 momentissa olisi viittaussäännös, jonka mukaan voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Muissa kuin pykälässä mainituissa tilanteissa valvonta- ja tarkastustehtävissä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tulisi pyytää poliisilta virka-apua.

32 §. Päätösvalta. Pykälässä säädettäisiin päätösvallassa. Koevapauteen sijoittaminen ja koevapauden peruuttaminen olisivat vankilan johtajan päätösvallassa. Tästä poikkeuksena olisivat kuitenkin koevapauteen sijoittamista koskevat päätökset, jos kyseessä on elinkautista vankeutta tai koko rangaistusta suo-

rittava vanki. Näiden vankiryhmien valvottuun koevapauteen sijoittamisesta päättäisi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö. Keskushallintoyksikkö päättäisi myös lain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettusta luvasta olla tilapäisesti noudattamatta toimintasuunnitelmaa, jos lupaa haetaan muuhun valtioon kuin Suomeen. Päätösvalta olisi yhdenmukainen vankeuslain 14 luvun 11 §:n kanssa.

Muiden kuin 1 momentissa tarkoitettujen vankien koevapauteen sijoittamisesta päättäisi vankilan johtaja. Vankilan johtaja päättäisi myös kaikkien vankien, siis myös pitkäaikaisvankien, koevapauden peruuttamisesta. Johtaja päättäisi peruuttamisen ohessa myös lain 22 §:n 3 momentissa tarkoitettua uuden rangaistuksen vaikutuksesta, 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua vankilaan palauttamisesta. Säännökset vankilan johtajan päätösvaltaan kuuluvista asioista olisivat 2 momentissa.

Pykälän 3 momentin säännös koskisi päätösvaltaa lääkehoidon ja muun hoidon ja tuen aloittamisesta ja lopettamisesta. Näistä päättäisi Rikosseuraamuslaitoksen lääkäri. Käytännössä päätökset keskitettäisiin Psykiatrieseen vankisairaalaan. Pykälä sisältäisi kuitenkin poikkeussäännöksen, jonka mukaan kiireellisissä tapauksissa lääkehoidon voisi keskeyttää myös 20 §:ssä tarkoitettua yliopistollisessa sairaalassa tai erityissairaanhoidon yksikössä toimiva lääkäri. Tällöin tieto olisi välitettävä Rikosseuraamuslaitoksen lääkärille.

Pykälän 4 momentissa olisivat säännökset päätösvallassa toimeenpanosuunnitelman muuttamista, verinäytteen ottamista ja suostumuksen peruuttamisen seurauksia koskevissa asioissa sekä päätösvallassa tilapäistä poikkeamista toimeenpanosuunnitelmasta, varoituksen antamista ja matkakustannusten korvaamista koskevissa asioissa. Näissä asioissa päätösvalta olisi vankilan johtajalla, työjärjestyksessä määrätyllä apulaisjohtajalla tai rikosseuraamuskesimiehellä.

Pykälän 5 momentti sisältäisi säännöksen päätöksistä, jotka koskevat rangaistusajan laskemista ja 28 §:ssä tarkoitettua rangaistusajaksi lukemista. Näistä asioista päättäisi täytäntöpanopäällikkö tai työjärjestyksessä määrätty muu virkamies.

Pykälän 6 momentissa olisi lueteltu ne päätökset, jotka ovat tehtävään nimetyin tai muun Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen päätösvallassa. Tällaisia päätöksiä olisivat päiheteettömyyden valvontaa koskevat päätökset verinäytteen ottamisesta päättämistä lukuun ottamatta, turvatarkastuksesta, turvatarkastuksessa löydettyjen esineiden ja aineiden pois ottamista ja 21 §:n 2 momentissa tarkoitettua lupaa olla tilapäisesti noudattamatta toimeenpanosuunnitelmaa sisältyvästä velvoitteesta koskevat päätökset. Lisäksi päätösvaltaan kuuluisivat 27 §:n 3 momentissa tarkoitettu vankilaan toimittamisesta päättäminen velvollisuuksien rikkomisen selvittämisen vaatimaksi ajaksi sekä suullisesta huomautuksesta päättäminen. Käytännössä tässä momentissa tarkoitetuissa asioissa päätösvaltaa käyttäisivät valvonta- ja tukipartioiden kuuluvat Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet.

5 luku Erinäiset säännökset

33 §. Matkakustannukset. Pykälän mukaan Rikosseuraamuslaitos korvaisi koevapauden täytäntöönpanon valvontaan liittyvät tarpeelliset matkakustannukset valtion varoista. Tällaisia matkakustannuksia voisi syntyä esimerkiksi käynneistä Rikosseuraamuslaitoksen yksikössä. Täytäntöönpanon valvontaan liittyvillä matkoilla tarkoitettaisiin myös matkoja, jotka koevapauteen sijoitettu tekisi terveyskeskukseen päihdetestin antamiseksi.

Lähtökohtana olisi, että koevapauteen sijoitettu maksaisi työssä käynnistä, opiskelusta, tai muusta toimintavelvollisuuden suorittamisesta aiheutuneet matkakustannukset omilla varoillaan. Koevapauteen sijoitettu voisi tarvittaessa hakea asuinkunnaltaan toimeentulotukea tai muuta vastaavaa tukea matkakustannusten kattamiseksi.

Poikkeustilanteissa, esimerkiksi varattomuuden perusteella valvottuun koevapauteen sijoitettu voisi saada näistäkin matkakustannuksista korvausta valtion varoista. Pykälän 2 momentin mukaan myös 5 §:ssä tarkoitettua toimintavelvollisuuden suorittamiseen liittyviä matkakustannuksia voitaisiin korvata valtion varoista, jos se koevapauteen sijoitetun varattomuus tai matkakustannusten peruste-

huomioon ottaen yksittäistapauksessa olisi perusteltua. Korvaus olisi toissijainen, ja tulisi kysymykseen esimerkiksi silloin, kun toimeentulotuki ei riittäisi kattamaan näitä kustannuksia.

Matkakustannusten määrällä tarkoitetaan yleensä niiden suurta määrää suhteessa koevapauteen sijoitetun toimeentuloon. Tällaisia suuria kustannuksia voisi aiheutua esimerkiksi tilanteessa, jossa koevapauteen sijoitettu asuu kaukana toimintavelvollisuuden suorituspaikasta. Toimintavelvollisuuden täyttämistä aiheutuvien matkakustannusten korvaus voi liittyä myös esimerkiksi tilanteeseen, jossa toimintakyvytön henkilö joutuu turvautumaan muihin kuin julkisiin kulkuvälineisiin esimerkiksi kuntoutukseen osallistukseen.

Matkoihin tulisi käyttää halvinta mahdollista kulkuneuvoa eli yleensä julkisen liikenteen kulkuvälinettä, koska kustannukset maksettaisiin halvimmalla julkisen kulkuneuvon käyttämisestä aiheutuneiden kustannusten mukaan. Korvausta voitaisiin tarvittaessa suorittaa myös ennakoon.

34 §. Lääkehoidon ja muun hoidon ja tuen kustannukset. Pykälän mukaan lääkehoidon, muun hoidon ja tuen sekä niiden valvonnan aiheuttamat kustannukset maksettaisiin valtion varoista. Menettely olisi asianmukainen, koska sekä lääkehoidon että psykososiaalisen hoidon ja tuen kustannukset olisivat osa rangaistuksen täytäntöönpanon kustannuksia. Seksuaalirikollisten hoidossa ja rikosten ehkäisemisessä tarkoituksenmukaisten lääkkeiden samoin kuin lääkkeettömien hoitomuotojen hinnat vaihtelevat paljon, joten hoidon maksamisella valtion varoista voisi olla koevapauteen sijoitetulle myös tärkeää taloudellista merkitystä.

35 §. Lääkärin tiedonantovelvollisuus. Ehdotettavan säännöksen mukaan lääkäri ei olisi potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) mukaista normaalia vaitiolovelvollisuutta tilanteissa, joissa Rikosseuraamuslaitos tarvitsisi tietoa lääkahoitoa ja muuta hoitoa ja tukea koskevien määräysten noudattamisesta valvotun koevapauden aikana. Lääkäri olisi velvollinen antamaan Rikosseuraamuslaitokselle nämä tiedot. Tällainen tavanomaisesta poikkeava velvollisuus olisi välttämätön, koska viranomaisilla ei muuten

olisi mahdollisuutta valvoa lääkehoidon noudattamista.

36 §. Koevapauden päätyminen. Pykälässä olisivat säännökset valvotun koevapauden päättymisestä ja koevapauden sijoitetun päättämistä ehdonalaiseen vapauteen. Koevapaus voisi päättyä myös siten, että koko rangaistus on suoritettu.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös kahdesta eri menettelytavasta. Ensimmäinen vaihtoehto on, että koevapauden sijoitettu tulisi itse Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön täytäntöönpanossa käytettyjen teknisten valvontavälineiden luovuttamista ja muita vapauttamiseen liittyviä toimenpiteitä varten. Tällainen yksikkö voisi olla vankila, yhdyskuntaseuraamustoimisto tai Rikosseuraamuslaitoksen muu yksikkö sen mukaan kuin yksittäisessä tapauksessa erikseen sovitaan. Valvottu koevapaus voitaisiin päättää myös niin, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamies käy valvottuun koevapauden sijoitetun henkilön asunnossa, poistaa käytöstä ja ottaa haltuunsa täytäntöönpanossa käytetyt tekniset valvontavälineet. Samalla Rikosseuraamuslaitoksen virkamies luovuttaisi ehdonalaisesti vapautettavalle vapauttamiseen liittyvät asiakirjat.

37 §. Etsintäkuulutus. Pykälään ehdotetaan säännöstä etsintäkuulutuksesta tapauksessa, jossa koevapauden sijoitettua ei tavata tai hänen oleskelupaikkaansa ei saada selville. Tällöin Rikosseuraamuslaitos antaisi hänestä etsintäkuulutuksen. Ehdotettu säännös vastaisi sisällöltään valvontarangaistuksesta annetun lain 34 §:n ensimmäistä virkettä ja nuorisorangaistuksesta annetun lain 8 §:ää.

38 §. Virka-apu. Pykälässä säädettäisiin poliisin antamasta virka-avusta. Ehdotettu pykälä vastaisi sisällöltään valvontarangaistuksesta annetun lain 35 §:ää. Samansisältöinen säännös on myös vankeuslain 1 luvun 11 §:ssä. Vankeuslakia sovelletaan mainitun lain 1 §:n mukaan ehdottoman vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon. Tämän vuoksi poliisin antamasta virka-avusta valvotun koevapauden täytäntöönpanossa esitetään lakiin otettavaksi nimenomaista säännöstä.

39 §. Ilmoitus poliisille. Pykälässä olisi säännös siitä, että valvottuun koevapauden sijoitetuista henkilöistä tehtäisiin ilmoitus po-

liisille. Poliisi voisi merkitä tiedon etsintäkuulutussarekisteriin. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö antaisi poliisille tehtävän ilmoituksen sisällöstä tarkemmat määräykset. Määräyksen antamista koskeva toimivaltasäännös olisi 41 §:ssä. Ilmoituksessa olisi myös tieto siitä, kenelle poliisi ilmoittaa asiasta, jos poliisi kohtaa valvottuun koevapauden sijoitetun henkilön esimerkiksi kotihälytyksen tai liikennevalvonnan yhteydessä.

40 §. Muutoksenhaku. Pykälässä lueteltaisiin ne päätökset, joista valvottuun koevapauden sijoitettu saisi tehdä oikaisuvaatimuksen aluejohtajalle.

Pykälän 1 momentin 1 kohta koskisi päätöstä, joka annetaan vangin tekemään hakemukseen koevapauden edellytysten selvittämisestä. Selvää on, ettei oikaisuvaatimusta voitaisi tehdä päätöksestä hakemukseen, joka on tehty 11 §:ssä tarkoitettuna karenssiaikana eikä sisällä mitään olennaista muutosta vangin olosuhteisiin.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan oikaisuvaatimus voitaisiin tehdä myös niistä päätöksistä, jotka koskevat tilapäistä lupaa olla noudattamatta toimeenpanosuunnitelmaa. Tällainen päätös voisi olla esimerkiksi lähiomaisen hautajaisiin pääsyn epääminen. Valvottuun koevapauden sijoitettu voisi tehdä oikaisuvaatimuksen myös päätöksestä, jossa otetaan kantaa 21 §:n 2 momentissa tarkoitettujen päätösten hyväksyttävyyteen.

Pykälän 1 momentin 3 kohta koskisi kirjallista varoitusta.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan oikaisuvaatimus voitaisiin tehdä koevapauden peruuttamisesta riippumatta siitä, perustuisiko peruuttaminen 25 §:ssä tarkoitettuun edellytysten puuttumiseen vai 26 §:n 1 momentissa tarkoitettuun koevapauden peruuttamiseen velvollisuuksien rikkomisen perusteella.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan koevapauden sijoitettu voisi tehdä oikaisuvaatimuksen aluejohtajalle myös 28 §:ssä tarkoitettua rangaistusajaksi lukemisesta.

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan oikaisuvaatimus voitaisiin tehdä myös matkakustannusten korvausta koskevasta päätöksestä.

Pykälän 2 momentti sisältäisi viittaussäännöksen vankeuslain 20 luvun 10—15 §:ään.

41 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Pykälän 1 momentti sisältäisi valtioneuvoston asetuksen antamistoimivallan. Valtioneuvoston asetuksella annettaisiin säännökset pykälässä mainituista asioista, jotka koskisivat lääkehoidon noudattamisen valvonnan lisäksi erilaisia asiakirjojen sisältöä ja kirjaamista koskevia asioita sekä toimintavelvollisuuden sisältöä, voimankäyttövälineitä ja matkakustannusten korvaamista.

Pykälän 2 momentissa olisi valtuussäännös, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi antaa tarkempia määräyksiä 2 momentissa mainituista asioista. Määräyksiä Rikosseuraamuslaitos voi antaa muun muassa koevapauden valmistelusta, menettelystä lapsen kuulemisessa, valvonnan suorittamisesta, niistä perusteista, joilla toimintavelvollisuudesta voitaisiin poiketa, tilanteista, joita voitaisiin pitää pakottavina ja ennalta arvaamattomina sekä poliisille tehtävän ilmoituksen sisällöstä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö antaisi tarkemmat määräykset myös niistä tilanteista, joissa valvottuun koevapauteen sijoittaminen on ilmeisen tarpeetonta.

42 §. Voimaantulo. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2013.

Pykälä sisältäisi myös tavanomaisen säännöksen, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

43 §. Siirtymäsäännökset. Pykälään ehdotettavan siirtymäsäännöksen mukaan tätä lakia sovellettaisiin sellaisen valvotun koevapauden täytäntöönpanoon, jota koskeva toimeenpanosuunnitelma on vahvistettu lain voimaantulon jälkeen. Tämä johtuu siitä, että toimeenpanosuunnitelmassa olisi tällöin vietu ottaa huomioon tässä laissa säädettäväksi ehdotetut, aikaisempaa lakia täsmällisemmät säännökset valvottuun koevapauteen sijoitetun henkilön asemasta ja oikeuksista. Lain voimaantullessa täytäntöönpanossa olevan koevapauden valvonnassa ja täytäntöönpanossa noudatettaisiin aikaisempaa lainsäädäntöä.

1.3 Ehdonalaisen vapauden valvonnasta annettu laki

4 §. Valvontaan asettaminen. Voimassa olevan lain 4 §:ssä määritellään tilanteet, joissa ehdonalaiseen vapauteen päästettävä vanki asetetaan valvontaan. Pykälän mukaan vanki asetetaan valvontaan, jos 1) koeaika on pitempi kuin yksi vuosi; 2) rikos on tehty alle 21-vuotiaana; tai 3) vanki itse sitä pyytää. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi tilanne, jossa vanki on sitoutunut noudattamaan valvotusta koevapaudesta annetun lain 4 §:ssä tarkoitettua rikoksen uusimisen ehkäisemiseksi annettavaa lääkettä koskevaa määräystä tai siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa tai tukea. Asiasta ehdotetaan säädettäväksi 1 momentin 4 kohdassa

5 §. Valvonnan sisältö. Lain 5 §:n 3 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi valvontasuunnitelman määräyksillä tilanteissa, joissa vanki asetetaan 4 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisen lääkehoidon ja siihen mahdollisesti liitetyn muun hoidon ja tuen perusteella valvontaan. Valvontasuunnitelman tulisi näissä tapauksissa sisältää määräykset lääkähoidosta, muusta hoidosta ja tuesta sekä niiden noudattamisen valvonnasta.

6 §. Valvottavan velvollisuudet. Pykälän 2 momentissa säänneltyihin valvottavan velvollisuuksiin ehdotetaan lisättäväksi velvollisuus antaa lääkityksen käytön valvomiseksi ja hoidon turvallisuuden varmistamiseksi välttämättömät virtsa- tai verinäytteet, jos valvottava on sitoutunut lain 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuun lääkehoitoon. Velvollisuus olisi samansisältöinen kuin se olisi valvotun koevapauden aikana. Valvottava olisi velvollinen saapumaan näytteen antamiseksi erikseen määrättyyn yliopistolliseen sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoidon yksikköön. Tämä eroaisi ehdotetusta valvottua koevapautta koskevan lain 20 §:stä siten, ettei pykälässä mainittaisi Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikköä.

6 a §. Lääkärin tiedonantovelvollisuus. Ehdonalaisen vapauden valvonnasta annettuun lakiin ehdotetaan samanlaista lääkärin tiedonantovelvollisuutta kuin mitä ehdotetaan valvotusta koevapaudesta annettavan lain 35 §:ään. Lääkäri olisi velvollinen antamaan lääkettä ja muun hoidon ja tuen

noudattamista koskevat tiedot Rikosseuraamuslaitokselle sekä valvotun koevapauden että ehdonalaisen vapauden aikana.

10 a §. *Lääkehoitoa tai muuta hoitoa ja tukea koskevan määräyksen rikkominen ehdonalaisessa vapaudessa.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin menettelystä silloin, kun 4 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla valvontaan asetettu rikkoo lääkehoitoa tai muuta hoitoa koskevia määräyksiä. Ensimmäinen seuraus olisi Rikosseuraamuslaitoksen antama kirjallinen kehoitus valvontasuunnitelman noudattamiseen. Kehotus annettaisiin sekä lääkehoitoa että muuta hoitoa ja tukea koskevan määräyksen rikkomistilanteissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin menettelystä silloin, kun valvottava kokonaan lopettaa lääkehoidon tai muun hoidon ja tuen noudattamisen tai 1 momentissa tarkoitetusta kehotuksesta huolimatta jättää noudattamatta lääkehoitoa tai muuta hoitoa ja tukea koskevia määräyksiä. Näiden määräyksien noudattamatta jättämisen tulee myös ehdonalaisen vapauden aikana johtaa seuraamukseen, joka on riittävän ankara ehkäisemään laiminlyönnit. Tilanteissa noudatettaisiin pykälässä olevan viittaussäännöksen nojalla valvontaehtojen törkeää rikkomista koskevaa yleistä sääntelyä. Nämä säännökset sisältyvät ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain 10 §:n 2—4 momenttiin. Tuomioistuimien voisi lääkehoidon tai muun hoidon noudattamisen lopettamisen tai laiminlyönnin perusteella määrätä jäännösrangaistusta täytäntöönpantavaksi vähintään neljä ja enintään 14 päivää. Kuten muissakin rikkomistapauksissa, edellytyksenä olisi, että jäännösrangaistuksen täytäntöönpanoon olisi valvottavan henkilöön liittyvät ja rikkomukseen johtaneet syyt kokonaisuutena huomioon ottaen erityistä syytä.

12 b §. *Kustannukset.* Lääkehoidosta, muusta hoidosta ja tuesta ja niiden valvonnasta aiheutuvat kustannukset ehdotetaan korvattaviksi valtion varoista sekä ehdonalaisen vapauden että valvotun koevapauden aikana, koska kysymys on rangaistusten täytäntöönpanon valvontaan liittyvistä kustannuksista. Kustannusten korvaamista koskisivat tässä samat perustelut, jotka on esitetty ehdotettavan valvotusta koevapaudesta annetun lain 34 §:n perusteluissa.

12 c §. *Lääkehoitoa ja muuta hoitoa ja tukea koskevan määräyksen uudelleen tarkintaa ja valvontaa.* Pykälän 1 momentissa olisi ehdotettua valvontarangaistuksesta annetun lain 20 §:n 2 momenttia vastaava säännös siitä, että Rikosseuraamuslaitos sopisi lääkehoidon valvonnasta yliopistollisen sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon yksikön kanssa.

Säännöksen mukaan lääkehoitoa sekä muuta hoitoa ja tukea koskeva määräys tulisi ottaa uudelleen tarkintavaksi enintään kolmen kuukauden välein. Hoitoehto voitaisiin ottaa tarkintavaksi useamminkin kuin kerran kolmessa kuukaudessa. Ehdotettava uudelleen tarkintaa täydentäisi valvottavan oikeusturvaa. Lääkehoidolla puututtaisiin valvottavan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, joten hoidon jatkamisen edellytyksistä olisi varmistuttava riittävän usein.

Pykälä sisältäisi myös lääkehoidon ja muun hoidon ja tuen lopettamisen päätösvaltaa koskevat säännökset. Ehdotettu sääntely vastaisi valvotusta koevapaudesta annetun lain 32 §:n 3 momentissa olevaa päätösvaltaa koskevaa säännöstä.

13 §. *Tarkemmat säännökset.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi valtioneuvoston asetuksen antovaltuus, jonka mukaan asetuksella voitaisiin säätää 4 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla valvontaan asetettua valvottavan valvontasuunnitelman sisällöstä.

1.4 Vankeuslaki

8 luku Toimintaan osallistuminen

10 §. *Luvan edellytykset.* Yleisperusteluiden jaksossa 3 tarkoitetuista syistä pykälään ehdotetaan säännöstä siitä, että siviilityötä, opintolupaa, valvottuun ulkopuoliseen toimintaan annettua lupaa ja sijoitusta ulkopuoliseen laitokseen voitaisiin valvoa samoin teknisin valvontavälinein kuin valvotun koevapauden täytäntöönpanoa.

20 luku Muutoksenhaku

9 §. *Muutoksenhaun alaiset asiat.* Säännöksestä kumottaisiin 1 momentin 11 kohta, joka koskee valvottua koevapautta.

21 luku Vapauttaminen

2 §. Päätösvalta. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että siitä poistettaisiin valvotun koevapauden rikkomisen seuraamuksia koskeva päätösvalta. Päätösvallasta säädettäisiin valvotusta koevapaudesta annetun lain 32 §:ssä. Pykälän 2 ja 3 momentin säännökset siirrettäisiin muutettuina samaan pykälään.

Pykälän uudeksi 2 momentiksi jäisi säännös siitä, että Rikosseuraamuslaitos vastaisi valvontasuunnitelman laatimisesta ehdonalaisen vapauden valvontaa varten.

3 § Tarkemmat säännökset. Pykälää muutettaisiin siten, että siitä poistettaisiin tarkempien säännösten antamista koskeva valtuutus koevapautta koskevilta osin.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valvotusta koevapaudesta annetun lain 41 § ja ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain 13 § sisältäisivät valtuuden antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä pykälissä mainituista asioista, jotka koskevat pääosin täytäntöönpanossa tarvittavien asiakirjojen sisältöä sekä erilaisia menettelyllisiä seikkoja.

Valvotusta koevapaudesta annetun lain 41 §:n 2 momentissa olisi valtuussäännös, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitoksen keskuhallintoyksikkö voisi antaa tarkemmat määräykset 1) koevapauden valmistelusta; 2) menettelystä alaikäisen lapsen mielipiteen selvittämisessä; 3) tilanteista, joissa valvottuun koevapauteen päästäminen on 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla rangaistusajan lyhyiden vuoksi ilmeisen tarpeetonta; 4) valvonnan suorittamisesta 5) toimintavelvollisuudesta poikkeamisen perusteista 6) pakottavista ja ennalta arvaamattomista tilanteista sekä 39 §:ssä tarkoitettun ilmoituksen sisällöstä.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2013. Tarkempien säännösten ja määräysten ja lakien täytäntöönpanon vaatimien toimien vuoksi lait voisivat tulla voimaan aikaisintaan kolmen kuukauden kulut-

tua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

4.1 Valvotun koevapauden täytäntöönpano

Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla. Valvottu koevapaus ei ole uusi vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon muoto, vaan se on ollut käytössä jo vuodesta 2006 lähtien. Ehdotuksen tarkoituksena on täsmentää voimassa olevaa sääntelyä siten, että koevapauteen sijoitetun henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista säädettäisiin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti lain tasolla. Uutta olisi, että koevapauteen sijoitettua voitaisiin valvoa hänen ylleen ranteeseen tai nilkkaan kiinnitettävillä tai hänen asuntoonsa asennettavilla teknisillä välineillä tai tällaisten laitteiden yhdistelmillä.

Valvotun koevapauden täytäntöönpano merkitsee perustuslain 7 §:ssä turvattun henkilökohtaisen vapauden rajoittamista, koska koevapauteen sijoitettu on velvollinen olemaan asunnossaan toimeenpanosuunnitelmassa määrättyllä tavalla. Lisäksi koevapauden täytäntöönpanoon liittyy rajoituksia asunnon tai muun asuinpaikan ulkopuolella liikkumiseen. Tällaisia rajoituksia arvioitaessa tulee kuitenkin huomata, että vankeusrangaistuksen täytäntöönpano valvotussa koevapaudessa on huomattavasti vähemmän vapautta rajoittavaa kuin vankilassa.

Henkilökohtaisen vapauden rajoittamisen on täytettävä yleiset perusoikeuksien rajoittamisen edellytykset. Rajoituksesta tulee säätää laissa täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Valvottuun koevapauteen sijoitetulle asetetuista velvollisuuksista ja rajoituksista säädettäisiin täsmällisesti laissa. Lakiehdotus sisältää muutkin säännökset valvotun koevapauden sisällöstä.

Valvottu koevapaus pantaisiin täytäntöön koevapauteen sijoitetun asunnossa tai muussa asuinpaikassa. Koevapauden täytäntöönpano edellyttäisi perustuslain 10 §:ssä turvattun kotirauhan piiriin ulottuvaa valvontaa. Lailla voidaan perustuslain 10 §:n 3 momentin mu-

kaan säättää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä rajoituksista kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Ehdotetut kotirauhaan puuttuvat toimenpiteet perustuisivat kuitenkin asianomaisten suostumukseen. Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 27/1998 vp) perusoikeusrajoituksen kohteeksi joutuvan henkilön suostumuksella voivan sinänsä olla merkitystä valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa ja pitänyt tässä suhteessa oleellisena sitä, mitä voidaan pitää oikeudellisesti relevanttina suostumuksena tietyssä tilanteessa. Valiokunta on edellyttänyt suostumuksenvaraisesti perusoikeussuojaan puuttavalta lailta muun muassa tarkkuutta ja täsmällisyyttä, säännöksiä suostumuksen antamisen ja sen peruuttamisen tavasta samoin kuin suostumuksen aitouden ja vapaaseen tahtoon perustuuden varmistamista (ks. PeVL 7/2010 vp, PeVL 37/2005 vp ja PeVL 19/2000 vp ja PeVL 30/2011vp).

Käsitellessään valvontarangaistusta koskevaa hallituksen esitystä perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan, että uuden rangaistuslajin toteuttamisen kannalta välttämättömät, varsin tarkkarajaiset ja lyhytaikaisiksi käynneiksi luonnehdittavat oikeudet päästä kotirauhan piiriin voidaan perustaa tuomitun ja asunnossa asuvien antamaan suostumukseen. Asuntoon on suostumusperusteella oikeus päästä vain sen selvittämiseksi, soveltuuko asunto valvontarangaistuksen suorittamiseen ja rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon ja siihen liittyvien velvollisuuksien valvomiseksi. Valiokunta katsoi, että ehdotettu sääntely täytti ne tarkkuudelle ja täsmällisyydelle asetetut edellytykset, joita suostumuksen nojalla perusoikeuksiin puuttavalta lailta edellytetään.

Ehdotettu sääntely valvotusta koevapaudesta vastaisi tältä osin valvontarangaistuksen täytäntöönpanoa koskevaa sääntelyä. Lakiehdotukseen sisältyvät ne suostumuksen peruuttamista ja suostumuksen vakaaseen tahtoon perustamista koskevat täydennykset, jotka valiokunta edellytti tehtäväksi valvontarangaistuksesta annettuun lakiehdotukseen. Lisäksi alaikäisen mielipide olisi selvitettävä.

Valvontalaitteen kiinnittämisellä koevapauteen sijoitetun nilkkaan, ranteeseen tai vyötärölle puututaan jossain määrin hänen henki-

lökohtaiseen koskemattomuuteensa. Käsitellessään valvottua koevapautta koskenutta hallituksen esitystä (HE 262/2004 vp) eduskunnan lakivaliokunta painotti esityksestä antamassaan lausunnossa (LaVM 9/2005 vp), että valvottua koevapautta koskevaa säännöstä on valvontakäytäntöjen yhtenäisyyden turvaamiseksi välttämättä edelleen täsmennettävä, jos koevapauden valvonnassa käytettyjen teknisten välineiden valikoima myöhemmin vakiintuu. Valvontarangaistusta koskevaa lakiehdotusta käsitellessään perustuslakivaliokunta totesi, että tällaista puuttumista voidaan pitää kuitenkin niin vähäisenä ja välttämättömänä rangaistuksen luonne huomioon ottaen, että se ei sinänsä muodostu valtiosääntöoikeudellisesti ongelmalliseksi, jos laite asennetaan tuomitun ylle.

Sähköistä valvontaa koskeva sääntely valvottua koevapautta koskevassa lakiehdotuksessa vastaa valvontarangaistuksen sääntelyä. Lisäksi lakiehdotukseen on tehty ne täsmennykset, joita perustuslakivaliokunta edellytti tehtäväksi valvontarangaistuksesta annettuun lakiin.

Myös vankeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että samoja teknisiä laitteita, joita käytetään valvotun koevapauden ja valvontarangaistuksen valvonnassa, voitaisiin käyttää vankien valvonnassa, kun he osallistuvat toimintaan vankilan ulkopuolella. Tällaisia toimintoja ovat siviilityö, opintolupa, sijoitus ulkopuoliseen laitokseen ja osallistuminen valvottuun toimintaan vankilan ulkopuolella. Teknisen valvonnan sääntely olisi samansisältöinen kuin valvontarangaistuksessa ja valvotussa koevapaudessa. Perustuslakivaliokunnan lausunto (PeVL 30/2010 vp) huomioon ottaen sääntelyä ei ole pidettävä ongelmallisena tavallisen lain säätämisyjärjestyksen kannalta.

Ehdotettu turvatarkastus merkitsisi puuttumista koevapauteen sijoitetun henkilökohdattaiseen koskemattomuuteen. Siltä osin kuin kysymys on luvattomien esineiden ja aineiden pois ottamisesta, turvatarkastus koskee myös omaisuuden suojaa. Turvatarkastuksessa on otettava huomioon suhteellisuuden vaatimus. Täytäntöönpanon turvallisuudesta huolehtimista ja järjestyksen turvaamista voidaan pitää hyväksyttävänä perusteina turvatarkastukselle. Laissa ehdotetaan säädettä-

väksi täsmällisesti ja tarkkarajaisesti turvatarkastuksen laajuudesta ja sisällöstä. Menettelyä ohjaisi lisäksi vähimmän haitan periaate, joka ehdotetaan kirjattavaksi säännökseen. Myös päätösvallasta säädettäisiin lain tasolla. Omaisuuden suojan kannalta ongelmallisena ei voida pitää laittomasti hallussa pidettyjen esineiden tai aineiden pois ottamista. Ehdotettu säännös on samanlainen kuin valvontarangaistuksessa annetussa laissa. Lausunossaan (PeVL 30/2010 vp) valiokunta on pitänyt säännöksessä mainittua puuttumista vähäisenä ja vankeuslain sääntelyä vastaavana, minkä vuoksi sääntely ei muodostunut valtiosääntöoikeudellisesti ongelmalliseksi. Sanoittu koskee myös esineen tai aineen poisotamista.

Päihitteettömyyden valvonnalla, puhalluskokeen suorittamisella sekä virtsa- tai sylkinäytteen antamisella puututaan koevapauteen sijoitetun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa päihitteettömyyden valvontaan vankiloissa (PeVL 12/1998 vp) ja valvontarangaistuksen täytäntöönpanon aikana (PeVL 30/2010 vp). Sääntely vastaa vankeuslaissa ja valvontarangaistuksesta annetussa laissa olevaa päihitteettömyyden valvonnan sääntelyä. Myös koevapauden täytäntöönpanon turvallisuuden ja järjestyksen varmistamiseen liittyvistä syistä on hyväksyttävä tarve olla selvillä valvottuun koevapauteen sijoitetun alkoholin ja huumausaineiden käytöstä ja ehkäistä sitä. Ehdotetut tarkastuskeinot olisivat välttämättömiä tämän tarkoituksen saavuttamiseksi.

Seuraamukset velvollisuuksien rikkomisesta olisivat suullinen huomautus ja kirjallinen varoitus lievissä tapauksissa ja valvottuun koevapauden peruuttaminen törkeissä tai tahallisisissa velvollisuuksien rikkomistapauksissa. Rikosseuraamuslaitos tekisi asiasta selvityksen. Koevapauteen sijoitetulle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi, mikä on sopusoinnussa perustuslain 21 §:n 2 momentin kanssa. Koevapaus voitaisiin määrätä peruutettavaksi ajaksi, joka vastaa siitä suorittamatta olevaa osaa. Turvaamistoimenpiteenä koevapauteen sijoitettu voitaisiin siirtää vankilaan velvollisuuksien rikkomisen selvittämisen vaatimaksi ajaksi.

On huomattava, että koevapauden peruuttamisessa ei olisi kyse uudesta tai itsenäisestä

vapaudenmenetyksen sisältävästä rangaistuksesta, jota perustuslain 7 §:n 3 momentissa tarkoitetaan. Kyse olisi vangin alkuperäisen vankeusrangaistuksen sisään ajoittuvasta jaksosta, jonka sisältönä on valvonnan asteen tiukentuminen. Valvottuun koevapauden peruuttaminen olisi siten verrattavissa esimerkiksi vangin siirtämiseen avolaitoksesta suljettuun laitokseen. Päätösvalta asiassa olisi vankilan johtajalla, jolla olisi aina harkintavaltaa asiassa. Valvottuun koevapauteen sijoitetun oikeusturvan kannalta oleellista on myös, että hänellä olisi oikeus tehdä koevapauden peruuttamisesta oikaisuvaatimus aluejohtajalle.

Perustuslain 124 §:n nojalla merkittävää julkisen vallan käyttöä ei voida antaa muun kuin viranomaisen tehtäväksi. Ehdotetun lain mukaan valvontaan voisi tietyissä rajoissa osallistua apuvalvoja, joka ei ole virkasuhteessa valtioon. Apuvalvojan tehtävät olisivat avustavia, eikä niihin liittyisi merkittävää julkisen vallan käyttöä. Tällaiset esimerkiksi tarkastustoimenpiteitä koskevat päätökset tekisi Rikosseuraamuslaitoksen virkamies. Käsitellessään ehdotusta laiksi ehdonalaisten vapauden valvonnasta (PeVL 21/2005 vp) ja ehdotusta laiksi valvontarangaistuksesta (PeVL 30/2010 vp) perustuslakivaliokunta ei pitänyt ehdotetun kaltaista valvontatehtävien antamista muulle kuin virkamiehelle perustuslain kannalta ongelmallisena.

Ehdotuksen mukaan valvottuun koevapauden täytäntöönpanon keskusvalvonta järjestettäisiin samalla tavoin kuin valvontarangaistuksessa. Perustuslakivaliokunta katsoi lausunossaan (PeVL 30/2010 vp), että tehtävät ovat hyvin teknisluonteisia ja lähinnä Rikosseuraamuslaitosta avustavia. Sääntely täytti valiokunnan mielestä muutoinkin perustuslain 124 §:ssä asetetut edellytykset eikä näin ollen vaikuttanut lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen. Lakiehdotukseen sisältyy lisäksi se henkilötietojen suoja koskeva täydennys, jonka valiokunta edellytti tehtäväksi valvontarangaistuksesta annettavaan lakiin.

Ehdotuksella on merkitystä myös perustuslain 21 §:n kannalta. Koevapauteen sijoitetujen oikeusturvan kannalta on tärkeää, että koevapauteen sijoitetulle ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuus tehdä oikaisuvaatimus sellaisista Rikosseuraamuslaitoksen virka-

miehen päätöksistä, jotka koskevat valvottuun koevapauteen sijoitetun oikeuksia ja velvollisuuksia. Ehdotetun lain 40 §:ssä oleva viittaussäännös vankeuslakiin mahdollistaa, että aluejohtajan päätöksestä on mahdollista hakea muutosta hallinto-oikeudelta.

Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 12/1998 vp), että perusoikeuksien käyttämistä koskevan sääntelyn tulee olla sillä tavoin tarkkarajaista, että lain säännöksistä selviää muun muassa, kuka voi käyttää perusoikeuden kannalta merkityksellistä toimivaltaa. Valiokunnan mielestä perusoikeusryistä on välttämätöntä, että laista ilmenee ainakin se alin virkamiestaso, jolle laitoksen sisällä saadaan delegoida päätösvaltaa. Ehdotetussa laissa valvottuun koevapauteen sijoitetun perusoikeuksien rajoittamiseen ja oikeusasemaan merkittävästi vaikuttavien päätösten toimivallasta esitetään säädettäväksi täsmällisesti ja tarkkarajaisesti.

Näin ollen laki valvotusta koevapaudesta ja laki vankeuslain muuttamisesta voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä tavallisen lainsäätämisyjärjestyksessä. Koska asia voi kuitenkin joiltakin olla tulkinnanvarainen, olisi suotavaa, että säätämisyjärjestyksestä hankittaisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

4.2 Lääkehoito seuraamusjärjestelmässä

Lääkehoitoa koskevalla ehdotuksella on useita kytkentöjä perusoikeuksiin, erityisesti perustuslain 7 §:n 1 ja 3 momenttiin. Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Perustuslain 7 §:n 3 momentissa on kvalifioitu lakivaraus, jonka mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Esityksellä on liittyväkohtia myös perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan. Ehdotusten valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota myös vangin suostumuksen merkitykseen lääkehoidon edellytyksenä.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että perusoikeusrajoituksen kohteeksi joutuvan henkilön suostumuksella voi olla merkitystä

valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa. Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan ottanut kantaa siihen, millaista suostumusta voidaan pitää oikeudellisesti relevanttina ja lähtenyt siitä, ettei perusoikeussuoja voi oikeudellisena kysymyksenä menettää merkitystään pelkästään siksi, että laissa säädetään jonkin toimenpiteen vaativan kohdehenkilön suostumuksen. Valiokunta on edellyttänyt suostumuksenvaraisesti perusoikeussuojaan puuttuvalta lailta muun muassa tarkkuutta ja täsmällisyyttä, säännöksiä suostumuksen antamisen ja sen peruuttamisen tavasta, suostumuksen vapaaseen tahtoon perustuvuuden varmistamista sekä sääntelyn välttämättömyyttä (PeVL 19/2000 vp). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota myös suostumuksen aitouteen sekä sen varmistamiseen, että suostumuksen antaja tietää ja ymmärtää suostumuksen merkityksen (PeVL 31/2005 vp). Perustuslakivaliokunnan tuoreet lausunnot suostumukseen perustuvasta perusoikeuksien rajoittamisesta (PeVL 30/2010 vp, suostumus kotirauhan rajoitukseen ja PeVL 7/2010 vp, suostumus summaariseen rikosprosessiin) vahvistavat, että kysymyksessä on jo vakiintunut tulkintakäytäntö.

Lakiehdotuksiin sisältyvät nimenomaiset säännökset velvollisuudesta selvittää vangille lääkehoidon vaikutukset, mikä on asetettu Rikosseuraamuslaitoksen lääkärin velvollisuudeksi. Lääkehoito perustuisi ehdotuksen mukaan vangin kirjalliseen suostumukseen. Lisäksi säännöksessä on Rikosseuraamuslaitokselle asetettu nimenomainen velvollisuus kertoa vangille, mitä vaikutuksia lääkehoitoon sitoutumisella ja lääkehoidon lopettamisella on. Jos vanki ei valitsisi lääkehoitoa, hän suorittaisi rangaistuksen normaalisti vankilassa ehdonalaiseen vapauteen päästen. Poissuljettua ei olisi myöskään seksuaalirikoksesta tuomitun vangin päästäminen valvottuun koevapauteen, vaikka hän ei sitoutuisikaan lääkehoitoon. Tämä edellyttäisi kuitenkin sitä, että kaikki muut laissa asetetut valvotun koevapauden edellytykset täyttyisivät. Ehdotettua sääntelyä voidaan siten pitää perustuslakivaliokunnan linjausten mukaisena.

Keskeisiä säännöksiä perusoikeuksien yleisiä rajoittamisedellytyksiä pohdittaessa ovat ehdotetun valvotusta koevapaudesta annetta-

van lain 4 § (lääkehoito ja psykososiaalinen hoito koevapauden ehtona), 20 § (lääkehoidon valvonta), 23 § (lääkehoitoa koskevan suostumuksen peruuttaminen), 26 § (seuraamukset velvollisuuksien rikkomisesta), 27 § (velvollisuuksien rikkomisen selvittäminen) 35 § (lääkärin tiedonantovelvollisuus) sekä ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain 6 §:n 3 momentti (velvollisuus antaa virtsa- tai verinäyte), 6 a § (lääkärin tiedonantovelvollisuus) ja 10 a § (lääkehoitoa ja muuta hoitoa ja tukea koskevan määräyksen rikkominen ehdonalaisessa vapaudessa).

Lääkehoito koevapauden ehtona merkitsee henkilön suostumuksella tapahtuvaa puuttumista henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, minkä vuoksi säännöstä on arvioitava yleisten perusoikeuksien rajoittamisedellytysten lisäksi myös perustuslain 7 §:n 3 momentissa tarkoitettun lakivarauksen kannalta. Yleisistä rajoitusedellytyksistä ehdotuksessa toteutuvat lailla säätämisen vaatimus sekä täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus. Lääkehoidon kesto ei määrättäisi täsmällisesti laissa, koska se olisi aina harkittava lääketieteellisin kriteerein yksittäisessä tilanteessa. Ylärajana on ehdonalaisen vapauden kokonaispituus, joka on suorittamatta olevan jäännösrangaistuksen mittainen. Enimmäispituus on voimassa olevan lain mukaan kolme vuotta. Valvotun koevapauden kokonaissääntelyssä lääkehoidon sitoutuminen olisi yhtenä erityisedellytyksenä muiden laissa jo mainittujen koevapauden edellytysten rinnalla.

Lääkehoidon ja siihen mahdollisesti liitetyn muun hoidon ja tuen tarkoituksena olisi ehkäistä uusia seksuaalirikoksia. Edellä on todettu, että seksuaalirikokset aiheuttavat uhreille usein suurta ja pitkäaikaista kärsimystä. Uudistuksen tavoitteena olisi turvata muiden henkilöiden henkilökohtaista koskemattomuutta. Lääkehoitoa määrättäisiin vangeille, joilla arvioitaisiin olevan vähintään keskisuuri seksuaalirikoksen uusimisriski. Lääkehoitoa voidaan tällaisen uusimisriskin omaavilla vangeilla pitää painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimana, joten rajoittamisperuste täyttäisi myös hyväksyttävyyksivaatimuksen. Hyväksyttävyyssarviointissa tärkeä seikka on myös se valvotun koevapauden perusominaisuus, että se yleensä merkitsee rangaistuksen suorittamista vapaudessa vankilan asemasta.

Lääkehoito ja siihen mahdollisesti liitetty muu hoito ja tuki olisivat usein myös välttämättömiä seksuaalirikoksesta tuomitun vangin päästämiseksi valvottuun koevapauteen. Valvottuun koevapauteen pääseminen merkitsee käytännössä vangin vapauttamisen aikaistamista. Lääkehoito yhdistettynä muuhun psykososiaaliseen hoitoon ja tukeen auttaisi valvottavaa selviytymään vapaudessa ilman rikoksia. Lisäksi on huomattava, ettei lääkeshoidolla yleensä ole pysyviä vaikutuksia. Vaikka lääkeshoidolla on vaikutuksia henkilön seksuaaliviettiin, nämä vaikutukset eivät ole pysyviä, vaan normaali seksuaalivietti palautuu tutkimusten mukaan yleensä noin puolessa vuodessa lääkeshoidon lopettamisesta. Näillä perusteilla voidaan katsoa, että perusoikeusrajoitusten edellytyksistä myös suhteellisuusvaatimus täyttyy.

Lääkehoidon valvontaa koskevat säännökset ovat välttämättömiä lääkeshoidon ja sen vaikutusten seuraamisen kannalta. Veri- ja virtsanäytteiden antaminen merkitsee vähäistä puuttumista henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Valvottavan terveydentilan ja lääkeshoidon noudattamisen valvomiseksi näytteitä otettaisiin tietyin aikavälein ilman yksittäisessä tapauksessa herännyttä epäilyä. Valvonnan toteuttamistavasta päättäisi Rikosseuraamuslaitoksen lääkäri. Tällainen velvollisuus merkitsi vain vähäistä puuttumista valvottavan yksityiselämän suojaan. Velvollisuus virtsa- tai verinäytteen antamiseen on yhdyskuntaseuraamuksissa muutenkin tavanomainen, eikä sitä ole pidetty perustuslain kannalta ongelmallisena. Tuomittu on esimerkiksi yhdyskuntapalvelua suorittaessaan ja ehdollisen vankeuden valvonnassa velvollinen suostumaan virtsa- tai verinäytteen antamiseen päihteettömyytensä valvomiseksi.

Lääkehoidon laiminlyönnin seuraamukset on ehdotuksessa rakennettu siten, että lääkehoitoa koskevien määräysten tai siihen liitetyn muun hoidon ja tuen noudattamatta jättämisestä seuraisi ensi vaiheessa varoitus (valvotussa koevapaudessa) tai kehoitus määrätysten noudattamiseen (ehdonalaisessa vapaudessa). Vasta tahallisen tai törkeän rikkomuksen jälkeen valvottu koevapaus voitaisiin peruuttaa. Samaa periaatetta noudatettaisiin pääsääntöisesti myös ehdonalaisessa va-

paudessa. Valvottu koevapaus voitaisiin peruuttaa enintään suorittamatta olevaa valvottua koevapautta vastaavaksi ajaksi. Valvottavan oikeusturvaa vahvistaisi mahdollisuus hakea muutosta valvotun koevapauden peruuttamiseen. Ehdonalaisessa vapaudessa seuraamukset olisivat samat kuin muissakin törkeissä velvollisuuksien rikkomistilanteissa. Tuomioistuin voisi määrätä jäännösrangaistusta suoritettavaksi vähintään neljä ja enintään 14 päivää.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan edellä mainituista syistä käsitellä tavallisen lain säätämijärjestyksessä. Koska osa säätämijärjestyksestä koskevista kysymyksistä on tulkinnanvaraisia, on suotavaa, että säätämijärjestyksestä hankittaisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**rikoslain 2 c luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain (39/1889) 2 c luvun 12 §:n 3 momentti sellaisena kuin se on laissa 780/2005, sekä

muutetaan 2 c luvun 8 §, 10 §:n 2 ja 3 momentti ja 12 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 8 § ja 12 §:n 1 momentti laissa 780/2005 ja 10 §:n 2 ja 3 momentti sekä 12 §:n 2 momentti laissa 1099/2010, seuraavasti:

2 c luku

Vankeudesta

8 §

Valvottu koevapaus

Vanki voidaan sijoittaa vankilan ulkopuolelle teknisin välinein ja muulla tavoin valvottuun koevapauteen enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista tai koko rangaistuksen suorittamisesta vapauttamista.

10 §

Ehdonalainen vapauttaminen elinkautisesta vankeudesta

Harkittaessa kysymystä ehdonalaisesta vapauttamisesta kiinnitetään huomiota elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen tai rikosten laatuun, muihin rangaistuksiin, jotka elinkautinen vankeusrangaistus käsittää tai jotka on suoritettu 10 a §:ssä tarkoitettuna vankilassaoloaikana, tuomitun

muuhun mahdolliseen myöhempään rikollisuuteen sekä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin seikkoihin. Vapauttamisharkinnassa tulee ottaa huomioon vankeuslain 4 luvun 6 §:ssä tarkoitettun rangaistusajan suunnitelman toteutuminen ja vankila-aikainen käyttäytyminen muutenkin. Harkinnassa voidaan myös ottaa huomioon vangin sitoutuminen noudattamaan valvotusta koevapaudesta annetun lain (/) 4 §:ssä tarkoitettua läikehoitoa ja siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa ja tukea koskevia ehtoja.

Ennen kuin elinkautiseen vankeuteen tuomittu päästetään ehdonalaiseen vapauteen, hänet voidaan sijoittaa valvottuun koevapauteen. Jos Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että ennen ehdonalaista vapauttamista ilmitulleen rikoksen tai valvotusta koevapaudesta annetun lain 23 §:n 1 momentissa tarkoitettun suostumuksen peruuttamisen tai mainitun lain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettun koevapauden peruuttamisen vuoksi ehdonalaista vapauttamista on harkittava uudelleen, sen on saatettava asia Helsingin hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi. Samoin on meneteltävä valvotusta koevapaudesta annetun lain 28 §:ssä ja vankeuslain 3 luvun 7 §:ssä tarkoitetuissa rangaistusajaksi lukemista koskevissa asioissa.

12 §

Uusi käsittely tuomioistuimessa

Koko rangaistusaikaa suorittamaan määrätty päästetään ehdonalaiseen vapauteen hänen suorittuttuaan rangaistuksesta viisi kuudesosaa, jos häntä ei enää ole pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Harkinnassa voidaan myös ottaa huomioon vangin sitoutuminen noudattamaan valvotusta koevapaudesta annetun lain 4 §:ssä tarkoitettua lääkehoitoa ja siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa ja tukea koskevia ehtoja. Ehdonalainen vapauttaminen tämän momentin mukaan voi tapahtua aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt kolme vuotta.

Ennen ehdonalaista vapauttamista vanki voidaan sijoittaa valvottuun koevapauteen.

Jos Rikosseuraamuslaitos katsoo, että ennen ehdonalaista vapauttamista ilmitulleen rikoksen tai valvotusta koevapaudesta annetun lain 23 §:n 1 momentissa tarkoitettua suostumuksen peruuttamisen tai mainitun lain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua koevapauden peruuttamisen vuoksi 1 momentissa tarkoitettua vapauttamista on harkittava uudelleen, sen on saatettava asia Helsingin hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi. Samoin on meneteltävä valvotusta koevapaudesta annetun lain 28 §:ssä ja vankeuslain 3 luvun 7 §:ssä tarkoitettuihin rangaistusajaksi lukemista koskevissa asioissa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

2.

Laki**valvotusta koevapaudesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään valvotun koevapauden täytäntöönpanosta. Valvotusta koevapaudesta säädetään myös rikoslain (39/1889) 2 c luvun 8 §:ssä.

2 §

Valvotun koevapauden tarkoitus ja sisältö

Valvotun koevapauden tarkoituksena on suunnitelmallisella ja asteittaisella vapauttamisella ylläpitää ja edistää vangin valmiuksia sijoittua yhteiskuntaan.

Valvotun koevapauden sisältönä on koevapauteen sijoitetulle toimeenpanosuunnitelmassa määrätty velvollisuus pysyä asunsaan, osallistua hänelle määrättyyn toimintaan ja noudattaa muita tässä laissa säädettyjä velvollisuuksia. Valvottu koevapaus voidaan panna täytäntöön muussakin sopivassa paikassa, johon koevapauteen sijoitettu hoidon, kuntoutuksen tai muun vastaavan syyn perusteella sijoitetaan, jolloin noudatetaan soveltuvin osin, mitä tässä laissa säädetään asunnosta.

Koevapauden täytäntöönpanoa valvotaan siten kuin tässä laissa säädetään.

3 §

Valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytykset

Sen lisäksi, mitä rikoslain 2 c luvun 8 §:ssä säädetään, vangin valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytyksenä on, että:

1) koevapaus edistää vankeuslain (767/2005) 4 luvun 6 §:n mukaisen rangaistusajan suunnitelman toteutumista ja vanki suostuu tämän lain 7 §:ssä tarkoitettuun valvontaan;

2) vangin käyttäytymisestä rangaistusaikana sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudesta saatujen tietojen perusteella koevapauden ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä;

3) vangilla on käytössään koevapauden täytäntöönpanoon soveltuva asunto tai muu 2 §:ssä tarkoitettu paikka;

4) vanki sitoutuu noudattamaan 4 §:ssä tarkoitettua lääkehoitoa ja siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa ja tukea koskevia määräyksiä, jos sellainen asetetaan koevapauden ehdoksi;

5) vanki suostuu kirjallisesti siihen, että Rikosseuraamuslaitos on tarpeen mukaan yhteydessä koevapauden täytäntöönpanoon liittyviin viranomaisiin, yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin koevapauden edellytysten selvittämistä taikka ehtojen noudattamista koskevissa asioissa sekä, että nämä voivat salaspittoa koskevien säännösten estämättä ilmoittaa Rikosseuraamuslaitokselle ehtojen rikkomisesta;

6) vanki sitoutuu noudattamaan yhteydenpitoa koskevia määräyksiä ja muita 2 §:ssä tarkoitettua asunnon ulkopuolella liikkumi-

seen ja toimintaan liittyviä välttämättömiä kirjallisia ehtoja;

7) vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita koevapauden aikana sekä sitoutuu tässä laissa säädettyyn päihitteettömyyden valvontaan; sekä

8) vanki suostuu siihen, että Rikosseuraamuslaitos selvittää 2 §:ssä tarkoitettun asunnon ja 7 §:n 3 momentissa tarkoitettun toimintaan osallistumispaikan soveltuvuuden koevapauden täytäntöönpanoon.

Koevapauten sijoittaminen edellyttää lisäksi, että vangin kanssa samassa asunnossa asuvat täysi-ikäiset henkilöt ovat omasta vakaasta tahdostaan suostuneet koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa. Suostumus annetaan kirjallisena. Alle 18-vuotiaan mielipiteen selvittämisestä ja hänen kuulemisestaan säädetään 9 §:ssä.

4 §

Lääkehoito ja psykososiaalinen hoito koevapauden ehtona

Valvotun koevapauden ehdoksi voidaan asettaa, että vanki sitoutuu noudattamaan Rikosseuraamuslaitoksen lääkärin hänelle asettamia seksuaalirikoksen uusimisen ehkäisemiseksi tarkoitettua lääkehoitoa koskevia määräyksiä ja tällaisen lääkehoidon valvontaan. Lääkehoitoa koskevien määräysten noudattamisen lisäksi ehdoksi voidaan asettaa, että vanki sitoutuu noudattamaan psykososiaalista hoitoa ja tukea koskevia määräyksiä. Tällöin ehdoksi asetetaan myös, että vanki sitoutuu jatkamaan lääkehoitoa sekä siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa ja tukea sekä suostuu niitä koskevien määräysten noudattamisen valvontaan myös ehdonalaisessa vapaudessa.

Vangin on annettava suostumuksensa lääkehoitoon kirjallisesti Rikosseuraamuslaitoksen lääkärille. Lääkärin on ennen suostumuksen antamista selvitettävä vangille lääkehoidon vaikutukset.

Rikosseuraamuslaitoksen on ennen koevapauten sijoittamista selvitettävä vangille lääkehoidon lopettamisesta aiheutuvat seuraamukset. Seuraamuksista säädetään

26 §:ssä ja ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain (782/2005) 10 a §:ssä.

5 §

Toimintavelvollisuus

Koevapauten sijoitetun on osallistuttava valvontatapaamisiin, tehtävä työtä taikka osallistuttava koulutukseen, kuntoutukseen, toimintaohjelmiin tai muuhun vastaavaan, hänen toimintakykyään ja sosiaalisia valmiuksiaan ylläpitävään tai edistävään toimintaan. Toiminnan on oltava luonteeltaan sellaista, että sitä voidaan luotettavasti valvoa.

Työtä tai muuta toimintaa on oltava vähintään viisi tuntia viikossa siten kuin 14 §:ssä tarkoitettussa toimeenpanosuunnitelmassa määrätään.

Työ tai muu toiminta on ajoitettava muuksi kuin kello 21:n ja kello 6:n väliseksi ajaksi, jollei toimeenpanosuunnitelmassa työstä tai toiminnasta aiheutuvasta syystä toisin määrätä.

6 §

Asunnossa pysyminen

Koevapauten sijoitettu on velvollinen pysymään 2 §:ssä tarkoitettussa asunnossaan 14 §:ssä tarkoitettussa toimeenpanosuunnitelmassa ja viikoittaisessa aikataulussa määrätynä aikana. Asunnossa on pysyttävä klo 21:n ja kello 6:n välinen aika, jollei 5 §:n 3 momentissa tarkoitettusta työstä tai toiminnasta aiheutuvasta syystä tai 21 §:stä muuta johdu.

7 §

Valvonta

Koevapauten sijoitettua ja toimeenpanosuunnitelman noudattamista valvotaan 2 §:ssä tarkoitettuun asuntoon asennettavilla, koevapauten sijoitetun haltuun annettavilla taikka hänen ylleen ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä

taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Tässä tarkoitettu tekninen väline ei saa mahdollistaa kotirauhan piiriin ulottuvaa, pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 1 §:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua eikä teknistä katselua.

Valvonnan tekninen toteutustapa ja valvonnan sisältö määritellään yksilöllisesti koevapauteen sijoitettavan vangin arvioidun valvonnan tarpeen perusteella. Valvonta- ja yhteydenpitomääräykset on mitoitettava riittäviksi ehtojen noudattamisen valvomiseksi.

Rikosseuraamuslaitoksen on pidettävä riittävästi yhteyttä koevapauteen sijoitettuun ja paikkaan, jossa koevapauteen sijoitettu osallistuu hänelle määrättyyn toimintaan, sekä tehtävä valvontakäyntejä hänen asuntoonsa ja paikkaan, jossa hän osallistuu toimintaan. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä ja hänen seurassaan olevalla 29 §:ssä tarkoitettulla apuvalvojalla on oikeus asunnossa pysymisvelvollisuuden ja päihteettömyyden valvomiseksi ennalta ilmoittamatta päästä koevapauteen sijoitetun 2 §:ssä tarkoitettuun asuntoon. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus päästä koevapauteen sijoitetun asuntoon myös teknisten valvontavälineiden asentamista, korjaamista ja poisottamista varten.

Valvontakäynneillä on vältettävä aiheettoman huomion herättämistä. Valvonta on suoritettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi.

8 §

Keskusvalvonnan järjestäminen

Valvotun koevapauden keskusvalvonnan järjestämiseen sovelletaan, mitä valvontarangaistuksesta annetun lain (330/2011) 33 §:ssä säädetään.

2 luku

Valvotun koevapauden edellytysten selvittäminen ja valvotun koevapauden valmistelu

9 §

Valvotun koevapauden edellytysten selvittäminen

Vankilassa on selvitettävä vangin edellytykset sijoittua valvottuun koevapauteen hyvissä ajoin ennen mahdollista koevapauteen sijoittamista, jollei se ole rangaistusajan lyhyiden vuoksi ilmeisen tarpeetonta. Erityisesti on arvioitava vangin sitoutumista hänelle asetettavien toimintaa, yhteydenpitoa, päihteettömyyttä ja asunnon ulkopuolella liikkumista koskevien määräysten ja rajoitusten noudattamiseen.

Jos vangilla on edellytyksiä sijoittua valvottuun koevapauteen, selvitetään vangin asuinolosuhteiden ja paikan, jossa vanki osallistuisi 5 §:ssä tarkoitettuun toimintaan, soveltuvuus koevapauden täytäntöönpanoon. Lisäksi selvitetään koevapauden täytäntöönpanoon suunnitellussa asunnossa asuvien täysi-ikäisten suostuminen koevapauden täytäntöönpanoon ja siihen liittyviin valvontakäynteihin asunnossa. Suostumuksen tulee sisältää vakuutus siitä, että suostumus on annettu omasta vakaasta tahdosta. Alle 18-vuotiaan mielipide on selvitettävä. Tarvittaessa alaikäistä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa siten kuin lastensuojelulain (417/2007) 20 §:ssä säädetään. Valvotun koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

10 §

Vangin suostumus

Vangille on tarkoin selvitettävä valvottuun koevapauteen liittyvien määräysten ja rajoitusten merkitys sekä seuraamukset niiden rikkomisesta.

Vangin on annettava 3 §:ssä tarkoitetut sitoumukset ja suostumukset valvotun koevapauden valmisteluun ja täytäntöönpanoon kirjallisesti.

11 §

Koevapauden edellytysten selvittäminen vangin aloitteesta

Rikosseuraamuslaitoksen on käsiteltävä vangin hakemus koevapauteen sijoittamiseksi, vaikkei sijoittaminen sisältyisi rangaistusajan suunnitelmaan. Vangin hakemusta ei tarvitse käsitellä uudelleen ennen kuin kaksi kuukautta on kulunut edellisestä päätöksestä, ellei vangin työ-, asunto-, perhe- tai muissa vastaavissa olosuhteissa ole tapahtunut olennaista muutosta.

12 §

Valvotun koevapauden valmistelu

Jos koevapauden edellytykset täyttyvät, vankilassa valmistellaan yhteistyössä vangin kanssa rangaistusajan suunnitelman mukaista toimintavelvollisuutta, selvitetään tukitoimien ja valvonnan tarvetta sekä laaditaan 14 §:ssä tarkoitettu koevapauden toimeenpanosuunnitelma.

Valmistelussa on oltava tarpeellisessa määrin yhteydessä koevapauden täytäntöönpanoon liittyvien viranomaisten, yksityisten yhteisöjen ja henkilöiden kanssa.

13 §

Pitkäaikaisvankien koevapauden valmistelu

Kun valmistellaan elinkautista vankeutta tai koko rangaistusta suorittavan vangin valvottua koevapautta, vankila antaa lausuntonsa koevapauden edellytysten täyttymisestä. Lausuntoon on liitettävä ehdotus koevapauden toimeenpanosuunnitelmaksi, arvio rangaistusajan suunnitelman toteutumisesta sekä muut tarpeelliset asiakirjat. Ehdotuksen toimeenpanosuunnitelmaksi on sisällettävä 14 §:ssä tarkoitetut tiedot. Asiakirjoihin liitetään

vangin sekä 3 §:n 2 momentissa tarkoitettujen henkilöiden kirjallinen suostumus. Ehdotus toimeenpanosuunnitelmaksi, muut tarpeelliset asiakirjat ja vankilan lausunto toimitetaan asiaa hoitavan rikosseuraamusalueen arviointikeskukseen.

Arviointikeskuksen on tarvittaessa oltava yhteydessä koevapauden täytäntöönpanoon liittyviin viranomaisiin, laitoksiin, yhteisöihin ja yksityisiin henkilöihin sekä tarvittaessa kutsuttava vanki henkilökohtaisesti arviointikeskukseen arvion tekemistä varten. Arviointikeskus antaa lausuntonsa siitä, ylläpitääkö ja edistääkö valvottu koevapaus elinkautista vankeutta tai koko rangaistusta suorittavan vangin valmiuksia sijoittua yhteiskuntaan sekä selvittää muiden valvotun koevapauden edellytysten täyttymisen. Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikön lausunnosta säädetään erikseen.

Arviointikeskuksen on viipymättä toimitettava ehdotuksensa toimeenpanosuunnitelmaksi, muut tarpeelliset asiakirjat ja oma lausuntonsa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

14 §

Toimeenpanosuunnitelma

Koevapauden toimeenpanosuunnitelmaan on merkittävä koevapauden alkamisen ja päättymisen päivä. Toimeenpanosuunnitelma sisältää määräykset:

- 1) koevapauteen sijoitetun asunnosta;
- 2) toimintavelvollisuuden sisällöstä, viikoittaisesta tuntimäärästä ja tarpeellisista matka-ajoista;
- 3) koevapauden valvonnasta, sen edellyttämistä teknisistä valvontavälineistä ja valvontatapaamisista;
- 4) ajasta, jonka koevapauteen sijoitettu on velvollinen pysymään asunnossaan;
- 5) mahdollisista tietyllä alueella liikkumisesta sekä rikoskumppanin tai muun nimetyn henkilön tapaamista koskevista rajoituksista;
- 6) yhteydenpidosta koevapauteen sijoitetun ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä;
- 7) koevapauden asianmukaista täytäntöönpanoa edistävästä tukitoimista;
- 8) koevapauteen sijoitetun henkilökohtaisten asioiden hoitamiseen varattavasta ajasta;

9) muista vastaavista valvotun koevapauden täytäntöönpanolle välttämättömistä ehdoista.

Toimeenpanosuunnitelmassa on oltava tiedot koevapauteen sijoitetun taloudellisesta toimeentulosta koevapauden aikana.

Jos 4 §:ssä tarkoitettu lääkehoito ja mahdollisesti muu hoito ja tuki on asetettu valvotun koevapauden ehdoksi, toimeenpanosuunnitelma sisältää lisäksi hoitoa ja tukea sekä ehtojen noudattamisen valvontaa koskevat välttämättömät määräykset.

Toimeenpanosuunnitelmaan on liitettävä 3 §:ssä tarkoitettu samassa asunnossa asuvien täysi-ikäisten henkilöiden kirjallinen suostumus koevapauden täytäntöönpanoon ja siihen liittyviin valvontakäynteihin asunnossa.

Rikosseuraamuslaitos laatii erikseen valvotun koevapauden suorittamisen viikoittaisen aikataulun.

15 §

Toimeenpanosuunnitelman vahvistaminen

Vankilan johtaja tai 13 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa Rikosseuraamuslaitoksen keskuhallintoyksikkö vahvistaa toimeenpanosuunnitelman, ja siihen liitetään 10 §:ssä tarkoitettu vangin kirjallinen suostumus. Toimeenpanosuunnitelma annetaan vangille kirjallisesti.

16 §

Toimeenpanosuunnitelman muuttaminen

Olosuhteiden muuttumisen tai muun siihen rinnastettavan perustellun syyn vuoksi toimeenpanosuunnitelmaa voidaan muuttaa.

Suunnitelmaa muutettaessa koevapauteen sijoitettua on kuultava.

3 luku

Koevapauteen sijoitetun velvollisuudet ja niiden noudattamisen valvonta

17 §

Koevapauteen sijoitetun yleiset velvollisuudet

Koevapauteen sijoitettu on velvollinen:

1) osallistumaan 5 §:ssä tarkoitettuun toimintaan ja pysymään 2 §:ssä tarkoitettussa asunnossaan toimeenpanosuunnitelmassa määrätyllä tavalla;

2) noudattamaan toimeenpanosuunnitelmaa ja viikoittaista aikataulua;

3) pitämään yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen toimeenpanosuunnitelmassa määrätyllä tavalla sekä ilmoittautumaan Rikosseuraamuslaitoksen yksikössä tai poliisilaitoksella Rikosseuraamuslaitoksen määrämällä tavalla;

4) ilmoittamaan Rikosseuraamuslaitokselle koevapauden täytäntöönpanon kannalta välttämättömät tiedot käyttämästään lääkityksestä;

5) käsittelemään huolellisesti 7 §:n 1 momentissa tarkoitettuja valvontavälineitä ja noudattamaan niiden käytöstä annettuja ohjeita;

6) päästämään valvontatehtävänsä suorittavan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen ja hänen seurassaan olevan apuvalvojan asuntoonsa.

Jos 4 §:ssä tarkoitettu lääkehoito ja mahdollinen muu hoito ja tuki on asetettu valvotun koevapauden ehdoksi, koevapauteen sijoitettu on lisäksi velvollinen noudattamaan niitä koskevia ja toimeenpanosuunnitelmassa vahvistettuja määräyksiä.

18 §

Päihteettömyys

Koevapauteen sijoitettu ei saa valvotun koevapauden aikana käyttää huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua huumausainetta, alkoholia eikä muuta päihdyttävää ainetta eikä rikoslain 44 luvun

16 §:ssä tarkoitettua dopingainetta eikä olla päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen.

19 §

Päihhteettömyyden valvonta

Koevapauteen sijoitettu on velvollinen päihhteettömyytensä valvomiseksi vaadittaessa antamaan virtsa- tai sylkinäytteen taikka suorittamaan puhalluskokeen. Koevapauteen sijoitettu voidaan myös velvoittaa saapumaan Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön, terveyskeskukseen tai päihdehuoltolain (41/1986) mukaiseen yksikköön virtsanäytteen antamista varten.

Jos koevapauteen sijoitettu on valvontakäynnin tai muun valvontaan liittyvän tilaisuuden yhteydessä taikka 5 §:ssä tarkoitettuun toimintaan liittyvässä tilaisuudessa ulkoisista merkeistä päätellen todennäköisesti alkoholin tai muun päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen, Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on kirjattava päihtymystilaa koskevat havainnot. Jos päihtymystila on ulkoisista merkeistä päätellen ilmeinen, koetta tai näytettä ei tarvitse ottaa, ellei koevapauteen sijoitettu sitä vaadi. Koevapauteen sijoitetulta, joka ilman pätevää syytä kieltäytyy puhalluskokeesta taikka virtsa- tai sylkinäytteen antamisesta, voidaan määrätä otettavaksi verinäyte.

Jos koevapauteen sijoitetun todetaan puhalluskokeen perusteella olevan alkoholin vaikutuksen alainen, Rikosseuraamuslaitoksen on ryhdyttävä 26 tai 27 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin. Jos koevapauteen sijoitetun todetaan virtsa- tai sylkinäytteen perusteella käyttäneen päihdyttävää ainetta, tulos on varmistettava laboratoriossa, joka täyttää huumausainetestien tekemisestä säädetty laatuvaatimukset. Samoin on meneteltävä, vaikka pikatestin tulos on negatiivinen, jos on perusteltua syytä epäillä päihtymystilaa. Jos varmistettu tulos osoittaa koevapauteen sijoitetun käyttäneen huumausainelain 3 §:ssä tarkoitettua huumausainetta taikka lääkettä, jonka käyttämiseen hänellä ei ole oikeutta, Rikosseuraamuslaitoksen on ryhdyttävä 26 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin.

20 §

Lääkehoidon valvonta

Edellä 4 §:ssä tarkoitettuun lääkehoitoon sitoutuneen vangin on annettava virtsa- tai verinäytteet, jotka ovat välttämättömiä lääkityksen käytön valvomiseksi ja hoidon turvallisuuden varmistamiseksi. Koevapauteen sijoitettu on velvollinen näytteen antamiseksi saapumaan Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikköön tai erikseen määrättyyn yliopistolliseen sairaalaan tai erikoissairaanhoidon yksikköön.

Rikosseuraamuslaitos sopii lääkehoidon valvonnasta yliopistollisen sairaalan tai erikoissairaanhoidon yksikön kanssa.

21 §

Lupa olla tilapäisesti noudattamatta toimeenpanosuunnitelmaa

Koevapauteen sijoitetulle voidaan yksittäistapauksessa antaa lupa olla noudattamatta 14 §:ssä tarkoitettuun toimeenpanosuunnitelmaan sisältyvää määräystä, jos se on tarpeen koevapauteen sijoitetun perheeseen, terveydenhuoltoon, toimeentuloon taikka työ-, koulutus-, sosiaali- tai asuntoasioiden hoitamiseen liittyvästä tai muusta vastaavasta hyväksyttävästä syystä. Koevapauteen sijoitettu on velvollinen hyvissä ajoin etukäteen hakemaan Rikosseuraamuslaitokselta luvan olla noudattamatta suunnitelmaa.

Koevapauteen sijoitettu voi olla noudattamatta toimeenpanosuunnitelman määräystä ilman etukäteen saatua lupaa, jos se on yksittäistapauksessa välttämätöntä koevapauteen sijoitetun sairastumisen tai muun valvotun koevapauden täytäntöönpanoon vaikuttavan ennalta arvaamattoman ja pakottavan syyn vuoksi. Tällöin koevapauteen sijoitettu on velvollinen ilmoittamaan asiasta viivytyksettä Rikosseuraamuslaitokselle. Ilmoituksen johdosta tehtävästä päätöksestä säädetään 32 §:ssä.

22 §

Este koevapauden täytäntöönpanolle

Jos koevapauteen sijoitetun 2 §:ssä tarkoitettu asunto vaihtuu tai olosuhteet muuttuvat siten, ettei koevapauden täytäntöönpanoa siellä voida enää jatkaa, Rikosseuraamuslaitoksen on selvitettävä, voidaanko koevapaus panna täytäntöön jossakin muussa paikassa.

Jollei koevapauden täytäntöönpanoa voida jatkaa taikka riittävää valvontaa järjestää 1 momentissa tarkoitettun esteen taikka koevapauteen sijoitetun laitoshoidon vaativan sairauden, tapaturman tai muun näihin rinnastettavan esteen vuoksi, koevapaus on peruutettava ja Rikosseuraamuslaitoksen on toimitettava koevapauteen sijoitettu vankilaan suorittamaan vankeutena jäljellä oleva osa koevapaudestaan.

Valvottu koevapaus voidaan peruuttaa, jos koevapauteen sijoitetun suoritettavaksi tulee ennen koevapautta tehdystä rikoksesta tuomittu uusi vankeusrangaistus tai sakan muuntorangaistus, eikä rangaistukseen johtaneen rikoksen laatu ja rikoksen tekemisen olosuhteet huomioon ottaen koevapauden ehtojen noudattamista ei enää voida pitää todennäköisenä. Koevapaus on kuitenkin peruutettava, jos valvotun koevapauden pituus uuden vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon vuoksi ylittäisi kuusi kuukautta, jollei kyseessä ole sakan muuntorangaistuksen täytäntöönpano.

23 §

Lääkehoitoa koskevan suostumuksen peruuttaminen

Jos koevapauteen sijoitettu peruuttaa suostumuksensa 4 §:ssä tarkoitettuun lääkehoitoon, hänen on ilmoitettava siitä Rikosseuraamuslaitokselle. Tällöin noudatetaan, mitä vankilaan toimittamisesta 27 §:n 3 momentissa ja seuraamuksen määräämisestä 26 §:ssä säädetään.

Jos 20 §:ssä tarkoitettu terveydenhuollon toimintayksikön lääkäri lääketieteellisillä perusteilla päättää lopettaa valvotussa koevapauudessa olevan lääkehoidon, koevapautta ei yksinomaan tästä syystä peruuteta.

24 §

Turvataarkastus

Koevapauteen sijoitettu saadaan tarkastaa koevapauden täytäntöönpanon turvallisuudesta huolehtimiseksi ja järjestyksen turvaamiseksi.

Turvataarkastuksessa Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus metallinilmäsuojaimia, muuta vastaavaa teknistä laitetta tai koulutettua koiraä käyttäen taikka vaatteita tunnustelemalla tarkastaa koevapauteen sijoitettu sen varmistamiseksi, ettei koevapauteen sijoitetulla ole hallussaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle taikka jonka hallussapito on muuten laissa tai lain nojalla kielletty.

Turvataarkastusta tekevällä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus ottaa pois turvataarkastuksessa tai muuten löydetty 2 momentissa tarkoitettu esine ja aine. Pois otetut esineet ja aineet on luovutettava poliisille tai, jos siihen ei ole lain mukaan esittä, palautettava koevapauteen sijoitetulle.

Turvataarkastuksessa on vältettävä aiheuttoman huomion herättämistä. Tarkastus on tehtävä puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi.

25 §

Valvotun koevapauden peruuttaminen suostumuksen peruuttamisen tai edellytysten puuttumisen vuoksi

Jos koevapauteen sijoitetun kanssa samassa asunnossa asuva perustellusta syystä kirjallisesti peruuttaa 3 §:ssä tarkoitettun suostumuksensa, Rikosseuraamuslaitoksen on selvitettävä, voidaanko koevapaus panna täytäntöön muussa asunnossa, vai onko se peruutettava.

Jos valvotun koevapauden muut edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen

täyty, koevapaus peruutetaan siltä osin kuin sitä ei ole vielä suoritettu.

26 §

Seuraamukset velvollisuuksien rikkomisesta

Jos koevapauteen sijoitettu syyllistyy rikokseen taikka törkeästi ja tahallisesti rikkoo tässä laissa tarkoitettuja velvollisuuksiaan, koevapaus voidaan peruuttaa määräajaksi taikka kokonaan, kuitenkin enintään siltä osin kuin sitä ei vielä ole suoritettu. Koevapauteen sijoitettu on tällöin palautettava vankilaan suorittamaan peruutettua osaa koevapaudesta.

Jos koevapauteen sijoitettu tekee rikoksen, noudatetaan lisäksi, mitä rikoslain 2 luvun 13 §:n 2 momentissa säädetään.

Jos koevapauteen sijoitettu menettelee muulla kuin 1 momentissa tarkoitettulla tavalla tässä laissa säädettyjen velvollisuuksiensa vastaisesti, hänelle on annettava suullinen huomautus tai, jollei sitä pidetä riittävänä, kirjallinen varoitus.

27 §

Velvollisuuksien rikkomisen selvittäminen

Jos koevapauteen sijoitetun epäillään rikokseen velvollisuuksiaan, Rikosseuraamuslaitoksen on tehtävä asiasta selvitys. Selvitukseen on liitettävä esitys ehtojen rikkomisen seuraamuksesta. Selvitystä tehtäessä koevapauteen sijoitetulle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Selvitys toimitetaan vankilan johtajalle, työjärjestyksessä määrätulle apulaisjohtajalle tai rikosseuraamuskeskimiehelle.

Jos koevapauteen sijoitetun epäillään 26 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla törkeästi rikokseen velvollisuuksiaan, eikä asiaa saada selvitettyksi välittömästi, Rikosseuraamuslaitoksen virkamies voi toimittaa koevapauteen sijoitetun vankilaan velvollisuuksien rikkomisen selvittämisen ja seuraamuk-

sen määräämisen vaatimaksi ajaksi.

28 §

Rangaistusajaksi lukeminen

Jos valvottuun koevapauteen sijoitettu tahallisesti rikkoo 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua velvollisuutta pysyä asunnossaan, rangaistusajaksi ei lueta aikaa rikkomusta seuraavan vuorokauden alusta sen vuorokauden loppuun, jolloin koevapauteen sijoitettu palaa asuntoon tai otetaan kiinni vankilaan toimittamista varten.

Jos asunnosta poistumiseen on ollut 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu pakottava syy, aika luetaan kuitenkin rangaistusajaksi.

4 luku

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tehtävät, apuvalvoja ja päätöksenteko

29 §

Virkamiehen nimeäminen ja apuvalvojan määrääminen

Valvotun koevapauden täytäntöönpanosta vastaa tehtävään nimetty Rikosseuraamuslaitoksen virkamies. Valvotun koevapauden täytäntöönpanoon liittyviä tuki- ja valvonta-tehtäviä voidaan antaa myös Rikosseuraamuslaitoksen muun virkamiehen tehtäväksi. Valvotun koevapauden tarkoituksenmukaisen täytäntöönpanon edistämiseksi Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen avuksi voidaan määrätä tehtävään suostunut henkilö (*apuvalvoja*), jolla on tehtävän hoitamiseen soveltuva rikosseuraamusalan, sosiaalialan, terveystieteiden tai kasvatusalan koulutus sekä työkokemus. Apuvalvojan tehtävään voidaan määrätä muukin siihen sopiva henkilö, jos se on tarpeellista valvonnan turvaamiseksi.

Rikosseuraamuslaitos tekee apuvalvojan kanssa sopimuksen tehtävän hoitamisesta sekä päättää hänelle valtion varoista maksettavasta palkkiosta ja kulukorvauksesta. Rikosseuraamus-

seuraamuslaitoksen ja apuvalvojan välille ei synny virka- eikä työsuhteita.

Apuvalvojan sovelletaan tehtävänsä kielilakia (423/2003) ja rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

30 §

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen ja apuvalvojan tehtävät

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tehtävänä on:

- 1) tukea ja ohjata koevapauteen sijoitettua;
- 2) olla yhteydessä koevapauteen sijoitettuun ja riittävässä määrin tehdä sekä ennalta ilmoitettuja että ennalta ilmoittamattomia valvontakäyntejä hänen asuntoonsa;
- 3) olla yhteydessä paikkaan, jossa koevapauteen sijoitettu osallistuu 5 §:ssä tarkoitettuun toimintaan ja tarvittaessa tehdä sinne valvontakäyntejä;
- 4) olla tarvittaessa yhteydessä koevapauteen sijoitetun kanssa samassa asunnossa asuviin ja alle 18-vuotiaan koevapauteen sijoitetun henkilön huoltajaan, edunvalvojan tai muuhun lailliseen edustajaan;
- 5) valvoa koevapauteen sijoitetulle tässä laissa säädettyjen velvollisuuksien noudattamista;
- 6) ilmoittaa Rikosseuraamuslaitokselle tässä laissa säädettyjen velvollisuuksien rikkomisesta sekä laatia selvitys asiasta;
- 7) huolehtia muista valvotun koevapauden täytäntöönpanon vaatimista toimenpiteistä.

Apuvalvojan tehtävänä on toimia Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen apuna 1 momentissa säädetyissä tehtävissä. Apuvalvojalla on oikeus tehdä valvontakäyntejä asuntoon ainoastaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen seurassa. Apuvalvojan on lisäksi noudatettava Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen hänelle valvotun koevapauden täytäntöönpanoa varten antamia määräyksiä sekä ilmoitettava tälle, jos koevapauteen sijoitettu ei täytä velvollisuuksiaan.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen ja apuvalvojan on kohdeltava koevapauteen sijoitettua asianmukaisesti sekä niin, ettei koevapauteen sijoitetulle ja hänen kanssaan sa-

massa asunnossa asuville aiheudu tarpeettomasti haittaa.

31 §

Voimakeinojen käyttö

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on valvotun koevapauden valvontaan liittyvää virkatehtävää suorittaessaan oikeus käyttää voimakeinoja henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen tai muun henkilön terveyttä uhkaavan teon tai tapahtuman torjumiseksi, valvottuun koevapauteen sijoitetun kiinni ottamiseksi, vankilaan toimittamiseksi, valvonta- ja tarkastustehtävän suorittamiseksi sekä valvontalaitteiden poisottamiseksi.

Voimakeinojen on oltava tarpeellisia ja olosuhteisiin nähden puolustettavia. Puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.

Voimankäyttövälineitä saa käyttää ainoastaan asianmukaisen koulutuksen saanut virkamies.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

32 §

Päätösvalta

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö päättää elinkautista vankeutta tai koko rangaistusta suorittavan vangin valvottuun koevapauteen sijoittamisesta. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö päättää 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua luvasta olla tilapäisesti noudattamatta toimeenpanosuunnitelmaa, jos lupa edellyttää poistumista Suomen valtion alueelta.

Vankilan johtaja päättää muiden kuin I momentissa tarkoitettujen vankien valvotun koevapauteen sijoittamisesta. Vankilan johtaja päättää myös 22 §:n 3 momentissa tarkoitettua täytäntöönpanoon tulevan uuden rangaistuksen vaikutuksesta koevapauteen täytäntöönpanon jatkamiseen, valvotun koevapauteen peruuttamisesta kokonaan tai määrääjäksi ja 26 §:ssä tarkoitettua vankilaan palauttamisesta.

Rikosseuraamuslaitoksen lääkäri päättää lain 4 §:ssä tarkoitettua lääkehoidon sekä muun hoidon ja tuen aloittamisesta ja lopettamisesta. Kiireellisessä tapauksessa lääkärin voi tilapäisesti keskeyttää myös 20 §:ssä tarkoitettua sairaalassa tai erityissairaanhoidon yksikössä toimiva lääkäri. Tieto hoidon väliaikaisesta keskeyttämisestä välitetään viipymättä Rikosseuraamuslaitoksen lääkärille, joka tekee lopullisen päätöksen lääkähoidosta.

Vankilan johtaja, työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja tai rikosseuraamuskeskimies päättää 16 §:ssä tarkoitettua toimeenpanosuunnitelman muuttamisesta, 19 §:ssä tarkoitettua verinäytteen ottamisesta, 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua luvasta olla tilapäisesti noudattamatta toimeenpanosuunnitelmaa, 23 §:ssä tarkoitettua suostumuksen peruuttamisen aiheuttamista seurauksista, 26 §:ssä tarkoitettua varoituksen antamisesta ja 33 §:ssä tarkoitettujen matkakustannusten korvaamisesta.

Täytäntöönpanopäällikkö tai työjärjestyksessä määrätty muu virkamies päättää rangaistusajan laskemisesta ja 28 §:ssä tarkoitettua rangaistusajaksi lukemisesta.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamies päättää muusta 19 §:ssä tarkoitettua päihteettömyyden valvonnasta kuin verinäytteen ottamisesta, 21 §:n 2 momentissa tarkoitettua luvasta olla tilapäisesti noudattamatta toimeenpanosuunnitelmaa, 24 §:ssä tarkoitettua turvatarkastuksesta sekä turvatarkastuksessa löydettyjen esineiden ja aineiden pois ottamisesta, 26 §:n 3 momentissa tarkoitettua suullisesta huomautuksesta sekä 22 §:n 2 momentissa ja 27 §:n 3 momentissa tarkoitettua vankilaan toimittamisesta.

5 luku

Erinäiset säännökset

33 §

Matkakustannukset

Koivapauteen sijoitetulle maksetaan koivapauteen täytäntöönpanon valvontaan liittyvät tarpeelliset matkakustannukset valtion varoista.

Myös 5 §:ssä tarkoitettuun toimintaan liittyvät matkakustannukset voidaan korvata valtion varoista, jos se koivapauteen sijoitetun varattomuus tai matkakustannusten peruste huomioon ottaen on yksittäistapauksessa perusteltua.

Kustannukset maksetaan halvimmalla julkisen kulkuneuvon käyttämisestä aiheutuneiden kustannusten mukaan.

34 §

Lääkehoidon ja muun hoidon ja tuen kustannukset

Edellä 4 §:ssä tarkoitettua lääkehoidosta ja muusta hoidosta ja tuesta sekä 20 §:ssä tarkoitettua lääkehoidon valvonnasta aiheutuvat kustannukset maksetaan valtion varoista.

35 §

Lääkärin tiedonantovelvollisuus

Edellä 20 §:ssä tarkoitettua sairaalassa tai erikoissairaanhoidon yksikössä toimivalla lääkärillä on salassapitovelvollisuuden estämättä velvollisuus antaa Rikosseuraamuslaitokselle tiedot sen arvioimiseksi, onko koivapauteen sijoitettu noudattanut 4 §:ssä tarkoitettuun lääkehoitoon ja mahdolliseen muuhun hoitoon ja tukeen liittyviä määräyksiä.

36 §

Koivapauteen päättymisen

Valvottu koivapaus päättyy, kun koivapauteen sijoitettu päästetään ehdonalaiseen

vapauteen tai kun vankeusrangaistus on kokonaan suoritettu.

Kun valvottu koevapaus toimeenpanosuunnitelmassa tarkemmin määriteltynä ajankohtana päättyy, koevapauteen sijoitetun on tultava Rikosseuraamuslaitoksen yksiköön täytäntöönpanossa käytettyjen teknisten valvontavälineiden luovuttamista ja muita vapauttamiseen liittyviä toimenpiteitä varten. Valvottu koevapaus voidaan päättää myös niin, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamies poistaa käytöstä ja ottaa haltuunsa valvottu koevapauden täytäntöönpanossa käytetyt tekniset valvontavälineet sekä luovuttaa ehdonalaiseen vapauttamiseen liittyvät asiakirjat koevapauden täytäntöönpanoon käytetyssä asunnossa.

37 §

Etsintäkuulutus

Jos koevapauteen sijoitettua ei tavata eikä hänen oleskelupaikkaansa saada selville, Rikosseuraamuslaitos antaa hänestä etsintäkuulutuksen.

38 §

Virka-apu

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus saada virkatehtävänsä suorittamiseksi poliisilta poliisilain mukaista virka-apua.

39 §

Ilmoitus poliisille

Vangin sijoittamisesta valvottuun koevapauteen ilmoitetaan poliisille.

40 §

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimus Rikosseuraamuslaitoksen aluejohtajalle voidaan tehdä päätöksestä, joka koskee;

1) 11 §:ssä tarkoitettua vangin hakemusta koevapauteen sijoittamisesta;

2) 21 §:ssä tarkoitettua tilapäistä lupaa olla noudattamatta toimeenpanosuunnitelmaan sisältyvää velvollisuutta;

3) 26 §:n 3 momentissa tarkoitettua varoitusta;

4) 25 §:ssä ja 26 §:n 2 momentissa tarkoitettua valvottu koevapauden peruuttamista;

5) 28 §:ssä tarkoitettua rangaistusajaksi lukemista;

6) 33 §:ssä tarkoitettujen matkakustannusten korvaamista.

Muutoin oikaisuvaatimuksen ja valituksen käsittelyssä noudatetaan, mitä vankeuslain 20 luvun 10—15 §:ssä säädetään.

41 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin:

1) lääkehoitoa koskevien määräysten noudattamisen valvonnasta;

2) apuvalvojan määräämiseen liittyvästä menettelystä;

3) valvottuun koevapauteen liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä;

4) turvatarkastuksesta ja sen kirjaamisesta;

5) koevapauteen sijoitetun epäillyn päihetympäristön toteamisesta ja kirjaamisesta;

6) valvottu koevapauden ehtojen rikkomisen selvittämisestä ja kirjaamisesta;

7) toiminnasta, joka voidaan hyväksyä 5 §:ssä tarkoitetuksi toiminnaksi;

8) voimankäyttövälineistä;

9) koevapauteen sijoitetulle aiheutuneiden matkakustannusten korvaamisesta.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voi antaa tarkemmat määräykset:

1) valvottu koevapauden valmistelusta;

2) menettelystä alaikäisen lapsen mielipiteen selvittämisessä;

3) 9 §:ssä tarkoitetuista tilanteista, joissa valvottuun koevapauteen sijoittaminen on ilmeisen tarpeetonta;

4) valvonnan suorittamisesta;

5) toimintavelvollisuudesta poikkeamisen perusteista;

6) 28 §:n 2 momentissa tarkoitetuista pakottavista ja ennalta arvaamattomista tilanteista;

7) 39 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten sisällöstä.

42 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

43 §

Siirtymäsäännökset

Sellaisen koevapauden täytäntöönpanoon, jota koskeva toimeenpanosuunnitelma on vahvistettu ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki**ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain (782/2005) 4 §:n 1 momentti, 5 §:n 3 momentti, 6 §:n 2 momentti ja 13 §, sellaisena kuin niistä on 5 §:n 3 momentti laissa 738/2011, sekä
lisätään lakiin uusi 6 a, 10 a, 12 b ja 12 c § seuraavasti:

4 §

Valvontaan asettaminen

Ehdonalaiseen vapauteen päästettävä vanki asetetaan valvontaan, jos:

- 1) koeaika on pitempi kuin yksi vuosi;
- 2) rikos on tehty alle 21-vuotiaana;
- 3) vanki itse sitä pyytää; tai
- 4) vanki on sitoutunut noudattamaan valvontasta koevapaudesta annetun lain (/) 4 §:ssä tarkoitettua lääkehoitoa ja siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa ja tukea koskevia ehtoja.

5 §

Valvonnan sisältö

Valvonnan tarkempi sisältö ilmenee valvontasuunnitelmasta, joka Rikosseuraamuslaitoksen on laadittava valvottavan tarpeiden mukaan ennen valvontaan asetetun vapautumista siten, että suunnitelma voidaan ottaa käyttöön valvonnan alkaessa. Jos vanki asetetaan valvontaan 4 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella, valvontasuunnitelma sisältää myös määräykset lääkehoidosta sekä siihen mahdollisesti liitetystä muusta hoidosta ja tuesta sekä niiden noudattamisen valvonnasta. Valvontasuunnitelmaa voidaan tarvittaessa muuttaa tai täydentää.

6 §

Valvottavan velvollisuudet

Valvottavan on valvontatapaamisten yhteydessä ja muutenkin valvojan pyynnöstä annettava valvojalle tarpeelliset yhteystiedot samoin kuin työhön, asumiseen, koulutukseen, opiskeluun ja taloudelliseen tilanteeseensa liittyvät sekä muut vastaavat olosuhteita koskevat, valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot. Valvottavan on oma-aloitteisesti ilmoitettava valvojalle mainituissa olosuhteissaan tapahtuneista olennaisista muutoksista. Jos valvottava on sitoutunut 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuun lääkehoitoon, hänen on annettava virtsa- tai verinäytteet, jotka ovat välttämättömiä lääkityksen käytön valvomiseksi ja hoidon turvallisuuden varmistamiseksi. Valvottava on velvollinen näytteen antamiseksi saapumaan erikseen määrättyyn yliopistolliseen sairaalaan tai erikoissairaanhoidon yksikköön.

6 a §

Lääkärin tiedonantovelvollisuus

Jäljempänä 12 c §:n 1 momentissa tarkoitettussa sairaalassa tai erityissairaanhoidon yksikössä toimivalla lääkärillä on salassapito-velvollisuuden estämättä velvollisuus antaa

Rikosseuraamuslaitokselle tiedot sen arvioimiseksi, onko valvottava noudattanut 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuun lääkehoitoon ja siihen mahdollisesti liitettyyn muuhun hoitoon ja tukeen liittyviä määräyksiä.

10 a §

Lääkehoitoa tai muuta hoitoa ja tukea koskevan määräyksen rikkominen ehdonalaisessa vapaudessa

Jos 4 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla valvontaan asetettu jättää noudattamatta valvontasuunnitelmaan kirjattuja, lääkehoitoa tai muuta hoitoa ja tukea koskevia määräyksiä, Rikosseuraamuslaitoksen on annettava valvottavalle kirjallinen kehoitus noudattaa valvontasuunnitelmaa.

Jos valvottava kehotuksesta huolimatta jättää noudattamatta valvontasuunnitelmaan sisältyviä lääkehoitoa tai muuta hoitoa tai tukea koskevia määräyksiä, taikka lopettaa lääkehoidon, noudatetaan, mitä 10 §:n 2—4 momentissa säädetään.

12 b §

Kustannukset

Edellä 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua lääkehoidosta ja siihen mahdollisesti liitetystä muusta hoidosta ja tuesta sekä niiden valvonnasta aiheutuvat kustannukset maksetaan valtion varoista.

12 c §

Lääkehoitoa ja muuta hoitoa ja tukea koskevan määräyksen uudelleen tarkastus ja valvonta

Rikosseuraamuslaitos sopii lääkehoidon valvonnasta yliopistollisen sairaalan ja erikoissairaanhoidon yksikön kanssa.

Lääkehoitoa ja mahdollista muuta hoitoa ja tukea koskeva määräys on otettava uudelleen harkittavaksi enintään kolmen kuukauden väliajoin.

Lääkehoidon sekä muun hoidon ja tuen lopettamisesta päättää Rikosseuraamuslaitoksen lääkäri. Kiireellisessä tapauksessa myös 1 momentissa tarkoitettussa sairaalassa tai erikoissairaanhoidon yksikössä toimiva lääkäri voi tilapäisesti keskeyttää lääkehoidon. Tieto lääkehoidon väliaikaisesta keskeyttämisestä välitetään viipymättä Rikosseuraamuslaitoksen lääkärille, joka tekee lopullisen päätöksen lääkehoidosta.

13 §

Tarkemmat säännökset

Valvonnan järjestämisestä 3 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, valvontaan liittyvistä asiakirjoista, menettelystä valvottavalle 10 §:ssä tarkoitettuja seuraamuksia määrättäessä, matkakustannusten korvaamisesta ja 4 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla valvontaan asetetun valvottavan valvontasuunnitelman sisällöstä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

4.

Laki**vankeuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan vankeuslain (767/2005) 20 luvun 9 §:n 1 momentin 11 kohta, ja
muutetaan 8 luvun 10 §:n 1 momentin 3 kohta, 20 luvun 9 §:n 1 momentin 10 kohta sekä 21 luvun 2 ja 3 §, sellaisena kuin niistä on 21 luvun 3 § laissa 735/2011, seuraavasti:

8 luku

Toimintaan osallistuminen

10 §

Luvan edellytykset

Edellä 6 §:ssä tarkoitettu lupa voidaan antaa tai 9 §:n mukainen päätös tehdä, jos:

3) luvan tai sijoituksen 3 momentissa tarkoitettujen ehtojen noudattamista voidaan soveltuvin tavoin valvoa sijoituslaitoksen tiloihin asennettavilla vangin haltuun annettavilla, vangin ylle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä; ja

20 luku

Muutoksenhaku

9 §

Muutoksenhaun alaiset asiat

Oikaisuvaatimus aluejohtajalle ja valitus hallinto-oikeuteen voidaan tehdä seuraavista päätöksistä:

10) 18 luvun 5 §:ssä tarkoitettu erillään pitämisestä.

21 luku

Vapauttaminen

2 §

Päätösvalta

Vankilan johtaja päättää rikoslain 2 c luvun 5 §:n mukaisesta ehdonalaisesta vapauttamisesta, saman luvun 9 §:n 1 momentin mukaisesta ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämisestä ja ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain 4 §:ssä tarkoitettuun valvontaan asettamisesta.

Rikosseuraamuslaitos vastaa ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettuun valvontasuunnitelman laatimisesta.

3 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset ehdonalaisen vapauttamisen valvonnasta ja toimeenpanosta sekä vankilassaoloajan ja vapauttamisajankohdan määräytymisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella. Tarkemmat määräykset vangin vapauttamisesta antaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
20 . lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Helsingissä 25 päivänä lokakuuta 2012

Pääministeri

JYRKI KATAINEN

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

*Liite
Rinnakkaisteksti*

1.

Laki

rikoslain 2 c luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain (39/1889) 2 c luvun 12 §:n 3 momentti sellaisena kuin se on laissa 780/2005, sekä

muutetaan 2 c luvun 8 §, 10 §:n 2 ja 3 momentti ja 12 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 8 § ja 12 §:n 1 momentti laissa 780/2005 ja 10 §:n 2 ja 3 momentti sekä 12 §:n 2 momentti laissa 1099/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 c luku

2 c luku

Vankeudesta

Vankeudesta

8 §

8 §

Valvottu koevapaus

Valvottu koevapaus

Vangin yhteiskuntaan sijoittumisen edistämiseksi hänet voidaan sijoittaa vankilan ulkopuolelle teknisin välinein tai muulla tavoin erityisesti valvottuun koevapauteen enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista.

Valvotun koevapauden edellytyksenä on, että:

1) koevapaus edistää vankeuslain 4 luvun 6 §:n mukaisen rangaistusajan suunnitelman toteutumista;

2) vangin rangaistusaikaisesta käyttäytymisestä, hänen henkilöstään ja rikollisuudestaan saatujen tietojen perusteella koevapauden ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä;

3) vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita ja sitoutuu vankeuslain 16 luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihitteettömyyden valvontaan;

4) vanki sitoutuu noudattamaan yhteydenpi-

Vanki voidaan sijoittaa vankilan ulkopuolelle teknisin välinein ja muulla tavoin valvottuun koevapauteen enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista tai koko rangaistuksen suorittamisesta vapauttamista.

(kumotaan)

tovelvoitetta ja muita laitoksen ulkopuolella liikkumiseen ja toimintaan osallistumiseen liittyviä välttämättömiä kirjallisia ehtoja;

5) koevapauden ehtojen noudattamista voidaan soveltuvin tavoin valvoa; ja

6) vanki suostuu siihen, että vankeinhoitoviranomaiset ovat tarpeellisessa määrin yhteydessä viranomaisiin, yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin koevapauden edellytysten selvittämistä taikka ehtojen noudattamista koskevissa asioissa.

Jos valvotun koevapauden edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty, koevapaus peruutetaan. Jos vanki rikkoo 2 momentin 3 tai 4 kohdan ehtoja, vangille annetaan varoitus tai koevapaus peruutetaan enintään kuukauden määräajaksi taikka kokonaan. Näin menetellään myös 5 momentissa tarkoitettussa tilanteessa.

Rangaistusajaksi ei lueta aikaa sen vuorokauden alusta, jolloin vanki rikkoo 2 momentin 4 kohdan perusteella asetettua yhteydenpitovelvoitetta, sen vuorokauden loppuun, jolloin yhteydenpito jatkuu tai hänet otetaan kiinni vankilaan palauttamista varten.

Jos vanki tekee vankilan ulkopuolella rikoksen, noudatetaan, mitä 2 luvun 13 §:n 2 momentissa säädetään.

Muutoksenhausta 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen säädetään vankeuslain 20 luvussa ja valvottua koevapautta koskevasta päätösvallasta mainitun lain 21 luvussa.

10 §

Ehdonalainen vapauttaminen elinkautisesta vankeudesta

10 §

Ehdonalainen vapauttaminen elinkautisesta vankeudesta

Harkittaessa kysymystä ehdonalaisesta vapauttamisesta kiinnitetään huomiota elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen tai rikosten laatuun, muihin rangaistuksiin, jotka elinkautinen vankeusrangaistus käsittää tai jotka on suoritettu 10 a §:ssä tarkoitettuna vankilassaoloaikana, tuomitun muuhun mahdolliseen myöhempään rikollisuuteen sekä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin seikkoihin. Vapauttamisharkinnassa tulee ottaa huomioon vankeuslain 4 luvun 6 §:ssä tarkoitettun rangaistusajan suunnitelman to-

Harkittaessa kysymystä ehdonalaisesta vapauttamisesta kiinnitetään huomiota elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen tai rikosten laatuun, muihin rangaistuksiin, jotka elinkautinen vankeusrangaistus käsittää tai jotka on suoritettu 10 a §:ssä tarkoitettuna vankilassaoloaikana, tuomitun muuhun mahdolliseen myöhempään rikollisuuteen sekä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin seikkoihin. Vapauttamisharkinnassa tulee ottaa huomioon vankeuslain 4 luvun 6 §:ssä tarkoitettun rangaistusajan suunnitelman to-

teutuminen ja vankila-aikainen käyttäytyminen muutenkin.

Ennen kuin elinkautiseen vankeuteen tuomittu päästetään ehdonalaiseen vapauteen, hänet voidaan määrätä valvottuun koevapauteen. Jos Rikosseuraamuslaitos katsoo, että ennen ehdonalaista vapauttamista ilmitulleen rikoksen vuoksi 2 momentissa tarkoitettua vapauttamista on harkittava uudelleen, sen on saatettava asia Helsingin hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi. Samoin on meneteltävä 8 §:n 4 momentissa ja vankeuslain 3 luvun 7 §:ssä tarkoitetuissa rangaistusajaksi lukemista koskeissa asioissa.

 12 §

Uusi käsittely tuomioistuimessa

Koko rangaistusaikaa suorittamaan määrätty päästetään ehdonalaiseen vapauteen hänen suoritettuaan rangaistuksesta viisi kuudesosaa, jos häntä ei enää ole pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Ehdonalainen vapauttaminen *voi tämän momentin mukaan* tapahtua aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt kolme vuotta.

Ennen ehdonalaista vapauttamista vanki voidaan määrätä valvottuun koevapauteen. Jos Rikosseuraamuslaitos katsoo, että ennen ehdonalaista vapauttamista ilmitulleen rikoksen vuoksi 1 momentissa tarkoitettua vapauttamista on harkittava uudelleen, sen on saatettava asia Helsingin hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi.

teutuminen ja vankila-aikainen käyttäytyminen muutenkin. *Harkinnassa voidaan myös ottaa huomioon vangin sitoutuminen noudattamaan valvotusta koevapaudesta annetun lain (/) 4 §:ssä tarkoitettua lääkehoitoa ja siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa ja tukea koskevia ehtoja,*

Ennen kuin elinkautiseen vankeuteen tuomittu päästetään ehdonalaiseen vapauteen, hänet voidaan *sijoittaa* valvottuun koevapauteen. Jos Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että ennen ehdonalaista vapauttamista ilmitulleen rikoksen *tai valvotusta koevapaudesta annetun lain 23 §:n 1 momentissa tarkoitettua suostumuksen peruuttamisen tai saman lain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua koevapauden peruuttamisen vuoksi ehdonalaista vapauttamista on harkittava uudelleen, sen on saatettava asia Helsingin hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi. Samoin on meneteltävä valvotusta koevapaudesta annetun lain 28 §:ssä ja vankeuslain 3 luvun 7 §:ssä tarkoitetuissa rangaistusajaksi lukemista koskeissa asioissa.*

 12 §

Uusi käsittely tuomioistuimessa

Koko rangaistusaikaa suorittamaan määrätty päästetään ehdonalaiseen vapauteen hänen suoritettuaan rangaistuksesta viisi kuudesosaa, jos häntä ei enää ole pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. *Harkinnassa voidaan myös ottaa huomioon vangin sitoutuminen noudattamaan valvotusta koevapaudesta annetun lain (/) 4 §:ssä tarkoitettua lääkehoitoa ja siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa ja tukea koskevia ehtoja.* Ehdonalainen vapauttaminen *tämän momentin mukaan voi* tapahtua aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt kolme vuotta.

Ennen ehdonalaista vapauttamista vanki voidaan sijoittaa valvottuun koevapauteen. Jos Rikosseuraamuslaitos katsoo, että ennen ehdonalaista vapauttamista ilmitulleen rikoksen tai valvotusta koevapaudesta annetun lain 23 §:n 1 momentissa tarkoitettua suostumuksen peruuttamisen tai saman lain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua koevapauden peruuttamisen vuoksi 1 momentissa tarkoitettua va-

Jollei koko rangaistusaikaa suorittamaan määrättyä päästetä ehdonalaiseen vapauteen, hänet sijoitetaan valvottuun koevapauteen kolme kuukautta ennen vapauttamista.

pauttamista on harkittava uudelleen, sen on saatettava asia Helsingin hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi. *Samoin on meneteltävä valvotusta koevapaudesta annetun lain 28 ja vankeuslain 3 luvun 7 §:ssä tarkoitetuissa rangaistusajaksi lukemista koskevissa asiois-*

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

3.

Laki**ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain (782/2005) 4 §:n 1 momentti, 5 §:n 3 momentti, 6 §:n 2 momentti ja 13 §, sellaisena kuin niistä on 5 §:n 3 momentti laissa 738/2011, sekä

lisätään lakiin uusi 6 a, 10 a, 12 b ja 12 c § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

4 §

4 §

*Valvontaan asettaminen**Valvontaan asettaminen*

Ehdonlaiseen vapauteen päästettävä vanki asetetaan valvontaan, jos:

- 1) koeaika on pitempi kuin yksi vuosi;
- 2) rikos on tehty alle 21-vuotiaana; tai
- 3) vanki itse sitä pyytää.

Ehdonlaiseen vapauteen päästettävä vanki asetetaan valvontaan, jos:

- 1) koeaika on pitempi kuin yksi vuosi;
- 2) rikos on tehty alle 21-vuotiaana;
- 3) vanki itse sitä pyytää; tai
- 4) *vanki on sitoutunut noudattamaan valvontasta koevapaudesta annetun lain (/) 4 §:ssä tarkoitettua lääkehoitoa ja siihen mahdollisesti muuta hoitoa ja tukea koskevia ehtoja.*

5 §

5 §

*Valvonnan sisältö**Valvonnan sisältö*

Valvonnan tarkempi sisältö ilmenee valvontasuunnitelmasta, joka Rikosseuraamuslaitoksen on laadittava valvottavan tarpeiden mukaan ennen valvontaan asetetun vapautumista siten, että suunnitelma voidaan ottaa käyttöön valvonnan alkaessa. Valvontasuunnitelmaa voidaan tarvittaessa muuttaa tai täydentää.

Valvonnan tarkempi sisältö ilmenee valvontasuunnitelmasta, joka Rikosseuraamuslaitoksen on laadittava valvottavan tarpeiden mukaan ennen valvontaan asetetun vapautumista siten, että suunnitelma voidaan ottaa käyttöön valvonnan alkaessa. *Jos vanki asetetaan valvontaan 4 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella, valvontasuunnitelma sisältää myös määräykset lääkehoidosta sekä siihen liitetyistä muusta hoidosta ja tuesta sekä niiden noudattamisen valvonnasta.* Valvontasuunnitelmaa voidaan tarvittaessa muuttaa tai täydentää.

6 §

Valvottavan velvollisuudet

Valvottavan on valvontatapaamisten yhteydessä ja muutenkin valvojan pyynnöstä annettava valvojalle tarpeelliset yhteystiedot samoin kuin työhön, asumiseen, koulutukseen, opiskeluun ja taloudelliseen tilanteeseensa liittyvät sekä muut vastaavat olosuhteitaan koskevat valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot. Valvottavan on oma-aloitteisesti ilmoitettava valvojalle mainituissa olosuhteissaan tapahtuneista olennaisista muutoksista.

6 §

Valvottavan velvollisuudet

Valvottavan on valvontatapaamisten yhteydessä ja muutenkin valvojan pyynnöstä annettava valvojalle tarpeelliset yhteystiedot samoin kuin työhön, asumiseen, koulutukseen, opiskeluun ja taloudelliseen tilanteeseensa liittyvät sekä muut vastaavat olosuhteitaan koskevat valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot. Valvottavan on oma-aloitteisesti ilmoitettava valvojalle mainituissa olosuhteissaan tapahtuneista olennaisista muutoksista. *Jos valvottava on sitoutunut tämän lain 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuun lääkehoitoon, hänen on annettava virtsa- tai verinäytteet, jotka ovat välttämättömiä lääketyksen käytön valvomiseksi ja hoidon turvallisuuden varmistamiseksi. Valvottava on velvollinen näytteen antamiseksi saapumaan erikseen määrättyyn yliopistolliseen sairaalaan tai erikoissairaanhoidon yksikköön.*

6 a §

Lääkärin tiedonantovelvollisuus

Jäljempänä 12 c §:n 1 momentissa tarkoitetussa sairaalassa tai erityissairaanhoidon yksikössä toimivalla lääkärillä on salassapitovelvollisuuden estämättä velvollisuus antaa Rikos-seuraamuslaitokselle tiedot sen arvioimiseksi onko valvottava noudattanut 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuun lääkehoitoon ja siihen mahdollisesti liitettyyn muuhun hoitoon ja tukeen liittyviä määräyksiä.

10 a §

Lääkehoitoa tai muuta hoitoa ja tukea koskevan määräyksen rikkominen ehdonalaisessa vapaudessa

Jos 4 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla valvontaan asetettu jättää noudattamatta valvontasuunnitelmaan kirjattuja, lääkehoitoa tai muuta hoitoa ja tukea koskevia mää-

räyksiä tai hoitomääräystä, Rikosseuraamuslaitoksen on annettava valvottavalle kirjallinen kehotus noudattaa valvontasuunnitelmaa.

Jos valvottava kehotuksesta huolimatta jättää noudattamatta valvontasuunnitelmaan sisältyviä lääkehoitoa tai muuta hoitoa ja tukea koskevia määräyksiä noudatetaan, mitä 10 §:n 2—4 momentissa säädetään.

12 b §

Kustannukset

Edellä 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu lääkehoidosta ja siihen mahdollisesti liitetystä muusta hoidosta ja tuesta sekä niiden valvonnasta aiheutuvat kustannukset maksetaan valtion varoista.

12 c §

Lääkehoitoa ja muuta hoitoa ja tukea koskevan määräyksen uudelleenarvioinnin ja valvonta

Rikosseuraamuslaitos sopii lääkehoidon valvonnasta yliopistollisen sairaalan ja erikoissairaanhoidon yksikön kanssa.

Lääkehoitoa ja mahdollista muuta hoitoa ja tukea koskeva määräys on otettava uudelleen harkittavaksi enintään kolmen kuukauden väliajoin.

Lääkehoidon ja muun hoidon ja tuen lopettamisesta päättää Rikosseuraamuslaitoksen lääkäri. Kiireellisessä tapauksessa lääkehoidon voi tilapäisesti keskeyttää myös 1 momentissa tarkoitettussa sairaalassa tai erikoissairaanhoidon yksikössä toimiva lääkäri. Tieto lääkehoidon väliaikaisesta keskeyttämisestä välitetään viipymättä Rikosseuraamuslaitoksen lääkärille, joka tekee lopullisen päätöksen lääkehoidosta.

13 §

Tarkemmat säännökset

Valvonnan järjestämisestä 3 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, valvontaan liittyvistä asiakirjoista, menettelystä valvottavalle 10

13 §

Tarkemmat säännökset

Valvonnan järjestämisestä 3 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, valvontaan liittyvis-

§:ssä tarkoitettuja seuraamuksia määrättäessä ja matkakustannusten korvaamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

tä asiakirjoista, menettelystä valvottavalle 10 §:ssä tarkoitettuja seuraamuksia määrättäessä, matkakustannusten korvaamisesta ja 4 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla valvontaan asetetun valvottavan valvontasuunnitelman sisällöstä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

4.

Laki**vankeuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan vankeuslain (767/2005) 20 luvun 9 §:n 1 momentin 11 kohta sellaisena kuin se on laissa 735/2011, ja
muutetaan 8 luvun 10 §:n 1 momentin 3 kohta, 20 luvun 9 §:n 1 momentin 10 kohta sekä 21 luvun 2 ja 3 §, sellaisena kuin niistä on 21 luvun 3 § laissa 735/2011, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

8 luku

8 luku

Toimintaan osallistuminen**Toimintaan osallistuminen**

10 §

10 §

*Luvan edellytykset**Luvan edellytykset*

Edellä 6 §:ssä tarkoitettu lupa voidaan antaa tai 9 §:n mukainen päätös tehdä, jos:

Edellä 6 §:ssä tarkoitettu lupa voidaan antaa tai 9 §:n mukainen päätös tehdä, jos:

3) luvan tai sijoituksen 3 momentissa tarkoitettujen ehtojen noudattamista voidaan soveltuvin tavoin valvoa; ja

3) luvan tai sijoituksen 3 momentissa tarkoitettujen ehtojen noudattamista voidaan soveltuvin tavoin valvoa *sijoituslaitoksen tiloihin asennettavilla, vangin haltuun annettavilla, vangin ylle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä*; ja

20 luku

20 luku

Muutoksenhaku**Muutoksenhaku**

9 §

9 §

*Muutoksenhaun alaiset asiat**Muutoksenhaun alaiset asiat*

Oikaisuvaatimus aluejohtajalle ja valitus hallinto-oikeuteen voidaan tehdä seuraavista päätöksistä:

Oikaisuvaatimus aluejohtajalle ja valitus hallinto-oikeuteen voidaan tehdä seuraavista päätöksistä:

10) 18 luvun 5 §:ssä tarkoitettu erillään pitämisestä; ja

11) rikoslain 2 c luvun 8 §:ssä tarkoitettua valvotun koevapauden peruuttamisesta.

10) 18 luvun 5 §:ssä tarkoitettu erillään pitämisestä.

(kumotaan)

21 luku

Vapauttaminen

2 §

Päätösvalta

Vankilan johtaja päättää rikoslain 2 c luvun 5 §:n mukaisesta ehdonalaisesta vapauttamisesta, saman luvun 9 §:n 1 momentin mukaisesta ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämisestä ja ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain 4 §:ssä tarkoitettua valvontaan asettamisesta sekä valvotun koevapauden rikkomisen seuraamuksista.

Sijoittajayksikön johtaja päättää rikoslain 2 c luvun 8 §:n mukaisesta valvottuun koevapauteen sijoittamisesta ja sen peruuttamisesta.

Rikosseuraamusvirasto päättää rikoslain 2 c luvun 9 §:n 2 momentin mukaisesta ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämisestä ilman vangin suostumusta. Rikosseuraamusvirasto päättää myös saman luvun 8 §:n mukaisesta valvottuun koevapauteen määrittämisestä sekä valvotun koevapauden peruuttamisesta ja valvotun koevapauden rikkomisen muista seuraamuksista, kun kyse on saman luvun 10 §:n 3 momentissa tarkoitettua elinkautisesta vankeudesta tai saman luvun 11 ja 12 §:ssä tarkoitettua koko rangaistuksen suorittamisesta vankilassa.

Kriminaalihuoltolaitos vastaa ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettua valvontasuunnitelman laatimisesta.

3 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset rikoslain 2 c luvussa tarkoitettua valvotun koevapauden ja ehdonalaisen vapauttamisen valvonnasta ja toimeenpanosta sekä vankilassaoloajan ja vapauttamisajankohdan määräytymisestä annetaan

21 luku

Vapauttaminen

2 §

Päätösvalta

Vankilan johtaja päättää rikoslain 2 c luvun 5 §:n mukaisesta ehdonalaisesta vapauttamisesta, saman luvun 9 §:n 1 momentin mukaisesta ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämisestä ja ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain 4 §:ssä tarkoitettua valvontaan asettamisesta.

Rikosseuraamuslaitos vastaa ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettua valvontasuunnitelman laatimisesta.

3 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset ehdonalaisen vapauttamisen valvonnasta ja toimeenpanosta sekä vankilassaoloajan ja vapauttamisajankohdan määräytymisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella. Tarkemmat määräykset van-

Voimassa oleva laki

valtioneuvoston asetuksella. Tarkemmat määräykset vangin vapauttamisesta antaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö

gin vapauttamisesta antaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.